

บทที่ 7

มาตรการควบคุมป้องกันโรค

7.1 การแจ้งเหตุสัตว์ปีกป่วยตาย และการตรวจชันสูตรโรค

ตามหลักการ การแจ้งเหตุสัตว์ปีกป่วยตายผิดปกติทันทีทันใด เป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญของการดำเนินการป้องกันหรือหยุดยั้งการแพร่ระบาดของเชื้อโรคใช้หัตถ์นกมิให้ลุกลามไปยังหมู่บ้านหรือพื้นที่อื่น

เมื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับแจ้งเหตุตามรายงาน นอกจากจะต้องดำเนินการสอบสวนโรคและการตรวจชันสูตรโดยทันทีทันใดแล้ว หากสงสัยจะดำเนินมาตรการห้ามเคลื่อนย้ายสัตว์มิให้ออกจากรัศมีบริเวณที่กำหนด ในประเทศที่การควบคุมโรคระบาดสัตว์เข้มแข็ง การทำลายสัตว์ปีกในรัศมีที่กำหนด และฆ่าเชื้อโรค จะทำภายหลังจากได้ยืนยันผลการตรวจชันสูตรโรคที่แน่นอนทางห้องปฏิบัติการแล้วเท่านั้น ซึ่งนอกจากทำให้จำกัดการฆ่าทำลายสัตว์ในวงแคบ ไม่ต้องเสียค่าชดเชยแล้ว ยังสอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสัตว์ และไม่เบียดเบียนผู้ที่ทำอาชีพเลี้ยงสัตว์ด้วย

7.1.1 รูปการณ์ปฏิบัติแจ้งเหตุรายงานโรค

ประธานสภา อบต.แห่งหนึ่งใน จ.พิษณุโลก กล่าวว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ยอมแจ้งเรื่องไก่ตาย แต่จะฝังหรือจัดการเอง

ชาวบ้านที่ร่วมมือในกระบวนการรายงานโรค จะแจ้งเหตุกับ อสม.หรือผู้ใหญ่บ้าน แล้วจึงมีการแจ้งปศุสัตว์อำเภอ และเฝ้าดูเหตุการณ์ต่อไปว่ามีป่วยตายเพิ่มอีกหรือไม่ วิธีการชักชวนให้ร่วมมือ จะต้องพูดคุยกันด้วยดี ถ้าข่มขู่ ชาวบ้านจะไม่ให้ความร่วมมือและในระดับหมู่บ้านมีความพยายามให้เกิดความร่วมมือแจ้งเหตุมากขึ้น โดยหมั่นให้ความรู้ทางหอกระจายข่าวทุกเช้า เหตุที่ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือในการรายงานโรคหรือเหตุสงสัยนี้ มีข้อน่าสังเกตตามที่ประธาน อบต.แห่งหนึ่งบอกเล่าว่า เป็นเพราะชาวบ้านเลิกกลัวไข้หวัดนกแล้ว

จากข้อมูลการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่มหลายแห่งได้รับการบอกเล่าที่สอดคล้องไปทางเดียวกันว่า ส่วนหนึ่งที่ชาวบ้านไม่แจ้งข่าวเพราะกลัวว่าจะมีการเข้ามาฆ่าทำลายไก่ รวมทั้งมีเหตุการณ์ต่อว่าหรือทะเลาะกัน เพราะไม่พอใจที่เพื่อนบ้านไปแจ้งข่าวแก่ทางการ ทำให้ไก่ของตนหรือของคนอื่นในหมู่บ้านต้องพลอยถูกฆ่าไปทั้งหมดด้วย

การสื่อสารระหว่างองค์กรของรัฐเพื่อประสานข้อมูลการระบาดภายในแวดวงผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง พบว่า สาธารณสุขอำเภอ เลขาสภาอบต.จะได้รับรู้ข้อมูลความเป็นไป และเหตุการณ์ การเกิดโรคหรือการติดเชื้อภายในพื้นที่ จากระบบปฏิบัติที่เป็นอยู่

ตอนแรกชาวบ้านก็ทำท่ากลัวกลัวใช้หัวคนก พอปีนี้รู้สึกจะไม่กลัวเลย ๆ ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ให้ความร่วมมือ โดยเฉพาะเจ้าของไก่ชน ถ้าไก่ตายแล้วเขาจะไม่บอกเขาจะฝังเอง แต่เราก็แนะนำเพราะที่บ้านผมเป็นหอกระจายข่าว เป็นเสียงตามสายทำอย่างนี้ทุกเช้า ประกาศทุกเช้าว่าวิธีป้องกัน กำจัด ฝังอย่างไร เราจะคอยบอกเขา แต่เราก็รู้อยู่แล้วว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ให้ความร่วมมือ นอกจากว่าเขาตรวจพบ และมีคำสั่งจากทางจังหวัดบอกว่าต้องกวาดล้าง แต่ปีนั้นไม่มี ก็เลยไม่มีคำสั่งมา ไก่ตายชาวบ้านก็ไม่บอกไม่แจ้ง เขาไม่ยอมแจ้งกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นไก่ชน ไก่บ้าน ถ้าตายแล้วเขาก็หอบไก่หนีไปบ้าง ปธ.สภาอบต. (เกิดใช้หัวคนกเกิดทุกตำบล หรือเปล่า) ในเดือนกันยา เกิดที่ ต.ท่านางงาม ต.ชุมแสง เกิดกระจายเกิดไม่หนักจากการรายงาน สข.อ. บางระกำมีมากป่วยตายหลายที่ แต่ที่บึงกอกนี้ไม่มีเปิดไก่ตาย จนท.สธ. มีข้อมูลแต่ไม่ถึงตาย มีข้อมูลว่าติดเชื้อ ก็จะบอกกันว่ามีติดเชื้อแล้วนะ ให้รู้กัน ก็มีบ้างที่สงสัยเลขาสภาอบต. แจ้งเจ้าหน้าที่อบต. แจ้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอบต. ก็บอกให้ฝังกลบซะ ไม่มีการส่งตัวอย่างตรวจ ปธ.สภาอบต. ชาวบ้านก็จะมาบอกเวลามีไก่ตาย บอกอสม. ผู้ใหญ่บ้าน ก็จะใส่ถุงไปให้ปศุสัตว์ แล้วดูอาการต่อว่ามันตายอีกมั้ย ถ้ามีตายอีกผิดปกติก็ต้องกำจัด ต้องบอกชาวบ้าน คุยกันเป็นส่วนตัว คุยกันแบบนึ่ง ๆ ถ้าไปขู่เขาจะหงุดหงิดไม่ให้ความร่วมมือแล้วหนิเลย .ปธ.อสม.ต
--

7.1.2 การตรวจชั้นสูตรเพื่อยืนยันสาเหตุโรคทางห้องปฏิบัติการ

ชาวบ้านหลายคนให้ข้อมูลว่า มีการแจ้งเหตุไก่ตาย แต่เจ้าหน้าที่ไม่นำตัวอย่างไปตรวจต่อบอกให้ฝังกลบเสีย ชาวบ้านต้องการให้มีการตรวจยืนยันทางห้องปฏิบัติการให้ชัดเจนก่อนมาทำลาย และต้องการให้ใช้เวลาชั้นสูตรสั้นลง

ต้องมีการตรวจเช็คซากไก่ตายดูก่อนทุกครั้งถึงจะมีการสั่งทำลายไก่กำนัน/ผญบ. การตรวจที่ทำให้รู้ผลว่าเป็นหรือไม่เป็นนั้น อยากรจะให้มันเร็วขึ้นจากเดิมที่ต้องใช้เวลาถึง 8 วันอาจจะลดเวลาเหลือครึ่งหนึ่ง เช่น ถ้าผมจะขายให้เขาผมต้องมารอผลตรวจอีก 8 วันจะเสียไปเท่าไร ฟาร์มเปิดไล่ทุ่งขนาดเล็ก ถ้ามีไก่ตาย ปศุสัตว์จะเข้ามาเก็บตัวอย่างเองเลย อสม. ไม่ได้เป็นคนส่งตัวอย่างให้ บางพื้นที่ที่ชาวบ้านมีความเข้าใจก็จะขุดหลุมฝังลึก 1 เมตร โรยปูนขาวแล้วกลบจนท.สธ. (ถ้า Positive ทำอย่างไรต่อ) Positive หลังจากนั้นแล้ว หลังส่งแลปเร็วที่สุดที่มช. 6 วันถ้าเป็นแลปผม 8-10 วัน เราจะแบ่งนกเข้ามาช. ส่วนผมส่งศูนย์ชั้นสูตร โรคที่ล่าช้า เราจะมีการสอบสวนโรคว่าไก่ตายเท่าไร เราจะมีสารว่า บ้านข้างๆมีเท่าไร วันรุ่งขึ้นเราจะดูว่าถ้าข้างบ้านเริ่มตายเราจะทำลายเลยปศอ. งานวิจัยที่นี้ก็ทำล่าช้ามาก ทำให้พวกผมเสียหายเยอะ เพราะว่าเปิดต้องหาเลี้ยงตัวเอง ถ้าเอาร่วมกักไม่ให้ไปไหน รอศูนย์วิจัยก่อนเราก็คอดตายสิ บางทีเก็บผลไว้ก็มี 3-4 วัน ไม่ยอมส่งผล มีนะที่อำเภอโคกนา ไม่ไ้ว่านะว่ามันจะเกิดจากทางศูนย์วิจัยหรือปศุสัตว์ เราตามก็

บอกว่ายังไม่ออก จริง ๆ เลยเขาว่า 7-8 วันก็ได้แล้ว เราก็พยายามนะ บอกว่าที่ตรงนี้เรากินได้อีก 5-6 วัน เราก็ขอให้มาตรวจ Swab ก่อน หยอดแล้ว 10 กว่าวันก็ยังไม่ว่าง 20 กว่าวันไม่ส่งเสียที่มากักกันแล้วไม่ให้ไปไหน ตอนแรกยังให้ 2 จังหวัด มาตอนหลังให้จังหวัดเดียว มาตอนหลังให้อำเภอใครอำเภอมั่น นักเข้าให้ตำบลใครตำบลมัน แล้วหนักเข้า กักบริเวณไม่ให้ไปไหน ตรงนี้ที่เราไม่ได้รับความเป็นธรรม เราไม่สบายใจ..ฟาร์มเปิดได้ทุ่งขนาดใหญ่ก็อยากให้ชาวบ้านมีสิทธิ์ทำต่อสม. ก็อยากให้นักวิชาการมีเครื่องมือที่ตรวจว่าเป็นไข้หวัดนกจะได้เชื่อ เพราะไม่มีเครื่องมือยืนยันว่าเป็นไข้หวัดนก ไปชนย้ายเลยๆ ชาวบ้านไม่ค่อยเชื่อ ปช.อสม.

7.1.3 ประสบการณ์ของชาวบ้านเกี่ยวกับอาการของไข้หวัดนก และโรคระบาดสัตว์ปีก

ปัญหาเกี่ยวกับนิยามโรคตามประกาศของทางการ

ในทางปฏิบัติการปศุสัตว์ได้กำหนดนิยามและแนวปฏิบัติ เมื่อพบว่ามีไก่หรือเป็ดป่วยตายเข้าตามนิยาม จะดำเนินการฆ่าทำลายสัตว์เลยก็ได้ เป็นดุลพินิจของพนักงาน ซึ่งวิธีปฏิบัติดังนี้มีชาวบ้านไม่เห็นด้วย อยากให้มีการตรวจชันสูตรทางห้องปฏิบัติการก่อนฆ่าทำลายสัตว์ มิใช่ฆ่าเลยเมื่อเกิดเหตุการณ์เข้าตามเกณฑ์ที่กรมปศุสัตว์ประกาศ

(เป็นนโยบายของปศุสัตว์หรือครบแล้วชาวบ้านต้องยังใจ) ครบ แต่ชาวบ้านบอกว่าต้องเอาไก่ไปตรวจถ้าของเขา 10 กว่าตัวเป็นก็จะยอม แต่นิยามของไข้หวัดนกกำหนดว่าถ้าเป็นต้องทำลายหมดทั้งหมู่บ้าน เมื่อวานผมถามว่าตั้งแต่เดือนกันยายนค่าตอบแทน กิโลละ 45 บาท รายละเอียดอยู่ที่ปศุสัตว์ ไก่แม่พันธุ์กิโลละเท่าไร ผมถามว่าได้ค่าตอบแทนหรือยังเขาบอกว่ายังเลยตรงนี้อาจเป็นสิ่งที่เกาต์ด้านก็ได้ก็ของเงินยังอยู่เขาของเงินลงหลุมทำไม....สธ.อ.

(ในแง่สาธารณสุขตรงนี้เป็นปัญหาไหม) ถ้ามองในแง่ของเศรษฐกิจของชาวบ้านมีปัญหา แต่ถ้ามองในแง่ของนิยามมันไม่ใช่ว่าเป็นปัญหา แต่ถ้ามองในแง่สาธารณสุขผมยังไม่พบผู้ป่วยเลยแต่ไก่ก็เป็นเรื่องปศุสัตว์...สธ.อ.

ความเข้าใจเกี่ยวกับอาการของโรคไข้หวัดนกเปรียบเทียบกับโรคระบาดสัตว์ปีกอื่นที่

ชาวบ้านคุ้นเคย

ชาวบ้านผู้เลี้ยงส่วนใหญ่จะคุ้นเคยกับการที่ไก่ป่วยตาย เนื่องจากการเลี้ยงไก่ในหมู่บ้านจะมีโรคระบาดเกิดเป็นประจำตามฤดูกาลต่าง ๆ อยู่แล้ว ซึ่งป่วยตายทั้งในลักษณะของการระบาดรุนแรงป่วยตายจำนวนมาก ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “โรคห่า” หรือ การตายทีละตัวสองตัว ในความรับรู้ของชาวบ้านจะเห็นว่าเป็นเรื่องปกติของการเลี้ยงไก่ ซึ่งการเกิดโรคไข้หวัดนกอันมีลักษณะป่วยตายอย่างรวดเร็ว และตายจำนวนมาก เกือบทั้งหมดฝูงนี้ ชาวบ้านจำนวนไม่น้อยก็เห็นว่าไม่ได้แตกต่างจากโรคห่า ที่รู้จักกันคืออยู่แล้ว

ลักษณะตายมากและเร็วในเป็ด ผู้เลี้ยงจะรู้จักอีกโรคหนึ่ง เรียกว่า “เพลค (plague)” หรือเรียกกันในหมู่นักบ้านว่า “โรคห่า” เช่นเดียวกัน

โรคห่าหน้าจะไม่บวมเหมือนไข่วัดนก เห็นชัด ก้นจะเป็นทราย จี๋ขาว เอามาทำอาหารกินได้ไม่อันตราย แต่ทุกวันนี้ก่อนจะตาย หน้าจะดำ บวม กินไม่ได้ อันตราย อสม.
ที่ผมคิดว่ามันเหมือนกับโรคห่าเพราะเคยเห็น เคยเห็นสมัยก่อนไก่ก็ตายกันเป็นเบืออย่างนี้ บางทีตายยกเล้า หน้าหนาวนี้ประจำ แข็งตาย ก็นอนตายกันเกลื่อนกลาด มาเดี๋ยวนี้ก็เหมือน ๆ กัน อยู่ ๆ มันโผล่มาได้ยังไง ไข่วัดนกนี่ แล้วทำไมไม่หาวิธีการป้องกันรักษา ไม่มีวัคซีน ผมเคยอ่านข่าวเจออยู่ครั้งหนึ่งว่ามีบริษัทเอกชนคู่แข่งกัน ซื้ฟักบะไว้ก็ไม่รู้ 2 บริษัทใหญ่ อีกอันหนึ่งอะไรไม่รู้ บริษัทหนึ่งก็คิดค้นอยากจะให้ฉีดวัคซีนป้องกัน แต่อีกบริษัทนี้ไม่อยากให้มี ผมได้ข่าวมาครับในฐานะสื่อมวลชน คนนี้ทำไม่บอกว่ายินดีอยากจะทำ แต่คนนี้ค้าน ฝ่ายรัฐบาลก็ค้าน มันมีฝ่ายค้านนะเหมือน NGO บอกว่าไม่อยากให้มีการใช้วัคซีนตัวนี้ นสพ.
ตอนนี้ผมอายุได้ 28 ปี ผมเข้าใจเกี่ยวกับไข่วัดนกว่ามันเป็นโรคระบาดสัตว์ปีกที่เลี้ยงอยู่ตามธรรมชาติ แต่ถ้าเราเลี้ยงในระบบ Evap โรคมันเข้าไปไม่ได้อยู่แล้ว ผมคิดว่าเชื่อมั่นอยู่ในสัตว์ทุกตัวอยู่แล้ว มันเหมือนโรคห่าสมัยก่อนที่อยู่ดี ๆ เป็ด ไก่ ก็ตายเอง ผมคิดว่าโรคห่ากับไข่วัดนกเหมือนกันนะฟาร์มไก่เนื้อขนาดกลาง
ผมเคยเห็นสัตว์ปีกเป็นไข่วัดนก คือ ไก่บ้านอยู่ดี ๆ ยังจับคอนขัง ๆ อยู่สักพักก็หงอย ๆ ตกลงมาชักตายเลย ก่อนตายก็หงอยประมาณอาทิตย์ ซึม ขนฟู ไม่กินข้าวกินน้ำ ก็คล้าย ๆ ห่า ผมก็แยกไม่ออก มันไม่ชัดเจน ผมคิดว่าห่ากับไข่วัดนกเหมือนกัน ฟาร์มไก่เนื้อขนาดกลาง
ชาวบ้านรู้ชัดเจนเลย ไก่มันจะล้มตายไปเลยอยู่ดี ๆ ก็ล้มไปเลย ไม่หงอยเลย ปกติจะต้องหงอยก่อนปธ.อสม
ห่ากับไข่วัดนกน่าจะเป็นอันเดียวกันเพราะว่ามันไม่ได้พิสูจน์ว่าเป็นโรคอะไร เมื่อก่อนที่เป็นโรคห่ายังเอามากินได้เชื้อโรคโดนความร้อนมันก็ตายฟาร์มไก่ไข่นาเล็ก
ไข่วัดนกเป็นโรคระบาดเกี่ยวกับสัตว์ปีก เป็นโรคติดต่ออาจเกิดจากการสัมผัสสัตว์ป่วย แต่ที่อาจจะเหมือนกับโรคห่าแต่ว่ารุนแรงมากขึ้น แต่ถ้าไก่ในฟาร์มนี้ตายเราจะเผา ความรู้ที่ได้มาผมก็ไปอบรมที่บริษัทจัดบาง ที่มช.บาง ที่ปศุสัตว์บ้างปีนั้นไปหลายรอบ ที่ปศุสัตว์จังหวัด เรื่องไข่อานมัย ตอนแรกเป็นเล้าเปิด ตอนนั้นก็เอาตาข่ายเหล็กตาน้อยมาล้อมหมด มีประตูเปิดเข้าออก ฟาร์มไก่ไข่นาเล็ก
คิดว่าโรคห่าหน้าบวมเกิดจากอากาศเปลี่ยนเหมือนคนเราและครับ มันเป็นคนละอย่างกับโรคห่าถ้าหน้าบวมหน้าจะเบ่ง หงอนบวม เราจะแยกออกมาเพราะติดกันเร็ว แต่ถ้าเป็นไข่วัดนกก็จะดูว่ามีน้ำมูกน้ำลายแต่ก็ยังไม่เคยเจอเคยแต่หน้าบวม.....ฟาร์มไก่ไข่นาเล็ก

โนเปิด

ตอนที่เกิดเหตุครั้งแรกผมก็คิดว่าเป็นโรคห่าธรรมดา เพราะตอนนั้นผมก็ไม่เข้าใจ เพราะโรคเปิดมันก็มีโรค <i>plaque</i> มีอาการเปลี่ยน เดินไม่ได้ แต่ไม่พอมันจะเป็นตามธรรมชาติของมันเลย คือพอหมดระยะเวลาความคุ้มโรคของวัคซีนประมาณ 3 เดือนแล้วถ้าไม่ฉีดต่อก็จะมีอาการเลย ผมก็เคยเลี้ยงเปิดตั้งแต่เปิดลูกเปิดจนให้ไข่ พออายุได้ 10 วันต้องฉีดวัคซีนป้องกันแล้ว มันจะนั่นจะเป็นโรค ที่ไปเลี้ยงที่พรหมพิราม เข้าข้างๆกันเปิดเล็กตาย ก็เข้าใจว่าภูมิคุ้มกันมันไม่ดี ตายเยอะ ก็คิดว่าเป็นโรคห่า แล้วยังไปบอกเค้าเลยว่าได้ฉีดยาหรือเปล่า มันเลยกำหนดแล้วรีเปล่า แต่เค้าก็บอกว่าฉีดแล้ว แล้วก็มีคนอื่นที่ไปเลี้ยงที่พรหมพิรามมีตายเหมือนกัน ตายเยอะด้วยครับฟาร์มเปิดไล่ทุ่งขนาดเล็ก
โรค <i>plaque</i> นี่น่ากลัว เวลาเป็นแล้วตัวจะเป็นจำเขี้ยว กินก็น่ากลัวแต่ก็ไม่เป็นไร ผมก็กินกันอยู่ มีคนสอนให้เราให้ยาอย่างสม่ำเสมอ โรคนี้เป็นบ่อย แต่รักษาหาย แต่ตายเร็ว ไม่เหลือเลย แต่ผมก็รักษาเองโดยเอายา 2 ตัวมารวมกัน Oxy กับยา <i>plaque</i> มารวมกันฟาร์มเปิดไล่ทุ่งขนาดใหญ่
อาการใช้หัวคั่นก็ตายอย่างกะทันหันเลย ตายทันที ถ้าโรคห่าก่อนตายมันจะซึม นิ่ง หลายวันก่อนจะตาย แต่ใช้หัวคั่นวันนี้ยังกินข้าวดี ๆ อยู่พุงนี้ร่วงตายเลย แยกได้เลยครับว่ามันเป็นใช้หัวคั่น แต่ว่าการป้องกันเราจะทำยังไง..... ฟาร์มเปิดไล่ทุ่งขนาดเล็ก
เปิดของผมไม่มีการตายผิดปกติ/อาการที่เขายกมาเป็นใช้หัวคั่นเลย แต่ไก่ที่ผมเลี้ยงก็มีตายเหมือนกันนะ แต่ผมว่าไม่ใช่ใช้หัวคั่นหรอก พ่อแม่บอกก็ว่าเป็นห่า มีทุกปีเลย ปีนี้จะหนาวนะ เริ่มหนาวมา เป็นแล้ว ที่บ้านนะเป็นโรคห่า จะเป็น 2 ครั้ง หน้าหนาว กับหน้าฝนที่ฝนลงใหม่ ๆ เนี่ย เพราะดินมันร้อน พอฝนตกปุ๊บ ดินมันจะระอุ ตรงนี้ไก่มันจะแพ้ อาจจะตายช่วงนี้ แต่ว่าก็สามารถรักษาอยู่ หัวคั่น ๆ ผมก็ว่ารักษาอยู่ หัวคั่นเอาไปให้กินก็เอาอยู่ ถ้ามัวคนคิดใหม่ ก็อย่างพวกผมนี้น่าจะตายนะ คนเลี้ยงน่าจะตายนะ เรานะนอนกับเปิด กินกับเปิดฟาร์มเปิดไล่ทุ่งขนาดใหญ่
เมื่อสมัยก่อนที่โรค <i>plaque</i> ลงมาก็ไม่มีใครยุ่งเกี่ยว ตายที่เป็นพัน คราวนี้เขายกมาโรคใช้หัวคั่นเป็นน้ำตาไหล จี๋มูกไหล หนูเลี้ยงทันทีเลยว่าไม่ใช่ ตัวนี้เป็น <i>Plaque</i> ไม่ใช่ใช้หัวคั่น โรคนี้เป็นมานานแล้ว โรคหัวฟูตาและ จี๋มูกไหล มันไม่ใช่เลี้ยงกับเขาอยู่ตลอดนะ ฟาร์มเปิดไล่ทุ่งขนาดใหญ่
แต่ถ้าเปิดเป็นโรคจริง ๆ ปู๊ปปี้มันก็ตายนะ เยอะเลย อย่างเมื่อก่อนถ้าเป็นโรคห่า มันจะหงอย หน้าเหลืองซีด ไม่กินอาหาร 2 - 3 วันมันก็ตาย แต่ถ้าเป็นใช้หัวคั่น ยังขัน ๆ อยู่ตอนเช้าตายเลย ไม่มีอาการให้เห็นก่อนหน้านี้ ผมว่าโรคห่ากับใช้หัวคั่นมันเป็นคนละโรคกันนะ ฟาร์มเปิดไล่ทุ่งขนาดใหญ่
ผมแยกได้ระหว่างโรคห่ากับใช้หัวคั่น ถ้าใช้หัวคั่นหน้ามันจะดำ ถ้าห่าจะเขียวจะขาวอย่างลักษณะปี 47 ของผมก็ตาย 30 กว่าตัวไก่ผมเป็นแน่นอน ตอนนั้นพอมันตายผมก็ซุดหลุมฝัง ใช้นุ่นขาวโรย..... ฟาร์มเปิดไล่ทุ่งขนาดเล็ก

7.1.4 ข้อเสนอแนะ

ตอนนั้นที่ช่วงไข้หวัดนก มุลมันพีก็เอาไปฝังหมด พีก็ไม่ได้ปล่อยไป เพราะพีกลัวจะเอาไปติดเขา เพราะถ้าสวนเขามีสัตว์แล้วเกิดไปกิน พีก็ไม่ได้ปล่อย แต่พีเชื่อว่านกพีไม่เป็นโรคพีก็ขายฟาร์มนกกระทา
ในจังหวัดเชียงใหม่เท่าที่รู้ยังไม่มีคนเป็นไข้หวัดนก เพราะช่วงนี้มันเจอปัญหาขึ้นมาอีกแล้วว่า lab ที่เราทดสอบไม่ sensitive แม้แต่ PCR แต่ case จริง ๆ จะมีหรือเปล่านั้นก็ยังไม่รู้ บางรายต้องตรวจถึง 7 ครั้ง ยังไม่เจอจนตาย เอาปอดไปตรวจถึงเจอ เพราะฉะนั้นมันไม่ใช่ว่าอย่างที่คิดแล้ว สสจ

อภิปรายผล

จากคำบอกเล่าและงานวิจัยที่ผ่านมาในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของชาวบ้าน การป่วยตาย มีเกิดอยู่เสมอ แต่ที่เคยเป็นมาจนปัจจุบัน หากยกเว้นกรณีไข้หวัดนกแล้ว ไม่เคยมีการสอบสวนและดำเนินการควบคุมโรคระบาดไก่ในหมู่บ้านอย่างจริงจัง แต่มีการณรงค์แจกวัคซีน อหิวาต์ไก่ และนิวคาสเซิล อยู่บ่อยๆ และที่ผ่านมาในระดับท้องถิ่นไม่เคยมีบทบาท และไม่สามารถรู้ได้แน่ชัดว่าสาเหตุของการป่วยตายนั้นๆ เกิดจากโรคระบาดชนิดใด หรืออาจกล่าวได้ว่า การเกิดโรคระบาดในสัตว์ปีกอื่นๆ ที่ไม่ใช่ไข้หวัดนก แทบไม่มีกระบวนการตรวจสอบสาเหตุของโรค และไม่เป็นที่สนใจ

ในประเทศที่การควบคุมโรคระบาดสัตว์เข้มแข็ง การทำลายสัตว์ปีกในรัศมีที่กำหนด และฆ่าเชื้อโรค จะทำภายหลังจากได้ยืนยันผลการตรวจชันสูตรโรคที่แน่นอนทางห้องปฏิบัติการแล้วเท่านั้น จึงมีความเจาะจงสูง ซึ่งนอกจากทำให้จำกัดการฆ่าทำลายสัตว์ในวงแคบ ไม่ต้องเสียค่าชดเชยแล้ว ยังสอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสัตว์ และไม่เบียดเบียนผู้ที่ทำอาชีพเลี้ยงสัตว์ด้วย จึงควรมีการทบทวนการให้อำนาจทำลายสัตว์ได้เมื่อเข้านิยามโดยไม่ต้องชันสูตรโรค เพื่อให้ชาวบ้านเชื่อถือและร่วมมือตรวจชันสูตรโรคทุกครั้ง และจำกัดวงฆ่าทำลายสัตว์ให้แคบที่สุด โดยใช้การห้ามเคลื่อนย้ายพร้อมกับติดตามเฝ้าระวังโดยใกล้ชิดแทน

ไม่ควรให้รายงานทุกกรณีเมื่อมีสัตว์ปีกป่วยตาย และฆ่าไก่เพราะเข้านิยาม ควรมีการทบทวนนิยาม และหลักเลี้ยงการให้รายงานทุกครั้งที่เกิดไก่ตาย ซึ่งเป็นการกำหนดที่คิดว่าชาวบ้านไม่มีความรู้ แต่ในทางตรงกันข้ามเพราะกำหนดคลุมกว้างเกินไป แม้ชาวบ้านอาจทำตามโดยแจ้งทุกครั้งที่มีไก่ตายในระยะแรก แต่เจ้าหน้าที่รับแจ้งซักถามแล้วกลับบอกให้ฝังซากเพราะตนเองไม่มีเวลาที่จะออกไปสอบสวนโรค เนื่องจากมีงานหรือเหตุอื่นที่สำคัญกว่าในพื้นที่ กลายเป็นว่าบ่อยครั้งเมื่อแจ้งแล้วเจ้าหน้าที่ไม่ได้ออกไปสอบสวนโรค ชาวบ้านก็เบื่อหน่ายไม่เห็นประโยชน์ที่จะแจ้งอีก เป็นการตอกย้ำความไม่น่าเชื่อถือของทางการเพิ่มขึ้นไปอีก ทั้งนี้ในความเป็นจริงชาวบ้านเองมีประสบการณ์ไก่ตายเป็นธรรมดาอยู่แล้ว ชาวบ้านสามารถแยกแยะได้ระดับหนึ่ง

ระหว่างไก่ที่ตายตามปกติกับไก่ที่ตายจากโรคระบาด โดยเฉพาะจะรู้ลักษณะของโรคระบาด ทั้งนี้ตามแบบสอบถามชาวบ้านส่วนมากจึงเชื่อและมั่นใจว่าตนเองรู้ดีในเรื่องโรคไก่ จึงไม่น่าจะทำตามการที่ให้แจ้งทุกครั้งเมื่อมีไก่ตาย ดังนั้นจึงควรกำหนดให้ต้องแจ้งเมื่อเกิดโรคระบาดหาไก่ขึ้น ซึ่งเป็นการเพิ่มความเดือดร้อนของชาวบ้านที่ส่วนใหญ่เข้าใจอาการคืออยู่แล้ว ทั้งนี้ในเชิงจำนวนป่วยตายและความรุนแรงของโรค มีลักษณะคล้าย จนอาจจัดให้เป็นกลุ่มอาการเดียวกันกับไข้หวัดนกได้ และโดยหลักการบริการสุขภาพสัตว์ที่ดีเมื่อเกิดโรคระบาดโรคใดโรคหนึ่งขึ้น ควรจะต้องมีการสอบสวน และหยุดยั้งการแพร่ระบาดโดยทันที

หากกำหนดนิยามและตั้งเป้าหมายควบคุมโรคให้ครอบคลุมโรคระบาดไก่อื่นๆในหมู่บ้านด้วยซึ่งอยู่ในวิสัยที่ทำได้ดังกล่าวนี้ ไม่แต่เพียงไข้หวัดนกที่จะถูกควบคุม แม้โรคระบาดสำคัญไก่ที่ทำให้ความเดือดร้อนให้ชาวบ้านโรคอื่นๆ ก็จะถูกควบคุมและกำจัดหมดไปในที่สุด และจะทำให้ไก่พื้นเมืองของชาวบ้านมี ปริมาณก็เพิ่มขึ้น เป็นผลิตภัณฑ์อินทรีย์ต้นทุนต่ำ แต่ราคาสูง เพราะรสชาติดี คุณภาพเนื้อเป็นที่นิยมของตลาดมาก จึงเป็นสินทรัพย์ที่มีมูลค่าและคุณค่าสูงสำหรับชาวบ้าน

7.2 การจัดการซากไก่/เป็ด

7.2.1 การจัดการซากกรณีสัตว์ตายปกติทั่วไป

ในสถานการณ์ทั่วไปที่ไม่ได้สงสัยว่าเกิดโรคใดโรคระบาด เมื่อมีสัตว์ปีกตายในหมู่บ้าน มี อสม. ผู้หนึ่งให้ข้อมูลว่าได้รับคำแนะนำจากการให้ชาวบ้านทำการฝังซากสัตว์ปีกเองโดยขุดหลุมฝังลึก 50 – 60 ซม. หรือแจ้งให้อสม. ไปฝังให้ โดยเจ้าของสัตว์จะต้องใส่ถุงมือ ปิดปาก ป้องกันตนเองติดเชื้อ

ชาวบ้านบางส่วนจะปฏิบัติตามที่แนะนำ คือฝังซาก ด้วยตระหนักดีว่าการละเลยอาจเป็นสาเหตุให้เชื้อโรคแพร่กระจายไปได้ แต่ยังคงการระมัดระวังการปฏิบัติเพื่อป้องกันตนเองมิให้ติดเชื้อจากซากสัตว์ อย่างไรก็ตามวิธีการที่เป็นลูกเจียมมักจะปล่อยทิ้งซากไว้อย่างนั้น ไม่มีการจัดการอะไร ซึ่งผู้วิจัยเห็นกับตาที่บ้านอสม.ที่เป็นระดับผู้นำชาวบ้านแห่งหนึ่ง และปรากฏคำบอกเล่าชัดเจนว่า ยังมีชาวบ้านจำนวนไม่น้อยโยนทิ้งซากไก่ในพงหญ้า แม่น้ำ ลำคลอง

มีหลักฐานแสดงความเชื่อของชาวบ้านว่า หากกำจัดซากไม่ดีจะกลายเป็นแหล่งแพร่เชื้อได้ดัง อสม. ที่ พล. เล่าว่า “ถ้าข้างบ้านตายแล้วไม่ฝัง วันถัดไปบ้านข้าง ๆ ที่อยู่ติดกันก็จะตายตามไป จะโทษว่าบ้านแรกนำเชื้อมาให้” นอกจากนี้ในการฝังซาก ยังมีปัญหาฝังตื้น แล้วสุนัขคุ้ยเอาซากไปกิน

จากผลการตอบแบบสอบถามที่เป็นการศึกษาเชิงปริมาณทั้งหมด 455 ชุด พบว่าชาวบ้านตอบว่าเมื่อไก่ป่วยตายได้ทำการกำจัดซาก ด้วยการฝังดินร้อยละ 88.13 เผาร้อยละ 12.53 มีเพียงจำนวนเล็กน้อย ที่ตอบว่า กิน โยนทิ้ง และ ทิ้งถังขยะ ร้อยละ 0.66 , 0.66 และร้อยละ 0.44 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 69 ในภาคผนวก ข

สำหรับการเลี้ยงไก่ฟาร์มมีการจัดการซากโดยการฝังหรือเผาเป็นปกติ เป็นการปฏิบัติ
ประจำตามหลักการปฏิบัติที่ดีอยู่แล้ว ส่วนผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งก็ทำการฝังซากตามที่ทางการแนะนำ

7.2.2 การกำจัดซากสัตว์โดยทางราชการ

เมื่อมีการตัดสินใจให้มีการฆ่าทำลายสัตว์ปีก เพราะสงสัยว่าเป็นไข้หวัดนก หรือเข้านิยาม
ทางการซึ่งนำโดยอำเภอ ปศุสัตว์ อบต. หรือผู้ใหญ่บ้าน จะเป็นผู้กำหนดจุดฝังกลบซากสัตว์ โดย
จะเลือกจุดในที่สาธารณะที่อยู่ห่างไกลชุมชน ห่างไกลทางน้ำสาธารณะ ชุมชนจะร่วมเลือกจุดฝัง
มิเช่นนั้นจะเกิดปัญหาการไม่ยอมรับ ซึ่งจะส่งผลเป็นการประท้วงหรือต้องขุดขึ้นมา ขยายที่ฝังกลบ
ใหม่ การขุดจะใช้รถแบคโฮ ขุดลึก 3 – 4 เมตร ก่อนฝังกลบจะเททับด้วยปูนขาว พ่นน้ำยาฆ่าเชื้อ
จากจุดที่ทำลายสัตว์ แล้วขยายวงออกไป ซึ่งชาวบ้านมั่นใจว่าเชื่อถูกทำลาย ในเรื่องการทำลาย
สัตว์ปีกและกำจัดซาก มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหลายคน และหลายระดับ กล่าวว่าไม่ได้เป็นเรื่อง
รับผิดชอบของสาธารณสุข และสาธารณสุขไม่ควรจะต้องเกี่ยวข้องกับโดยตรง

อย่างไรก็ดีการปฏิบัติของรัฐบาลครั้งชาวบ้านเห็นว่าไม่ถูกต้อง ดังมีผู้ให้ข้อมูลหลายราย
กล่าวว่า ชาวบ้านจะรู้สึกสงสารไก่ที่ถูกฝังทั้งเป็น และเคยมีการร้องเรียนอธิบดี-กรมการแพทย์
เรื่องกลิ่นเหม็นที่จุดฝังซากไก่

7.2.3 เหตุที่มีผู้ไม่ปฏิบัติตามข้อแนะนำการกำจัดซากของทางการ

ข้อมูลการสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์แบบเจาะลึกประมวลได้ว่า การปล่อยทิ้งหรือโยนทิ้งซาก
สัตว์ ในพงหญ้า กอไผ่ ตามที่รกร้าง รวมทั้งทิ้งลงในแม่น้ำ เป็นการปฏิบัติที่ทำสืบเนื่องกันมานาน
ก่อนที่จะมีปัญหาไข้หวัดนกระบาดในประเทศไทย และปัจจุบันแม้จะมีการแนะนำและ
ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ก็ยังคงพบพฤติกรรมเช่นนี้อยู่ ซึ่งนอกจากเป็นการไม่ใส่ใจ หรือรู้สึก
ว่ายุ่งยากในการปฏิบัติตามที่ทางการแนะนำแล้ว ประธาน อสม. ผู้หนึ่งเล่าว่า เป็นเพราะต้องการตัด
ปัญหา กลัวผิดที่ไม่ได้แจ้งลงทะเบียนการเลี้ยงไก่ไว้ จะมาบอกว่ามีไก่อตายภายหลังก็จะขัดแย้งกัน
รวมถึงเป็นเพราะต้องการหลีกเลี่ยงการเข้าจัดการโดยภาครัฐ ที่อาจนำไปสู่การจัดการทำลายไก่ เป็ด
ทั้งหมดในหมู่บ้าน

มีข้อเสนอแนะให้มีการประชาสัมพันธ์ต่อไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้กำจัดซากไก่ออย่างถูกวิธี

คำบอกเล่าแสดงการกำจัดซากสัตว์ที่ไม่เป็นไปตามคำแนะนำของภาครัฐ

ต้องซื้อยามาหยอดให้กิน แต่บ้านอื่นไม่ทำกัน คนไม่เข้าใจ บางคนก็ไม่ฝัง อยู่ใกล้น้ำบึงก็
เอาไปขว้างน้ำบึง หลวงก็รณรงค์ไม่ให้ทิ้งน้ำบึง มันจะติดต่อกันไป ให้ชาวบ้านไป
แจ้งชาวบ้านผู้เลี้ยงไก่

ไก่อตามบ้านตายเป็นอะไรไม่รู้ หิ้วไปทิ้ง คนที่รู้ก็จะฝัง แต่ที่หิ้วไปทิ้งนี้ก็ยังมีอยู่
ชาวบ้านผู้เลี้ยงไก่

ชาวบ้านก็มีบ้างที่เอาไปทิ้งตามห้วย เคยเห็นกับตา ต้องบอกผู้ใหญ่บ้านประกาศ ประสานงานกัน แต่เดี๋ยวนี้ไม่ค่อยมี เพราะมันมีใช้หวัคั่นก พ้อหลวง อบต. ร่วมมือกัน ถ้า ตายหลาย ๆ ตัวให้ไปแจ้งชาวบ้านผู้เลี้ยงไก่
บางบ้าน/บางคนไก่อตายก็ยังไม่ทิ้งกันอยู่ชาวบ้านผู้เลี้ยงไก่
อสม.มาบอกว่ามีคนเอาไก่ไปทิ้งตามป่าข้างบ้านอีก ตอนนี้อยู่เกิดอยู่ ใส่ถุงพลาสติก ไปทิ้ง ตามป่า แบบไม่ถูกวิธี.....ปธ.อสม
ทุกหมู่บ้านตอนนี้ ไปเจอก็บอก ทำไมไม่ฝัง ไม่จัดการให้เรียบร้อย ไก่ตายเจ้าของก็ไม่สนใจ เลย ก็บอกว่าอันตราย แนะนำให้อสม.ไปบอกอบต. ผู้ใหญ่บ้าน จะได้จัดการไปฝัง เพราะ ทางปศุสัตว์ก็ให้เครื่องมือมา แต่ไม่ค่อยมีคนทำ ยังเห็นไก่อตามคลอง ตามป่า ...ปธ.อสม
มี ตายเรื่อย ๆ ก่อนนี้ให้ชาวบ้านฝังเอง แต่ตอนนี้ใช้แผนระบบเก่าให้ปศุสัตว์มาดูแล มา สำรวจไม่แน่ใจจะลามไปใหญ่ เพราะมีคนเจอไก่อตายเป็นกระสอบปุ๋ย ไปทิ้งในป่า ต้องคิดกัน ใหม่ว่าทำยังไงให้ชาวบ้านสนใจ ให้ร่วมมือในการแจ้งจำนวนไก่อที่ตายปธ.อสม
ก็บอกว่าไก่อป่วยให้ฆ่าเลย(ฆ่า) แล้วเอาไปฝัง ส่วนมากจะฝัง มีบ้างที่ไม่ฝัง เมื่อ 2 วันยังเห็น อยู่ข้างทางในลำคลองก็มีปธ.อสม
ส่วนใหญ่หิ้วมือเปล่าไป แล้วก็โยนทิ้งข้างบ้าน ส่วนใหญ่หิ้วไปโยนเข้าป่า บางคนกลัว เหม็นก็ขุดหลุมฝังชาวบ้านผู้ไม่ได้เลี้ยงไก่
เราก็อธิบายให้ฟังก่อน เอาถุงมือที่อนามัยมีแจกให้ชาวบ้าน ถ้าชาวบ้านไม่เต็มใจที่จะฝังเอง ก็จะตามอสม.มาฝัง ถ้าตายเยอะ ๆ ก็จะตามผู้ใหญ่ กำนัน มา.....อสม.
บางทีโยนไก่อตายข้ามบ้านมาบ้านอสม.เลย จะให้เราฝังให้อสม.
เดี๋ยวนี้ตายแล้วก็เอาไปโยนทิ้งกัน บางคนก็ฝัง บางคนก็ไม่ฝัง ตัวแข็งแรงอยู่ยังไม่เอามากิน เลย พอรู้ว่าเป็นก็เอาลงหลุม พอหมออนามัยมาตรวจ เขาก็บอกให้เอาลงหลุม ชาวบ้านผู้ไม่ได้เลี้ยงไก่
บางทีก็ไปโยนทิ้งในป่ากล้วย เอาไปแอบไว้ กลัวเขาทำลาย เค้าจะเสียประโยชน์ ก็มีให้เห็น ถ้าไก่อมีเชื้อจะอันตราย.....จนท.สธ.
บางคนก็โยนใส่กอไผ่ คนที่ไม่มั่งง่ายก็ขุดดินฝังชาวบ้านผู้ไม่ได้เลี้ยงไก่
ปีแรก ๆ ประชาชนรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ทิ้งไปเรื่อยเลยเกิดแพร่ระบาด.....อสม.
(ทำไมยังเอามาทิ้งข้างบ้าน) ผมว่าเป็นพวกเลี้ยงไก่อจนกลัวว่าจะผิดเพราะปกปิดไม่แจ้ง จำนวนไก่อที่แท้จริง เขาไม่ได้ให้ความร่วมมือตอนลงทะเบียนไก่อ พอไก่อตายเลยไม่ไปบอก เพราะกลัวถูกลงโทษที่ไม่ไปแจ้ง.....ปธ.อสม
ขุดหลุมเหิน้อยเพราะตามมาตรการต้องลึกไม่ต่ำกว่า 50 เซนติเมตร ขุดก็ใช้เวลาอย่างน้อย ครึ่งชั่วโมง เลยมั่งง่าย ทิ้งไปเรื่อย ไม่สนใจ ทั้งที่ประชาสัมพันธ์ รณรงค์อยู่เรื่อย ๆ ว่า อันตราย เพราะขี้เกียจ ไม่สนใจ ทุกหมู่บ้านก็ต้องมีคนอย่างนี้บ้าง.....ปธ.อสม
หลังจากฝังแล้วยังเกิดโรคอีก บางคนฝังเองแต่ว่าฝังดีนั้ หมายก็คุ้ยไปกิน เกิดตายอีก..... ปธ.อสม.
ถึงจะมีใครไปแนะนำไม่ว่าจะเป็นอสม. สธ. ก็ยังมีคนโยนทิ้งอยู่ชาวบ้านผู้เลี้ยงไก่

ความเห็นเกี่ยวกับวิธีการแก้ไขให้มีการปฏิบัติตามประกาศของทางการ

เมื่อก่อนมีการ โยนซาก ไก่ทิ้งแต่ตอนนี้ฝังเพราะกลัว.....ก้านัน/พญบ.
วิธีการจัดการเพื่อไม่ให้ชาวบ้านทิ้งซาก ไก่ตายตามแม่น้ำ/พงหญ้าต้องใช้การประชาสัมพันธ์ให้ทราบอย่างต่อเนื่อง ให้ตระหนักถึงโรคที่จะเกิดขึ้น.....ก้านัน/พญบ.
เมื่อฝังกลบซากสัตว์แล้ว จะต้องมีการแจ้งจุดไม่ให้เกิดการขุดขึ้นมา รวมทั้งต้องฝังกลบให้มิดชิด แต่การฝังทั้งเป็นนั้น รู้สึกสงสารไก่ชาวบ้านที่ไม่ได้เลี้ยงไก่
ถึงจะมีใคร ไปแนะนำไม่ว่าจะเป็นอสม. สธ. ก็ยังมีคน โยนทิ้งอยู่ชาวบ้านผู้เลี้ยงไก่

คำบอกเล่าแสดงการกำจัดซากสัตว์ของฟาร์มไก่และผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง

ไก่เล็กขึ้นกรงอนุบาลนี้ตายเป็นธรรมชาติที่ฝังกลบชาวบ้านผู้เลี้ยงไก่
การจัดการของผมก็ต้องคอยดู ไก่ว่าตัวไหนผิดปกติก็แยกออกมาฆ่าแล้วก็เผา เผาในที่นี้เลยครับ เพราะมีเตาเผา เขาให้ทำเตาเผาไว้ เตาเผาที่ทำนี้ทางปศุสัตว์มาดูแลครับ เมื่อก่อนตอนทำฟาร์มใหม่ๆ ปศุสัตว์เข้ามาดูแลครับ มาตรวจมาตรฐานฟาร์ม แล้วตอนนี้ก็มาตรวจดูตอนไก่เข้าตอนไปขอใบเอาไก่เข้า ก็จะมาดูแล้ว พอมาตรวจแล้วเสร็จก็ออกไปให้ตรวจทุกครั้งที่มีไก่เข้า พอวัน ไก่ออก ครั้งแรกก็ประมาณ 27 วันที่เค้าจะมา swab กัน ไก่โดยการสุ่ม ครั้งละ 4 - 5 หลอด ของผมนี้แบ่งเป็น 3 จุดเพราะผมมี 3 ประตู แล้วแต่ว่าจะเข้ามาทางไหน ตรงกับวันจันทร์กับวันพฤหัสบดีมา swab ให้ มา swab สามวันครั้ง จนครบครั้งที่ 4 บางครั้ง ครั้งที่ 4 ไม่ทันได้ใช้ ไก่มันก็หมดก่อน มันก็ไม่ได้จับมากนัก วันละ 2000 บางวันก็ 800 แล้วแต่แอร์เดอร์สั่งซื้อ.....ฟาร์มไก่เนื้อขนาดใหญ่
ไก่ที่ตายผมจะเผาในฟาร์มเอง ถ้าเป็นมากจึงฝัง.....ฟาร์มไก่ไข่ขนาดเล็ก
ไก่ที่ตายแล้วนำมากินได้คือไก่ที่จิกกันกิน กินได้ แต่ถ้าเป็นหวัด เป็นหน้าบวมกินไม่ได้ จะทำลายซาก แต่ก่อนที่ยังไม่มีใช้หัวคนก็จะทิ้งให้ปลาดุกกิน แต่ตอนนี้จะเผา.....ฟาร์มไก่ไข่ขนาดเล็ก
ไก่ผมตายผมก็ไม่ได้ทำอะไรเลย ฝังอย่างเดียว ปศุสัตว์เขาบอกให้ฝังเพราะตั้งแต่เริ่มใช้หัวคนกमानี้ผมกับปศุสัตว์ก็ติดต่อกันตลอด เค้าจะมาประชุมที่บ้านผม สหกรณ์จังหวัดก็มาประชุมที่นี้ ตอนนี้ใช้หัวคนกเข้าสูปีที่ 3 เค้ามีการจัดตั้งสหกรณ์ผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ของจังหวัดพิษณุโลกมี 4 สหกรณ์ มีสหกรณ์บางระกำที่ผมเป็นประธานอยู่ เวลาปศุสัตว์สหกรณ์จะประชุมอะไรกันก็ต้องมาแจ้งผมฟาร์มเป็ดไล่ทุ่งขนาดเล็ก
ถ้าหากกระต่ายที่ก็จะเอาไปฝัง ก่อนหน้านี้ก็ไม่มีใครมาแนะนำที่ฝังมาตลอด ถ้าเอาไปที่ประเจ็ดประเจ็ด เกิดว่าใครมาเห็นเขาก็จะตำหนิเรา เค้าก็ได้แต่ที่ไม่ชอบ มันก็กลืน บางทีก็เผาไม่หมด ฝังดีกว่า สาเหตุส่วนมากที่มันตายเกิดจากบางทีมันก็ไข่เยอะ ตูตทะเล บางทีก็ไข่คาตูด บางทีก็ผอมตาย เราก็ต้องสังเกตดูซิมัน ถ้ามันไข่ขาวเราก็ต้องไปซื้อยามา บางทีทุเลาก็แสดงว่ายาถูก แต่เราก็ต้องวนยา เราจะไม่ใช่ยาตัวเดียวกลัวมันจะดื้อยาฟาร์มไก่เนื้อขนาดเล็ก
ถ้าเป็ดผมตายผมก็จะฝังเอง ไปบอกอสม.บ้าง แต่ไม่ได้ไปหาปศุสัตว์อำเภอ ถ้าแก่ผมก็ไม่ได้ไปหา ไปหาอสม.อนามัยแทน อสม.เขาไม่รู้เรื่องเป็ดนะ เราได้รับความรู้มา และเขาจะเอามาออก

วิทยุทุกวัน.....ฟาร์มเปิดไล่ทุ่งขนาดเล็ก
ตอนที่เปิดตายตอนแรก ๆ เมื่อปี 47 เราก็ไม่ได้ฟัง เอาใส่ในถุงปุ๋ยแล้วมัด แล้วก็เอาไปทิ้งที่ป่าอ้อย พอหลัง ๆ มากก็ให้ปศุสัตว์เป็นคนฟังให้ และมีอบต.ให้งบรถแม็คโครไปซุกเพื่อฟังกลบ และก็ฟังตามที่สาธารณะ หรือสถานที่ที่ชาวบ้านยอมให้ฟัง ส่วนเปิดของเราที่เคยครั้งเดียวก็ตอนปี 47 พอหลัง ๆ เราไม่รู้วิธีป้องกัน ตอนหลังปศุสัตว์เข้ามาแนะนำเราก็ทำตามเขา.....ฟาร์มเปิดไล่ทุ่งขนาดใหญ่

คำบอกเล่าแสดงปฏิบัติการกำจัดซากสัตว์โดยทางราชการ

มีรถมาซุกหลุมให้ เปิดไล่ทุ่งก็ไล่ลงไปแล้ว เกษตร สาธารณสุข ปศุสัตว์ ร่วมกันมาซุกหลุม จากนั้นก็ไม่มีใครเลี้ยงไก่.....ชาวบ้านที่ไม่ได้เลี้ยงไก่
บอกชาวบ้านในที่ประชุมไว้ถ้ามีไก่ตายให้แจ้งอสม.หรือ ถ้าไม่แจ้ง ก็จะบอกให้ซุกหลุมลึก 50-60 เซนติเมตร แล้วฝัง ต้องปิดปาก ใส่ถุงมือด้วย ropyun ขาวแล้วกลบ ถ้าไม่แจ้งให้ทำอย่างนี้ แต่ถ้าแจ้งอสม.ก็จะไปทำให้อสม.
ถ้าไก่ตายเองไม่เป็นหวัดนก เจ้าหน้าที่จะให้ซุกฝังเฉย ๆ ไม่พ่นยา...ชาวบ้านที่ไม่ได้เลี้ยงไก่ (ใครเลี้ยงพื้นที่ฝัง) เราทำแผนไว้แล้ว มีพื้นที่แล้ว แล้วรายงานเข้าจังหวัดอย่างโซนสายได้ จะอยู่ที่ป่าช้าหมู่ 2 ต.แม่สอย ถ้าสายเหนืออยู่ที่ป่าช้าวังเปา ตามลักษณะพื้นที่ การกำหนดพื้นที่ทางคณะกรรมการกับปศุสัตว์ร่วมกันพิจารณา ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ห่างไกล สะดวก ไม่มีปัญหาเรื่องรถปศอ.
ระบาคครั้งแรกนี้ อบต.จ้างรถมาซุกหลุม ฝ่ายปกครอง อสม. ช่วยไล่จับไก่ฟังกกลบ แต่ชาวบ้านต่อต้าน มันติดทางน้ำ ชาวบ้านไม่ยอมรับ กลัว เพราะหนองผึ่งมีที่สาธารณะน้อย ชาวบ้านรับไม่ได้ อยากให้พ่นพ่นตาหน่อย.....ปธ.สภาอบต.
ฝังในพื้นที่ โคนหมุดหรือโคนบ้านเดียว ก็อยู่ที่ว่าจุดเกิดเหตุมีระยะกี่กิโลเมตร แล้วก็จะมียาฆ่าเชื้อก่อนฝัง ก่อนกลบ จะมีข้อมูลว่าระยะนี้ต้องพ่นหมด แต่ไม่ใช่พ่นไปทั่ว รอบบริเวณ พ่นจากจุดเกิดเหตุก่อน แล้วค่อยขยายวงออกไป แล้วก็ให้ทำลายสัตว์รอบข้าง.....เลขา สภาอบต
อย่างเช่นไปกำจัดสัตว์ปีก ปีนี้ไม่ได้ทำ แต่ปีที่แล้วทำ ไปกัน 2-3 คน เก็บสัตว์ปีกลงหลุม ปศุสัตว์จะมีทีมแบ่งกันรับผิดชอบเป็นตำบลจนท.สธ.
ก็มีกรณีที่ไม่ตายไม่มีเจ้าของหรือไม่มีใครรู้ บ้านผมใครเจอที่ฝัง เขากลับจะติดกับบ้านเขา บางครั้งผู้นำก็ทำกันเอง ไม่มีใครทำผู้นำก็ต้องทำ.....กำนัน/ผญบ.

ความรู้เกี่ยวกับเรื่องข้อบังคับและเหตุผลความจำเป็นของข้อบังคับของทางการ

ถ้าไก่ตายต้องฝังในพื้นที่ชาวบ้านผู้เลี้ยงไก่
เป็นลักษณะเตือนหรือประกาศไว้ก่อนว่าห้ามทิ้งซากไก่ลงแม่น้ำลำคลอง แต่ยังไม่มีการปรับ.....กำนัน/ผญบ.
ชาวบ้านคิดว่าวิธีการเผาเป็นวิธีในการกำจัดซากที่ไม่ถูกต้องวิธีที่ถูกคือวิธีฝัง หากเผาจะทำให้เชื้อกระจาย.....กำนัน/ผญบ.

ถ้าข้างบ้าน คายแล้วไม่ฝัง วันถัดไปบ้านข้าง ๆ ที่อยู่ติดกันก็จะตายตามไป จะโทษว่าบ้านเรานำเชื้อมาให้ ไม่ค่อยแจ่มแจ้งสมกันอสม..

อภิปราย

ชาวบ้านส่วนใหญ่จะฝังซากสัตว์ปีก แต่ยังขาดการระมัดระวังการปฏิบัติเพื่อป้องกันตนเองมิให้ติดเชื้อจากซากสัตว์ ตามที่ทางการแนะนำให้ใส่ถุงมือ ปิดปาก ป้องกันตนเองติดเชื้อ นอกจากนั้นกรณีที่เป็นลูกเจี๊ยบมักจะปล่อยทิ้งซากไว้อย่างนั้น ไม่มีการจัดการอะไร และยังมีปัญหาฝังดิน แล้วสุนัขคุ้ยเอาซากไปกิน

ยังมีชาวบ้านส่วนหนึ่งที่โยนทิ้งซากไก่ในพงหญ้า แม่น้ำ ลำคลอง ซึ่งนอกจากเป็นการไม่ใส่ใจ หรือรู้สึกว่ายุงยากแล้ว อาจเป็นวิธีที่เคยปฏิบัติกันมา ที่ทิ้งซากไก่เน่าเปื่อยไป เพราะขาดความรู้ เพราะกลัวความผิดที่ไม่ได้แจ้งลงทะเบียนการเลี้ยงไก่ไว้ รวมถึงเป็นเพราะไม่ต้องการให้ทางการเข้ามาแทรกแซง กล่าวคือต้องการหลีกเลี่ยงการเข้าจัดการโดยภาครัฐ ที่อาจนำไปสู่การจัดการทำลายไก่ เป็ดทั้งหมดในหมู่บ้าน

หากประมวลจากข้อมูลเชิงปริมาณ มีการปฏิบัติกำจัดซากโดยการฝังและเผาถึงกว่าร้อยละ 98 แสดงถึงการให้ความสำคัญในการป้องกันควบคุมการระบาดของโรคสัตว์ปีก อย่างไรก็ตามการประชาสัมพันธ์การจัดการซากไก่/เป็ดให้ถูกต้องควรทำต่อไปอย่างต่อเนื่อง เพราะยังมีชาวบ้านส่วนหนึ่งที่ยังละเลย และควรใช้โอกาสนี้สร้างสุขนิสัยขึ้น

ในการดำเนินการฝังซากสัตว์ของรัฐ ชาวบ้านจะรู้สึกสงสารไก่ที่ถูกฝังทั้งเป็น นอกจากนั้นการให้ชุมชนร่วมเลือกจุดฝัง เป็นขั้นตอนที่จำเป็น มิเช่นนั้นจะเกิดปัญหาการไม่ยอมรับ เพราะเลือกจุดฝังใกล้ทางน้ำสาธารณะ หรือเกิดกลิ่นเหม็นที่จุดฝังซากไก่

ในขั้นปฏิบัติการของภาครัฐ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเห็นว่าไม่ใช่หน้าที่รับผิดชอบ ทางหน่วยสาธารณสุขไม่ควรจะต้องเกี่ยวข้องด้วยโดยตรง

การจัดการซากสัตว์ของฟาร์มเลี้ยงสัตว์ปีกมีการจัดการซากโดยการฝังหรือเผาเป็นปกติ เป็นการปฏิบัติประจำตามหลักการปฏิบัติที่ได้อยู่แล้ว ส่วนที่ควรระวังคือการตรวจสอบมิให้มีการละเลย และอาจต้องมีการศึกษาความจำเป็นในการวางระบบควบคุมการใช้ซากสัตว์ปีกเลี้ยงปลา หรือจะเข้า มิให้มีการแพร่เชื้อไวรัสไข้หวัดนกไปตามลำน้ำ

7.3 มาตรการการฆ่าเชื้อโรค โดยการพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อ

การใช้มาตรการรณรงค์พ่นน้ำยาฆ่าเชื้อเพื่อป้องกันไข้หวัดนกระบาดได้มีการประชาสัมพันธ์ให้ข่าวในขอบเขตทั่วประเทศอย่างต่อเนื่องตลอดมา โดยหลายหน่วยงานทั้งระดับประเทศและระดับจังหวัด ขณะที่ยุทธศาสตร์ระดับสูงผู้หนึ่งซึ่งมีปุมหลังเป็นศัลยแพทย์ที่ย่อมมีความรู้ความเข้าใจเรื่องวิธีการฆ่าเชื้อ ได้ชี้ชัดให้เห็นว่าวิธีดำเนินการนี้ เป็นเรื่องของ

ผู้รับผิดชอบที่ขาดความรู้ ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณมหาศาล โดยไม่มีทางเกิดผลสัมฤทธิ์ในการฆ่า
กำจัดเชื้อโรคได้จริง จึงควรตั้งข้อสังเกตว่าเหตุใดทางการจึงเลือกใช้มาตรการนี้ โดยชาวบ้านทั่วไป
ก็ตอบสนองอย่างค่อนข้างดี แต่ก็มีชาวบ้านจำนวนไม่น้อยที่ไม่ให้ความร่วมมือ เพราะกลัวหรือเคย
มีประสบการณ์การเกิดเป็นพิษ รวมทั้งไม่เชื่อเรื่องประสิทธิผลของวิธีดำเนินการ

ยังมีการเอายาฆ่าเชื้อมาพ่นหลังเปิด มันไม่ใช่ ค่อให้เอาเปิดจุ่มยาฆ่าเชื้อทั้งตัวเชื้อก็ไม่ตาย เขา ก็ยังพ่นยาฆ่าเชื้อ ซึ่งมันต้องใช้งบประมาณมหาศาลเลยทีเดียว สมัยหนึ่งมีการสั่งให้เอายาฆ่า เชื้อ มาพ่นทั้งจังหวัด ผมบอกว่าไม่ได้ผล เขาก็บอกว่าไม่เชื่อ จะทำ ผมว่ามันเป็นเรื่องของ ความรู้ ที่คนที่รับผิดชอบไม่รู้ไม่จริง..... (เจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับสูง)
ทำในเชิงป้องกันว่าจะพบหรือไม่ก็พ่นไว้ก่อน รายงานหรือไม่ก็พ่นไว้ก่อน ได้ผลเชิงจิตวิทยา นิดหน่อยว่า คุณเลี้ยงไก่ต้องเฝ้าระวังนะ ไก่ป่วยไก่ตายต้องแจ้ง เพราะไปพ่นแต่ละทีชาวบ้าน ก็ตื่นตื่น แต่ผลในทางวิทยาศาสตร์นี้น้อย อาจไม่ค่อยจำเป็นนัก ... (เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ระดับสูง)
เขาไม่ได้แนะนำวิธีการใช้ยา/ใช้วัคซีน มีแต่บอกให้พ่นยา ยาฆ่าเชื้อธรรมดาแค่นั้นเอง แต่ยา เขาก็เอามาแจก จะพ่นกี่วันก็แล้วแต่บางที ในทุ่งนี้ส่วนมากจะไม่ได้พ่น บอกตรง ๆ เลย ในทุ่ง ไม่ได้พ่นหรือออก อย่างลูกเฒ่านี้ต้องพ่น บางทีหมอมานัดเลยว่าจะต้องอยู่ให้พ่น เราก็อำนวย ความสะดวก ไปรับไปส่งหมอ เขาก็ยอมอยู่ในความดูแลของหมอ...ฟาร์มเปิดโล่งขนาดใหญ่
ฉีดยาฆ่าเชื้อที่อยู่ในเกลลอน พ่นตามพื้นที่เปิดอยู่ ถ้าพวกไล่ทุ่งก็ฉีดตรงแล้วเลย มันนอนที่ ไหนเราก็ฉีดที่นั่นเลยฟาร์มเปิดไล่ทุ่งขนาดเล็ก

บางบ้านก็ให้ฉีด(พ่นยา) บางบ้านก็ไม่ให้ฉีด ผมก็บอกเขาว่าถ้าไม่ให้ฉีดแล้วไก่เป็นอะไรไป คุณมี ความคิดนะ เขาก็ยังไม่ให้ฉีด เขาบอกว่าฉีดแล้วไก่เขาจะตาย เขาไม่ได้หวังว่าจะเป็นไข้หวัด นก.....ชาวบ้านที่ไม่เลี้ยงไก่
มี 3 หลังที่เลี้ยงไก่เป็นร้อยแล้วไม่ให้เข้าไปพ่นยา เขาบอกเลี้ยงไก่ตายหมด เขาจัดการเอง ได้ชาวบ้านที่ไม่เลี้ยงไก่
ชาวบ้านร่วมมือดี ในการพ่นยา ส่วนน้อยไม่ให้พ่นยาเพราะได้ข่าวว่าสารเคมีตัวนี้ฉีดแล้ว ทำให้ไก่ ตาย ปธ.อสม.

แถวบ้านพอฉีดยาแล้วไก่เริ่มตาย ชาวบ้านก็ไม่ยอมให้อสม.เข้าไปฉีดยา.....ชาวบ้านที่ไม่ เลี้ยงไก่ คนไปฉีดยาเหนี่ย ยามันกลืนฉุน ใช้ผ้าปิดจมูก ผสมยาในถัง 200 ลิตร มีสายยาว ๆ เหมือน ฉีดไร่มะม่วง ฉีดตามบ้าน ไม่ได้ใส่ชุดอะไร ใส่ชุดธรรมดา ให้ยาขวดลิตรมาเลย..... ชาวบ้านที่ไม่เลี้ยงไก่ “แม้กระทั่งฉันไม่ก็พ่นน้ำยาฆ่าเชื้อ “ “ทางการบอกว่าฉีดต่อได้ทางสารคัดหลั่ง ขี้ไก่ ก็พ่นน้ำยาที่ขี้ไก่ “

“ มีวิธีปฏิบัติ/คู่มือในการพ่นยาฆ่าเชื้อ แต่ขั้นแรกปศุสัตว์จะมาชี้แจงก่อนแล้วเราจะไปอ่านเอง
ไม่มีใครมาปฏิบัติให้ดู ”

7.3.1 การรณรงค์พ่นน้ำยาฆ่าเชื้อของทางการ

การพ่นยาฆ่าเชื้อของทางการ ดำเนินการตามรูปแบบปฏิบัติของระบบราชการ ที่บริหารจัดการโดยคณะกรรมการใช้หัวฉีดระดับจังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน มีการตั้งงบประมาณสำหรับซื้อน้ำยาฆ่าเชื้อจากหน่วยงานระดับจังหวัด หรือส่วนกลาง และเบิกจ่ายน้ำยาตามสายสั่งการ จากระดับจังหวัด อำเภอ ลงไปยังตำบล และหมู่บ้านในที่สุด โดยอาจมีการสนับสนุนงบประมาณ และการจัดการ มาจาก อบจ. หรือ อบต. ด้วย ในระดับหมู่บ้านผู้ใหญ่บ้านมักมีบทบาทนำทางการจัดการ ชาวบ้าน ที่อาจเป็นอาสาสมัครในรูปแบบต่างๆ จะเป็นผู้ดำเนินการพ่นยาตาม เล้า คอก ที่มีการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งมักได้รับค่าตอบแทนการทำงานด้วย

ตารางที่ 7.1 ผู้ที่ทำหน้าที่แจกจ่ายน้ำยาฆ่าเชื้อ

ระดับจังหวัด	ระดับอำเภอ	ระดับตำบล	ระดับหมู่บ้าน
	ปศอ.	อบต.จ่ายเงินค่าจ้างอัด ฉีด จ่ายน้ำยา (ถูกขอความช่วยเหลือ)	ผู้ใหญ่บ้าน อสม. อปพร. ชาวบ้าน (เหมาจ่าย 1,400/หมู่บ้าน เหมาจ่าย 3 ครั้ง)

ในกรณีของสารกีนีดำเนินการพ่นยาฆ่าเชื้อทุกวันที่ 11 หรือ 15 สิงหาคม แล้วดำเนินการพร้อมกัน ส่วนแนวพื้นที่ตะเข็บเชิงใหม่-ลำพูนเราจะขอความร่วมมืออบต. กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ขอความร่วมมือว่าช่วยดูแลหน่อย เป็นไปได้ไหมให้อบต.ดำเนินการพ่นเดือนละครั้ง เพราะสถานการณ์ไม่น่าไว้วางใจ แล้วก็แจ้งอย่างไม่เป็นทางการว่ามัน positive ที่ลำพูน ถ้าอบต. ไหนดำเนินการแล้วก็ขอให้ส่งข้อมูลให้ปศุสัตว์ด้วย เพราะเขาจะได้มีข้อมูลว่าดำเนินการเมื่อไหร่ อย่างไร เพิ่มจากที่ว่าปูพรม 1 ครั้ง แต่พื้นที่รอยตะเข็บ 5 ตำบลก็ขอดำเนินการเพิ่มเติมเท่าที่จะทำได้ แต่หากทำไม่ได้ก็ไม่ว่า แต่อยากให้ทำ เพราะป้องกันดีกว่าที่จะต้องมาชดใช้ค่าไถ่ตาย.....

สธ.อ.

7.3.2 ความพึงพอใจของชาวบ้านต่อการรณรงค์ฆ่าเชื้อ

ผลการตอบแบบสอบถามเชิงปริมาณ พบว่าชาวบ้านเห็นด้วยว่าการรณรงค์ฆ่าเชื้อด้วยการพ่นน้ำยาจะป้องกันการแพร่ระบาดของโรคได้ ในสัดส่วนที่สูงถึง ร้อยละ 85.27 และมีเพียง ร้อยละ 7.03 ที่ไม่เห็นด้วย ดังแสดงในตารางที่ 73 ในภาคผนวก ข

7.3.3 การฆ่าเชื้อโรคที่ปฏิบัติในฟาร์มเลี้ยงสัตว์ปีก

การฆ่าเชื้อโรคในฟาร์มไก่เนื้อ และไก่ไข่ จะมีรายละเอียด และโปรแกรมปฏิบัติที่แตกต่างกัน แต่เข้มงวดมากกว่าในไก่เนื้อที่โดยสภาพต้องลดต้นทุนค่ายาให้ได้มากที่สุด อย่างไรก็ตามหลักการที่เป็นหัวใจสำคัญของการฆ่าเชื้อโรคให้ได้ผลหลักเดียวกัน คือจะมีแผน ที่กำหนดบริเวณหรือสิ่งที่จะต้องทำการฆ่าเชื้อ ความถี่ของการปฏิบัติ ขั้นตอนการล้างทำความสะอาด การเลือกชนิดของสารเคมี การละลายให้ได้ตามความเข้มข้นที่ออกฤทธิ์ ระยะเวลาที่ต้องการที่สารเคมีจะทำการปฏิริยาฆ่าเชื้อ ได้สมบูรณ์

หลังจากไก่ออกแล้วผมต้องพ่นยาฆ่าแมลงแล้วเก็บไข่ไก่ หลังเก็บไข่ไก่ออกแล้ว ผมจะล้างโรงเรือนประมาณ 4 วัน แล้วก็พ่นยาฆ่าเชื้อรอบแรกห่างไปสัก 3 วัน รอบที่ 2 ก็พ่นอีก หลังจากนั้นก็เริ่มเก็บเอาแถบเข้าโรงฟัก พอเอาแถบเข้าเสร็จวันนั้นก็พ่นยาฆ่าเชื้อ อีก 3 รอบ แล้ว อีก 3 วันก่อนไก่เข้า อย่างหอมมาสั่งว่าอีก 7 วันมีไก่เข้า ก่อนไก่เข้าผมก็จะพ่นรอบสุดท้ายทั่วบริเวณทั้งหมด หลังจากนั้นก็ปิดทางเข้า.....ฟาร์มไก่เนื้อขนาดกลาง

ช่วงไข่หวัดนกนั้น พ่นยาสัปดาห์ละ 2 ครั้ง หมายถึง 4-5 ปีก่อน แต่ ณ วันที่ แ่จุ่มตลาดเฉยๆ คนที่จะเข้าฟาร์ม ต้องจุ่มน้ำยาที่รองเท้าก่อน น้ำยาที่ใช้พ่นกับใช้แช่เท้าก็อันเดียวกัน ต้องแช่ทุกครั้งก่อนเข้าฟาร์ม อย่างอาจารย์จะเข้าฟาร์มนี้ก็ต้องจุ่มรองเท้าด้วยคะ เจ้าของฟาร์มก็ต้องจุ่มเหมือนกันทุกครั้ง คนงานเราก็ต้องแช่ ถ้าอย่างนั้นเค้าออกมาข้างนอก ก็มีเชื้อ โรคเข้ามาด้วยฟาร์มไก่ไข่ขนาดใหญ่

ผมจะทำความสะอาดโรงเรือนตอนปลดละวางไก่ เอาไข่ไก่ออก พ่นยาฆ่าเชื้อ โรยปูนขาว ทั้งโรงเรือนไว้ประมาณ 1 เดือนแต่ตอนนี้มีไก่อันเคลื่อนย้ายยากก็อาจประมาณ 2 เดือนฟาร์มไก่ไข่ขนาดกลาง

ผมก็มีการป้องกันไข่หวัดนกเหมือนกันคือ โดยส่วนตัวผมนี้ ถ้าตลาดไข่ที่ส่งบริษัทนี้ พอกลับมาลงจากรถปุ๊บ ผมต้องเอามาแช่น้ำยาแล้วเอามาตากก่อน ก่อนเอาเข้าในเล้า คนอื่นเค้าก็ทำ อันนี้บริษัทแนะนำ สหกรณ์ก็แนะนำ ปศุสัตว์ก็แนะนำ พอ ๆ กันครับ คนที่เริ่มก่อนส่วนมากจะเป็นสหกรณ์ครับ เพราะเราเป็นสมาชิกเค้า ถ้ามีข่าวมานี้ สหกรณ์ก็จะออกมาแล้วถึงจะเป็นบริษัทตามมา เวลาที่มีการอบรมอย่างอาร์พีเอ็มบางทีเค้าก็เอาหม้อจากมอซอ บางทีก็หม้อจากบริษัทมา แล้วอาจารย์ไม่ถามบ้างล่ะครับ ว่าทางลูกเล้าต้องการอะไรบ้างฟาร์ม ไก่ไข่ขนาดใหญ่

เวลาพ่นยาที่ก็จะพ่นทั้งในโรงเรือน ทั้งรอบ ๆ บริเวณบ้านทั้งหมดเลย จะมีตารางอยู่เขาทำเอง แผนที่เขาจะจดไว้ จะเขียนว่าเก็บไข่วันนี้ ผสมอาหารวันนี้ ไม่ได้ยุ่งกับปศุสัตว์แต่เวลาทำทั้งอำเภอปศุสัตว์เขาจะมาทำให้เราด้วย เราก็ให้ทำ แต่ในเล้าที่จะไม่ให้เข้า ให้พ่นข้างนอกแล้วเอาน้ำยาฆ่าเชื้อไว้ให้ เดียวที่พ่นข้างในเองที่ไม่ให้เข้าในเล้าที่ เพราะเราไม่รู้ลิไม่มั่นใจ เราทำเองมั่นใจกว่า ฟาร์มไก่เนื้อขนาดเล็ก

อภิปราย

มาตรการการฆ่าเชื้อโรคที่มีการดำเนินการกันอยู่มี 2 แบบ แบบหนึ่งคือการใช้มาตรการฆ่าเชื้อโรคหลังจากที่มีการทำลายสัตว์ เพราะมีโรคระบาดหรือสงสัยว่าจะมีโรคระบาดเกิดขึ้น อีกแบบหนึ่งเป็นการรณรงค์พ่นน้ำยาฆ่าเชื้อทั่ว ๆ ไปบริเวณเล้าหรือคอกสัตว์ ในสถานการณ์ปกติขณะที่ยังไม่มีโรคระบาด

แบบแรกเป็นหนึ่งในมาตรการสำคัญของรัฐที่มีจุดประสงค์ทำลายเชื้อไม่ให้เหลือรอดอยู่ในสิ่งแวดล้อม เป็นการหยุดยั้งการแพร่ระบาดของเชื้อโรคโดยการกำจัดเชื้อโรคบริเวณจุดระบาดนั้นให้ได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์ของรัฐต้องควบคุมและดำเนินการฆ่าเชื้อโรคตามขั้นตอนอย่างเคร่งครัดถี่ถ้วน มิเช่นนั้นก็จะไม่สามารถบรรลุจุดประสงค์ได้ แบบแรกนี้จึงเป็นหน้าที่รับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐโดยตรงในการปฏิบัติการ เมื่อต้องการจะควบคุมมิให้มีการแพร่ระบาดของโรคออกไปจากจุดที่เกิดเหตุ จึงไม่มีประเด็นที่จะอภิปรายถึงโดยตรงในที่นี้

ในขณะที่แบบสองแม้จะมีการรณรงค์พ่นน้ำยาฆ่าเชื้ออย่างเอิกเกริกโดยหน่วยงานของรัฐ ก็อาจกล่าวได้ว่าเป้าหมายแท้จริงมิได้ต้องการฆ่าเชื้อโรค เพราะวิธีการที่ปฏิบัติไม่สามารถเชื่อถือหรือหวังผลได้ ตามเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ของการฆ่าทำลายเชื้อไวรัส

หากพิจารณาจากผลของการรณรงค์ฆ่าเชื้อ แม้จะมีความพยายามอธิบายว่าการพ่นยาฆ่าเชื้อคือการลดปริมาณเชื้อโรคในสิ่งแวดล้อม เป็นการลดโอกาสเกิดการระบาดของโรค แต่เจ้าหน้าที่ระดับสูงซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องการฆ่าเชื้อเองก็ยังระบุว่าเป็นเพราะคนที่รับผิดชอบรู้ไม่จริง ไม่มีทางที่จะหวังผลอะไรได้ เมื่อพิจารณากระบวนการปฏิบัติจะพบว่าไม่มีการระบุพื้นที่และเวลาตลอดจนไม่มีวิธีดำเนินการตามขั้นตอนและหลักการฆ่าเชื้อโรคด้วยสารเคมี เช่นการทำความสะอาดก่อน ลักษณะของการรณรงค์เป็นแบบเหวี่ยงแห ที่หวังผลในทางประชาสัมพันธ์ หรือผลทางจิตวิทยามากกว่าหวังผลการฆ่าทำลายเชื้อโรค

เมื่อพิจารณาการปฏิบัติมาตรการฆ่าเชื้อโรคในหมู่บ้านที่เลี้ยงไก่บ้านและในเล้าเปิดไล่ทุ่งเนื่องจากมิได้เล็งลักษณะเป็นฟาร์มที่มีขอบเขตบริเวณแน่นอน ขั้นตอนการทำความสะอาดที่เป็นเงื่อนไขแรกและสำคัญก่อนการพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อ เพื่อให้ น้ำยา (สารเคมีที่ใช้) ได้สัมผัสเชื้อพอให้เกิดปฏิกิริยาการฆ่าทำลายเชื้อโรคได้อย่างทั่วถึงและถูกวิธี ก็ย่อมไม่มีทางที่จะเป็นไปได้จริง เพราะไม่รู้กระทั่งแหล่งบริเวณที่ต้องการฆ่าเชื้อที่แน่นอน ดังเช่นชาวบ้านบอกเล่าว่า มีการพยายามพ่นน้ำยาให้ถึงหลังคาโบสถ์ที่นกพิราบอาศัยอยู่ ในแง่ของผลการทำลายเชื้อโรคที่พึงหวังจากการรณรงค์พ่นน้ำยาฆ่าเชื้อ จึงสรุปได้ชัดเจนว่าไม่ได้เกิดมรรคผลในการฆ่าหรือลดปริมาณเชื้อแต่อย่างใด และยังเป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งต้องเสียเงินตรานำเข้าจากต่างประเทศ

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ชาวบ้านที่มีความรู้บางรายที่เลี้ยงไก่หลังบ้านจำนวนหนึ่งหรือผู้ที่เลี้ยงเปิดไล่ทุ่งหลายราย จึงไม่ให้ความร่วมมือกับการรณรงค์พ่นน้ำยาฆ่าเชื้อในเล้าหรือคอกเลี้ยงสัตว์ปีก

ของตน ชาวบ้านบางส่วนไม่ให้ความร่วมมือ เนื่องจากเคยมีประสบการณ์สัตว์ปีกตาย เพราะน้ำยาฆ่าเชื้อที่ทางการแจกจ่ายนำไปพ่นเกิดเป็นพิษ

กรณีการรณรงค์พ่นน้ำยาฆ่าเชื้อนี้ ส่วนหนึ่งที่ดำเนินการอยู่ได้เพราะชาวบ้านจำนวนไม่น้อยเชื่อว่าได้ผลดี และเป็นไปไม่ได้ที่เจ้าหน้าที่ด้านเทคนิคจะไม่รู้ในเรื่องประสิทธิภาพของการรณรงค์ฆ่าเชื้อที่ปฏิบัติกันอยู่อย่างแพร่หลาย

7.4 มาตรการควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์

แม้ว่าในการสนทนากลุ่มบางคนเห็นว่าชุมชนให้ความสำคัญกับโรคไข้หวัดนก โดยให้ความร่วมมือนำมาตราการห้ามเคลื่อนย้ายสัตว์ปีกมาใช้ แต่ก็มีหลายคนระบุว่ามาตรการการควบคุมการเคลื่อนย้ายไม่ได้ผล ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ เกิดการหลบเลี่ยงนำสัตว์ออกจากบริเวณห้ามเคลื่อนย้าย

ทั้งนี้พึงสังเกตว่าไก่ที่ชาวบ้านพาหนี หรือ แอบซ่อน เป็นไก่ที่ไม่ได้ป่วย และที่ฝ่าฝืนนั้น ฝ่าฝืนการถูกบังคับให้ต้องฆ่าทำลายไก่ของตน

7.4.1 การตั้งจุดสกัดการเคลื่อนย้ายสัตว์ในสถานการณ์ระบาด

หน่วยที่ทำหน้าที่ตั้งด่านสกัดมิให้มีการเคลื่อนย้ายสัตว์เพื่อหยุดยั้งการแพร่กระจายของโรค คือ ปศุสัตว์ ซึ่งจะเป็นผู้รับผิดชอบหลัก กำหนดจุดสกัดและขอความร่วมมือจากตำรวจและอำเภอ บางพื้นที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการตั้งด่านสกัด โดยให้มีเวรยามเป็น อสม.กับ อปพร. ของหมู่บ้าน ช่วงรุนแรงตั้งด่านทั้งวันทั้งคืน

ปศุสัตว์อำเภอจะมีความเกี่ยวข้องกับฟาร์มตอนเคลื่อนย้าย เราต้องให้ปศุสัตว์อำเภอมาตรวจ เอาผล Swab ไปตรวจที่จังหวัด ถึงจะไปขอใบอนุญาตเคลื่อนย้ายที่จังหวัดได้
ถ้าเราจะทำการเคลื่อนย้ายสัตว์ปีก เราต้องรอผล Swab จากลำปาง ผมจะเป็นคน Swab เอง โดยใส่ถุงมือ มีผ้าปิดปาก วิธีนี้ผมได้จากไปอบรมมา แต่ก่อนนี้ไม่ได้ทำ – ผิดหลักปล่อยให้เจ้าของทำไม่ได้??
เคยมีพอร์obaจะมีด่านห้ามเคลื่อนย้าย จะประสานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ จัดเวรยามมือสม.กับอปพร. ของหมู่บ้าน ว่าเปิดมาจากไหน ถ้าประกาศห้ามย้าย ก็ห้ามเลย ช่วงที่รุนแรงก็ตั้งด่านทั้งวัน ทั้งคืน ห้ามรถชนเข้ามา ปีนนั้นมีพวกลักลอบขนย้าย แอบอ้างว่าเป็นเจ้าหน้าที่ บอกว่าราชการให้มาจับเปิด ไล่ขึ้นรถไปหมดเลย แต่ไม่ใช่เจ้าหน้าที่หรอก ชาวบ้านไม่ได้อ่านก็ให้เปิดไป ก็เจอคนลักลอบขนย้าย ก็กักไว้ห้ามผ่าน รอคำสั่งจากราชการว่าจะให้ไปที่ไหน แต่ห้ามเข้าไปในปลักแรด ก็มีเปิดตายไปไม่ได้เค้าก็จับโยนทิ้งข้างทางเลย

(ตอนนี้การตรวจการกักกันการเคลื่อนย้ายเรามีเปล่า) ตอนนี้เราขอความร่วมมือ เราทำหนังสือถึงผู้กำกับขอความร่วมมือ จุดตรวจเราเป็นคนกำหนดและขออนุญาตจากทางอำเภอ เราประสานการตรวจแต่เรากำหนดจุด จุดที่กำหนดคือห้วยน้ำปิงที่แยกลำพูน ที่จริงตรงนั้นได้ส่วนหนึ่ง เพราะมี 6 สะพานและถนนรอบเรียบน้ำปิงไป ถ้าจะทำจริงต้องปิดหมด

7.4.2 การขออนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ปีกในสถานการณ์ปกติ

ฟาร์มไก่ที่ต้องการเคลื่อนย้ายสัตว์ปีกไปโรงฆ่าและอื่น ๆ จะต้องขอให้ ปศอ.มาเก็บตัวอย่าง (swab) ไปตรวจ ก่อนที่จะได้รับใบอนุญาตให้เคลื่อนย้ายได้ ในทางปฏิบัติมีเจ้าของฟาร์มไก่แล้วว่า จะเป็นผู้ทำการเก็บตัวอย่างส่งตรวจเอง ที่ศูนย์ชันสูตรโรคสัตว์ลำปาง โดยทำตามวิธีที่ได้รับการอบรมมาจากการ

7.4.3 การทำบัตรประจำตัวไก่ชน (Passport)

ในทัศนะของชาวบ้าน มีปัญหาในการทำบัตรประจำตัวไก่ ว่าเสียเวลา เสียเงิน (ตัวละ 30 บาท) บางครั้งได้บัตรกลับมา ไก่ตายไปแล้ว แยกแยะไม่ได้เพราะไก่พ่อแม่เดียวกันเหมือนกันก็มี ผู้เลี้ยงไก่ชนบางคนก็ทำ บางคนก็ไม่ทำ ส่วนใหญ่ไม่ให้ความร่วมมือ และมีข้อเสนอว่าการคุ้มครองที่ผู้เลี้ยงไก่ชน น่าจะให้ผลดีกว่า เพราะในหมู่บ้านหนึ่ง ๆ จะมีผู้เลี้ยงไก่ชนเพียงจำนวนน้อย

7.4.4 การมีส่วนร่วมควบคุมการเคลื่อนย้ายเปิดไถ่ทุ่งของผู้ใหญ่บ้าน

ผู้เลี้ยงเปิดไถ่ทุ่งที่ จ.พิษณุโลกเล่าว่า ทางการประกาศห้ามเคลื่อนย้ายเปิดข้ามจังหวัด การซื้อขายเปิดต้องมีทะเบียนกำกับ (ซึ่งมีค่าใช้จ่ายในการทำทะเบียน) และเมื่อเคลื่อนย้ายต้องมีการแจ้งภายในพื้นที่ของหมู่บ้าน เมื่อเคลื่อนย้ายเปิดส่วนมาก จะมีการมาแจ้งผู้ใหญ่บ้าน แล้วเคลื่อนย้ายเลยไม่ต้องขออนุญาตอำเภอ และไม่ต้องทำประชาคม หากย้ายระหว่างหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านจะรับรู้กัน (ไม่เกี่ยวกับ อบต.) ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้ประสาน แนะนำลูกบ้าน และตัดสินใจว่า จะให้มีการย้ายเปิดเข้ามาในเขตหมู่บ้านหรือไม่ รวมทั้งจะเป็นผู้นำเรื่องเข้าประชาคมหากจำเป็น ชาวบ้านจะไม่กลัวใช้หัวคน แต่จะยอมให้นำเปิดมาเลี้ยงในนาเพื่อให้อยู่กินหอย ในช่วงที่ไม่มีการเกี่ยวข้าวผู้เลี้ยงเปิดจะใช้ร่วมกับข้าวเปลือกให้เปิดกิน

การเคลื่อนย้ายต้องมีการแจ้ง อย่างที่อุตุนิยมวิทยาจะซื้อเปิดของคนในกลุ่มนี้ของที่อยู่ในเครือข่ายของหมอ จะต้องมีทะเบียน ซื้อพร้อมทะเบียน รวมเสร็จซื้อทั้งตัวนี้ 3 เดือนตัวละ 110 บาท ค่าทำเบียนอีก 2 หมื่น บาท สามารถออกให้ได้ ตรงนี้ก็มี

ถ้าจะทำการเคลื่อนย้ายเปิดไถ่ทุ่งภายในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะมาแจ้งผอ.บ. ถ้าผอ.บ.และชาวบ้านตกลง ก็ได้เลยไม่จำเป็นต้องถึงอำเภอ ไม่ต้องทำประชาคม เพราะแถวนี้มีเปิดเยอะเขาปล่อยให้กินหอยเขาไม่กลัวใช้หัวคน มันเหมือนกันหมดแล้ว มันไม่ค่อยเป็น ถ้า

ย้ายจากระหว่างหมู่บ้าน ผอ.บ.ด้วยกันจะรับรู้กัน เราจะคุยกันเอง อบต.ไม่ได้เข้ามายุ่งใน ตรงนี้แล้วผอ.บ.ก็จะไปคุยกับลูกบ้านอีกที เป็นแค่คนคอยประสาน/ให้คำแนะนำ
ต้องมีการตกลงกันระหว่างชาวบ้านและผู้นำในหมู่บ้านต้องถาม 2 คนนี้ก่อนว่ายอมให้มี การเคลื่อนย้ายเปิดโล่งเข้ามาในหมู่บ้านไหมหรือไม่ก็ทำการประชุมประชาคมหมู่บ้าน ตามหลักการมันควรเป็นอย่างนั้น

7.4.5 วิธีที่ใช้หลบเลี่ยงการสกัดเคลื่อนย้ายและการฆ่าทำลายไก่

เมื่อรู้ว่าจะมีการฆ่าทำลายสัตว์ปีกในรัศมี ชาวบ้านจะมีวิธีซ่อนไก่ตามสวนหรือไร่ นา หรือ
ซ่อนไก่ใส่ถุงนึ่งรดแกงไป ประชุมว่าจะต้องทำการห้ามเคลื่อนย้ายเสร็จ แต่ยังไม่ทันตั้งด่านตรวจ
ผู้เลี้ยงไก่ก็รีบอุ้มขึ้นรดไปก่อน หลบด่านสกัดโดยแอบเกาะไปตามป่า ออกหลังบ้านไม่ไปตามถนน
รวมทั้งเอาซ่อนไว้ในบ้าน ไก่ที่จะพาหลบหนีจะเป็นไก่ชนเชือกพันธุ์ดี

มี ถ้าพຽນີຈະມາຈັບສ່ວນຫລາກໄກ່ຈະເອົາໄປສ່ອນໄວ້ ໄກ່ຈະເອົາໄປ (พันธุ์ดี) จะเอาไป ซ่อนเพราะเขาห้ามข้ามเขต บางคนก็เอาไปไว้ที่อำเภออื่น
(ซ่อนไก่) ตามไร่ นา ตามทุ่ง การย้ายไก่ชนยิ่งง่าย ไม่ต้องขออนุญาตเลย ปกติต้องขออนุญาต เค้าเอาใส่ถุงนึ่งรดแกงไป เลย ไม่มีใครเห็น
แถวบ้านผมทำหมดแล้ว มีใบอนุญาตผ่าน แต่เวลาย้ายนี้ไม่ขออนุญาต

(ชาวบ้านไม่แจ้งเป็นปัญหาใหม่) คือ ตรงนี้ก็เป็นปัญหาอย่างหนึ่งครับ คนที่มีปัญหาคือคนที่ เลี้ยงไก่ชนพอประชุมเสร็จก็อุ้มไก่ขึ้นรดไปแล้วครับ แล้วปลุสสัตว์ก็ได้ตั้งด่านตรวจ ซึ่ง เวลาประชุมก็มี 2 ส่วน ส่วนหนึ่งสมัครใจให้เอาลงหลุมชะ อีกส่วนหนึ่งไม่สมัครใจก็ทำ เล้ากักกันสัตว์ไว้ 20 วัน จะคอยควบคุมสัตว์ไว้ ส่วนมากปลุสสัตว์ไม่ค่อยทำอย่างหลัง เพราะ ทำลายมันง่ายกว่า
หมู่บ้านผมประกาศแล้ว เจ้าหน้าที่มาตั้งด่านที่ถนน ชาวบ้านก็ยังแอบเอาไก่ออกไปได้ จะ ไม่ผ่านจุดตรวจ เขาจะออกทางหลังบ้านเลย
เจ้าหน้าที่ตั้งด่านสู้คนในพื้นที่ไม่ได้หรอก ก็แอบเกาะตามป่า (ในทางปฏิบัติห้ามเคลื่อนย้ายไก่ ยังมีปัญหาอยู่) ซ่อนไว้

7.4.6 ความร่วมมือปฏิบัติตามมาตรการ

มาตรการห้ามเคลื่อนย้ายสัตว์ไม่ได้ผล ยังมีการเคลื่อนย้ายสัตว์ออกจากพื้นที่ควบคุม
เพราะชาวบ้านเจ้าของสัตว์ไม่ให้ความร่วมมือ ขาดการกวดขันอย่างเข้มงวด ประกอบกับสภาพ
ภูมิศาสตร์เจ้าพนักงานไม่สามารถตั้งด่านได้อย่างครอบคลุมพื้นที่ได้จริง

- ตัวที่ไม่ได้เอาไปไหน ก็ไม่ต้องเอาไปทำพาสปอร์ต ตัวไม่เก่งก็ขายทิ้งไป
- พาสปอร์ตไก่ชนถ้าทำได้ก็ดี แต่มันเป็นการขึ้นทะเบียนเหมือนเป็นบัตรประจำตัวไก่ ไก่พ่อเดียวแม่เดียวเหมือนกันก็มี เสียเวลาทำที่กว่าจะได้ พอส่งกลับไ้ตายไปแล้วก็มี
- คิดว่าการทำพาสปอร์ต ไก่ชนหรือบัตรประจำตัวไก่ชน ไม่ได้ผล คนที่เลี้ยงไก่ชนบางคนก็ทำ บางคนก็ไม่ได้ทำ เหตุผลที่ไม่ทำเพราะยุ่งยาก และจี้เกียจ
- พาสปอร์ตไก่ชนคิดว่าจัดทำขึ้นมาเพื่อเป็นนโยบายควบคุมการแก้ปัญหาไข่หวัดนกเท่านั้น
- รูปแบบพาสปอร์ตไก่ชนที่ดีคือระบุเป็นบุคคลที่เลี้ยง หรือรายละเอียดของเจ้าของไ้ดีกว่า จดรายละเอียดของไก่ เพราะถ้าเลี้ยงเป็นลักษณะไก่ชนมันมีไม่มากหรอก
- ไม่มีการประชาสัมพันธ์ในเรื่องการทำพาสปอร์ตไก่ชนหรือบัตรประจำตัวไก่ชน และไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้เลี้ยงไก่

ตอนผมย้ายมาใหม่ๆ นี่ ก็เลี้ยงนะ แต่ตอนนี้ปู่สัวตัวเขาไม่ให้ ถ้าเอาไก่ออกเข้ามาเลี้ยง ต้องขออนุญาต อำเภอใครอำเภอมัน ถ้าบ่อนไก่อันนี้ก็ต้องดูคำสั่งของทางการ ว่าห้ามมีบ่อนไก่อ่แต่ในความเป็นจริงข้างนอกก็ไมรู้ ก็ถือว่าถ้าไม่มีโรคก็โชคดีไป
เมื่ออนนี่ฟาร์มไก่อยะะ แล้วก็มีไก่ออกพื้นที่ลัดลอบเข้ามาด้วย เพราะคิดลำพูน คิดลำปางทางแจ้ซ้อน คิดคอยสะเก็ด เชียงราย ทางห้วยแก้ว คิดสารภี แห่ลงเลย ทางน้ำจำ แม่อนจะเป็นพื้นที่ที่ไก่ชนเข้าไปเยอะ.....สธ.อ.
ติดต่อได้หมด ภาชนะ มูลสัตว์ แม้แต่รองเท้าเวลาไปเหยียบจะติดไป พาหะ รถเครื่อง รถยนต์ที่มันผ่านมา มันจะติดไป ผมสังเกต ถ้าบ้านนี้เหงา หรือซื้อไก่อ่เป็นห้าไปกินแล้วเอาเศษกระดูกไปทิ้งนี้จะติดต่อกัน ได้เลยแบบอัตโนมัติ ต้องห้ามเอาไก่อ่ข้างนอกเข้าบ้าน...เลี้ยงไก่
พาหะนำโรคไข่หวัดนก คือ นกที่ตาย , ไก่อ่ นก โดยเฉพาะนก เนื่องจากไก่อ่อยู่กับที่แต่นกไปได้ทุกพื้นที่.....กำนัน/พญบ.
ไม่ครบหรอก ถ้าไม่ลองก็ไปชนไก่อ่ตามบ่อนเถื่อนก็ได้ ผมก็ไม่ได้ลงทะเบียนทุกตัว จาก 6 แม่เนี่ยผมคัดไก่อ่ได้แค่ 3 ตัว.....เลี้ยงไก่
พื้นที่นี้ไม่มีการทำพาสปอร์ตไก่ชนหรือบัตรประจำตัวไก่ชน.....กำนัน/พญบ.
การทำบัตรประจำตัวไก่อ่มักทำในไก่อ่ชน ไก่อ่พื้นบ้านไม่ทำกันหรอก.....ช.เลี้ยงสัตว์
ต้องลงทะเบียนไก่อ่ก่อนถึงเคลื่อนย้ายได้ ต้องมีใบอนุญาตยื่นให้ดูก่อนถึงจะเคลื่อนย้ายได้.....ช.เลี้ยงสัตว์
ถ้าเรามีใบทะเบียนว่าไก่อ่ชนเราไม่มีโรค เวลามีคนมาซื้อไก่อ่เราไป ก็จะแสดงได้ว่าไก่อ่ไม่มีโรคเวลาเอาไปชน หรือว่าผ่านที่ไหน.....ช.เลี้ยงสัตว์

อภิปราย

มีปัจจัยที่อาจมีผลต่อความล้มเหลวในมาตรการห้ามเคลื่อนย้ายสัตว์ในระดับหมู่บ้าน คือ การห้ามเคลื่อนย้ายสัตว์ของทางการในกรณีนี้มีลักษณะล้อมมามากกว่าควบคุมการเคลื่อนย้าย กล่าวคือจุดประสงค์หลักต้องการกวาดล้างโรคด้วยการฆ่าสัตว์ปีกในรัศมีบริเวณนั้นทั้งหมด จึงห้าม

การเคลื่อนย้าย ไม่ใช่การห้ามเคลื่อนย้ายเพราะต้องการควบคุมโรคเข้า-ออกในบริเวณเฉพาะพื้นที่ ในขณะที่ชาวบ้านจำนวนไม่น้อยไม่ต้องการให้มาสัตว์ของตน จึงนำสัตว์หลบหนี ด้วยเห็นว่าสัตว์ของตนไม่ได้เจ็บป่วย ชาวบ้านไม่ยอมรับเหตุผลของการฆ่าทำลายสัตว์ตามความเชื่อทางศาสนา ความรู้ความเข้าใจ ผลประโยชน์และความพึงพอใจในค่าชดเชยของตน ลักษณะการเลี้ยงสัตว์ปีกของชาวบ้านด้านหนึ่งโดยเฉพาะไก่ชนเหมือนเลี้ยงเป็นเพื่อน มีความผูกพัน ทะนุถนอม นอกจากนั้นจำนวนเจ้าของสัตว์ที่เลี้ยงไก่บ้านในชนบทอาจสูงถึงร้อยละ 75 ของครัวเรือน การใช้อำนาจกฎหมายเข้าบังคับอย่างเดียวโดยไม่มีความเห็นร่วม จึงยากจะสำเร็จ โดยเฉพาะภายใต้เงื่อนไขชัยภูมิของชาวบ้าน

ตามหลักการมาตรการห้ามเคลื่อนย้ายไม่ใช่การฆ่าสัตว์ทั้งหมด เป็นคนละเรื่องกัน การฆ่าทำลายสัตว์ในประเทศที่ระบบมีประสิทธิภาพ จะมีการพิสูจน์ มีการจำแนกอย่างละเอียด และเลือกทำลายอย่างเจาะจง ในวัฒนธรรมพุทธเช่นคนไทยแต่เดิม (ที่ค่านิยมนี้อาจยังพอมิเหลือในชนบทปัจจุบัน) การฆ่าสัตว์ถือเป็นบาปกรรม ที่ไม่พึงกระทำ ในบริบทชนบทการใช้ความรู้และทฤษฎีจากกรุงเทพบังคับใช้ไปทุกพื้นที่ จึงเป็นสิ่งที่ยากจะให้ผลตามที่รัฐประสงค์ และควรตั้งคำถามถึงความถูกต้องเหมาะสมของมาตรการ

ที่ควรสังเกตอีกประเด็นหนึ่งคือการตรวจพิสูจน์การปราศจากเชื้อไวรัสก่อนอนุญาตให้มีการเคลื่อนย้ายสัตว์ปีกออกจากฟาร์มด้วยการป้ายทวารไก่ ส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ มีคำบอกเล่าว่าทำโดยการให้เจ้าของฟาร์มเป็นผู้ป้าย และดำเนินการส่งตรวจ คล้ายกับที่ทำการเอ็กซ์เรย์ทั่วประเทศ การปฏิบัติเช่นนี้อาจสะท้อนความไว้วางใจ ความสามารถและความยืดหยุ่นของการปฏิบัติงานภายใต้ข้อจำกัดด้านกำลังคนและงบประมาณของเจ้าหน้าที่ แต่อีกด้านหนึ่งแสดงถึงความไม่จริงจังในผลที่ควรถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ และเป็นลักษณะของแบบปฏิบัติที่ขัดแย้งกับมาตรฐานการตรวจสอบตามระเบียบกฎหมายอย่างมาก

7.5 มาตรการฆ่าทำลายสัตว์เพื่อขจัดเชื้อโรคและหยุดยั้งการแพร่ระบาด

7.5.1 การหลีกเลี่ยงไม่ให้ความร่วมมือในมาตรการฆ่าทำลายสัตว์ปีก

ตามคำบอกเล่าของผู้ร่วมให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่ม มีชาวบ้านผู้เลี้ยงไก่บางส่วน โดยเฉพาะไก่ชน ซึ่งมีราคาแพง จะหลบเลี่ยงไม่ให้ความร่วมมือต่อมาตรการฆ่าทำลายสัตว์ คาดว่าจำนวนผู้ไม่ให้ความร่วมมือมีตั้งแต่ 5% ถึง 50% บางคนกล่าวว่าไก่ที่หลบรอดจากมาตรการฆ่าทำลาย ทุกวันนี้ยังอยู่และแข็งแรงดี

ผลการสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม มีชาวบ้านถึง ร้อยละ 33.63 ที่ไม่เห็นด้วยกับวิธีฆ่ากำจัดไก่ทั้งหมดในรัศมี เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรค ดังแสดงในตารางที่ 76 ในภาคผนวก ข

วิธีหลบเลี่ยงมาตรการฆ่าทำลายสัตว์ปีก วิธีการที่ชาวบ้านเล่าว่าใช้ในการหลบเลี่ยงมาตรการฆ่าทำลายสัตว์ปีกของรัฐ เช่น เอาไก่ไปซ่อนในป่า เอาข้ามแม่น้ำหนีไปก่อนจนปลอดเจ้าหน้าที่แล้วจึงเอากลับมา มัดปากแล้วขังไว้ในบ้าน ฝากไว้บ้านญาติในหมู่บ้านอื่น ใส่กล่อง ใส่อกเอาเสื้อคลุม แล้วบอกว่าจะไปนอนนา ใส่ถุงปุ๋ยขึ้นมอเตอร์ไซด์ไป บางคนก็บอกว่าถ้าจับได้ก็ไปจับเอาเอง หรือพอรู้ว่าอยู่ในรัศมี (ที่มาตรการกำหนดว่าไก่ต้องถูกฆ่าทำลาย) จะเอาไก่หนีเลย

ที่น่าสังเกตคือ แม้ว่าจะใช้วิธีหลบเลี่ยงแต่ชาวบ้านก็ยังใช้วิธีการกษัตริย์สัมพันธ์อันดีกับเจ้าหน้าที่ คือ ขอมให้ฆ่าบ้าง ซึ่งจะเป็นลูกไก่ ไก่พื้นเมืองทั่วไป

เหตุผลที่หลบเลี่ยง จากผู้ให้ข้อมูลหลายท่าน สรุปได้ว่าเหตุผลที่หลบเลี่ยงเพราะชาวบ้านไม่เชื่อว่าไก่ที่ตนเองเลี้ยงอยู่นั้นป่วยเป็นโรค ไม่เชื่อว่าการเลี้ยงต่อไปจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของครอบครัว และไม่เชื่อว่าการเลี้ยงไว้จะเป็นสาเหตุของการแพร่กระจายโรค จึงไม่เข้าใจและไม่เห็นด้วยที่จะต้องฆ่าทำลายไก่

ส่วนใหญ่ไก่ที่ถูกพาหลบหนีหรือหลบซ่อนจะเป็นไก่ที่มีคุณค่าทางสายพันธุ์ และมูลค่าสูง ได้แก่ ไก่ชน และไก่พ่อแม่พันธุ์ เหตุผลสำคัญอีกด้านหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านเลี่ยงมาตรการ คือ มีจิตใจที่ผูกพันรักสัตว์ สงสารที่ไก่จะต้องถูกฆ่า

ข้อเสนอแนะในการช่วยให้ได้รับความร่วมมือมากขึ้น ในประเด็นการแก้ปัญหาเพื่อให้ชาวบ้านให้ความร่วมมือมากขึ้น (ไม่มีทางได้ 100%) ในการฆ่าทำลายไก่ ในรัศมีตามมาตรการนั้น นอกจากการให้ความรู้ความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง ตามที่เห็นได้จากการให้ข้อมูลสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่มแล้ว การได้รับคำชดเชย และการใช้กลไกความศรัทธาเชื่อถือ ที่ชาวบ้านมีต่อผู้นำชุมชนจะมีส่วนช่วยทำให้ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านมากขึ้น

(มาตรการทำลายไก่)บางคนก็ยอมรับเพราะได้ค่าตอบแทน แต่ก็มีพวกที่ไม่ยอม อย่างคนที่เลี้ยงไก่ชนเขารักของเขาผู้ใหญ่บ้านต้องบอกว่าต้องยอมนะ เพราะว่าถ้าคนนี้ไม่ยอมคนนั้นก็ไม่ได้ยอม ถ้าเกิดเก็บไว้ซัก 90 วัน มันก็เกิดอีกไม่จบหรือเลยเกิดโรคสธ.อ
ปี 47 อุ้มไก่หนี ไม่เว้นแม้แต่ผู้นำท้องถิ่น เค้าจะประกาศว่าจะมาทำลายไก่เวลาไหน ชาวบ้านก็จะเอาไก่ใส่กล่องซ่อนไว้ บอกว่าจะเอาเสื้อผ้าไปนอนที่นา บางคนก็เอาซ่อนไก่ไว้ในเสื้อ อสม.
คงต้องยอมให้มีการทำลายไก่ เพราะถ้าลูกเมียเราเป็นอะไรไปจะทำยังไง มันจำเป็นต้องยอม แต่บ้านผมก็มีที่พอรู้ว่าเจ้าหน้าที่จะมา ก็เอาไก่หนีบ้าง พอตีเจอต่อด้านตรงไว้เอากลับมาก็ต้องเอาไปลงหลุม ก็อาบเช็ดกินเลย แต่ว่ามันจะได้รู้ว่ามันเป็นโรคจริงหรือเปล่า บางครั้งเป็นครั้งเดือนกว่าจะรู้ผล ชาวบ้านผู้เลี้ยงไก่
ชาวบ้านคงไม่กลัวใช้หัวคนกันเท่าไร ช่วงแรกที่ข่าวบูมๆก็กลัว เพราะชาวบ้านยังไม่รู้จัก ของเรามีปัญหาเรื่องไก่ชน ชาวบ้านไม่ค่อยให้ทำลาย เพราะไก่ชนแต่ละตัวมีราคาแพง นายอำเภอ
ในไก่ชนก็มีปัญหาในช่วงแรกจะอธิบายว่าเป็นใช้หัวคนชาวบ้านก็ยังไม่รู้จัก ไม่เชื่อก็มี

การอุ้มไก่หนี เลยทำให้มีการแพร่กระจายของโรคปศอ.
ปัญหาและอุปสรรคในการควบคุมโรคใช้หัวคนก คือชาวบ้านบางรายไม่ให้ความร่วมมือ โดยการซ่อนไก่ไว้ ช. ไม่เลี้ยง
ไม่เห็นด้วยต่อมาตรการทำลายสัตว์ ไม่ควรฆ่าไก่โดยไม่จำเป็นช. ไม่เลี้ยง
ร่วมมือจับไก่ 80 - 90 % เพราะจับไก่ไม่ได้ ช.เลี้ยงสัตว์
ชาวบ้านมั่นใจว่าไก่เขาไม่เป็นโรค ก็เลยอุ้มหนี ไก่ชนตัวหนึ่ง ราคา 4-5 พัน ก็เสียชีวิต อสม.
ในช่วงแรกตื่นตระหนกกันถึงกับว่า การทำลายสัตว์ปีกไม่ยอมให้เจ้าหน้าที่เข้าไปทำ มีความซับซ้อนที่ว่า ทำลายแล้วจะได้ค่าชดเชยหรือไม่คุ้ม ได้ช้าได้เร็ว ทำให้เจ้าหน้าที่ทำงานยากเหมือนกัน ถึงแม้จะไม่ใช่หน้าที่ของสาธารณสุขโดยตรง แต่สาธารณสุขก็ต้องรับเพราะสาธารณสุขเป็นคนในพื้นที่ ต้องดูแลคนในพื้นที่ อสม. ก็เป็นคนของสาธารณสุข เวลาเค้ามีสัตว์ปีกป่วยตาย เค้าก็จะถามอสม. ถามสาธารณสุข ผู้ใหญ่บ้าน แยกกัน ไม่ออก ระหว่างสาธารณสุขกับปศุสัตว์ในเรื่องใช้หัวคนกสธ.อ.
ชาวบ้านแคลงใจว่าทำไมไม่ฆ่าไก่ ทำไมมาฆ่าไก่ ชาวบ้านบางทีก็มีส่วนร่วม ที่ห้ามเอาไก่กลับมาเลี้ยงภายใน 6 เดือน ก็แอบเอาไก่ไปฝากพี่น้องไว้ยังไม่ครบ 6 เดือนก็เอากลับมาเลี้ยงแล้ว อสม.
ไม่เห็นด้วย ต่อมาตรการทำลายสัตว์ เนื่องจากสงสารไก่ ทำลายชีวิตสัตว์ ช. ไม่เลี้ยง

7.5.2 วิธีปฏิบัติมาตรการฆ่าทำลายสัตว์

ขั้นเตรียมการ ทางการใช้อำนาจตาม พรบ. โรคระบาดสัตว์ พศ.2499 ในการจัดการฆ่าทำลายสัตว์ปีก เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรค ในขั้นดำเนินการจะมีทีมประกอบด้วย เจ้าหน้าที่อาสาสมัคร ปศุสัตว์ สาธารณสุข ตำรวจ เจ้าหน้าที่อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไปปิดล้อมห้ามเคลื่อนย้าย แล้วก็ทำลายสัตว์ปีกทั้งหมด ในรัศมีที่กำหนด

เริ่มต้นจะมีการรับแจ้งข่าวไก่ป่วยตายผิดปกติ เมื่อเข้านิยามก็ดำเนินการฆ่าทำลาย

บุคคลและกระบวนการสำคัญที่สื่อสารและจัดการในระดับชุมชน เพื่อให้เกิดการยอมรับและร่วมมือ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ สาธารณสุข ฝ่ายปกครอง ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน มีการทำให้เป็นมติของชุมชน ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนสำคัญที่ต้องนำและกล้าตัดสินใจ โดยมีการประชุมซักซ้อมกันก่อนและตกลงค่าชดเชย ตอนกลางคืนจึงไปจับไก่ มีคนคอยจับบันทึก ถ้ามี อสม. อย่างเดียว ชาวบ้านไม่เชื่อถือ ต้องมีปศุสัตว์ ผู้ใหญ่บ้าน อบต. หมออนามัย หลายฝ่ายร่วมกัน ชาวบ้านจึงจะเชื่อถ้อยยอมรับ ชาวบ้านเกรงว่าจะมีการกลั่นแกล้งกันเพราะไก่เขายังดี ๆ อยู่

นอกจากนั้นก่อนจะมีการเข้าจัดการฆ่าทำลายสัตว์ ในการสื่อสารจะมีการประกาศเสียงตามสายให้ขังไก่ไว้

การแต่งกายของทีมจับสัตว์ปีกและฆ่าทำลายมีทั้งที่มีและไม่มีชุดอุปกรณ์ป้องกันตนเอง

ผู้ทำหน้าที่จับไก่และการฆ่าไก่ “มีเจ้าหน้าที่มาไล่จับไก่ จับไปได้ไม่ทั่วถึง ให้ชาวบ้านจับไว้ให้ เขาไม่ทำ เขาให้คนมีหน้าที่มาจับไปเอง เอาไปฝังทั้งเป็น ชาวบ้านสงสาร” นอกจากเจ้าหน้าที่คนจับไก่ มีทั้งเจ้าของและ อสม.

“จับไก่ใส่กระสอบเอาไปขว้างเลย - “ฝังทั้งเป็น”

“เอาไปฝัง แต่บางที่ยังไม่ตายดี จะซ้ำให้มันตายแล้วเอาไปกิน”

ถ้ารู้ว่าเกิดไก่อตายมากกว่า30% บริเวณตรงนั้นต้องทำลายไก่หมด ตอนนั้นก็มีนะ แต่ตอนนี้ชาวบ้านไม่ยอม ให้ทำลายแค่ที่ใกล้เคียง จะกักกันไว้ถ้าไก่อตายอีกให้รายงานแล้วเอาไปให้หมอตรวจ แล้วหมอทางปศุสัตว์จะมาตรวจ ถ้าวันรุ่งขึ้นตายอีกก็จะไปคุยกับชาวบ้านว่าต้องฝังหมดละนะก็ยอม ถ้ามีอสม.อย่างเดียวเขาไม่เชื่อถือ ต้องมีปศุสัตว์ ผู้ใหญ่บ้าน หมออนามัย หลายฝ่ายร่วมกัน ชาวบ้านจะเชื่อถือยอมรับ ถ้าอสม.หรือปศุสัตว์ไปอย่างเดียวเขากลัวกลัวแก๊งไก่เขาดี ๆ ปช.อสม
(คนตัดสินใจที่จะฆ่าไก่เพื่อป้องกันไม่ให้โรคระบาด) จากประสบการณ์ก็มีปศุสัตว์ไป 1 ท่าน มีผมเอง และมีผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน ก็คุยกันว่าต้องกำจัดหมดไม่งั้นอันตรายเป็นมติของชุมชน ผู้ใหญ่บ้านก็ต้องกล้าตัดสินใจ คราวก่อนเริ่มที่บ้านผู้ใหญ่บ้านก่อนเลย เบ็ดเทศ 200 ตัวทั้งที่ยังไม่มีตาย ขนาดมีมติกันแล้วบางบ้านก็ไม่พอใจ ผู้ใหญ่ก็ต้องชี้แจงคุยกันให้เข้าใจ จนท.สธ.
ตอนจับไก่ไปฆ่าร่วมมือกันหลายฝ่าย ปศุสัตว์นั้นแหละมาอบรม มาประชุมก่อน เย็นนี้จะฆ่าไก่อจากจุดนี้ถึงจุดนี้ มีการตกลงค่าเสียหายกันเลย ตอนกลางคืนก็ไปจับกัน เขาจะลงไปจับเองในแต่ละเล้าแยกขนาดไก่ มีคนคอยจดบันทึก แต่ผมจำไม่ได้ว่าให้เงินชดเชยเท่าไร ช.เลี้ยงสัตว์
เรื่องการฆ่าสัตว์ปีกเป็นรัศมี 5 กม.หมอมว่ามากก็ต้องทำอย่างนั้นไม่มีการไปสวอปตรวจเลย ว่าฝูงไหนเจอไม่เจอ ฆ่าเรียบ แต่ที่จังหวัดหนึ่งตอนที่ผมไปอยู่เขาให้ไล่เป็ดหนี บอกว่าจะฝังไก่พุงนี้ที่จุดนี้ ให้ไล่เป็ดหนีไปที่อื่น แต่อ.บางระกำไม่เคยเจอฆ่าทำลายรัศมี 5 กม.นะครับ ผมก็ไม่ทราบเหมือนกันว่าทำไมถึงไม่มี ฟาร์มเป็ดไล่ทุ่งขนาดเล็ก
เจ้าหน้าที่มาไล่จับไก่ชาวบ้าน บางทีก็มาจับไปได้ไม่ทั่วถึง แต่ให้ชาวบ้านมาจับไว้ให้ เขาไม่ทำ เขาให้คนที่ทำหน้าที่มาจับเอง เอาไปฝังทั้งเป็น ชาวบ้านสงสาร ปช.สภาอบต.
(มาตรการให้ทำลาย 5 กิโลเมตร แต่เลือกทำลายเฉพาะที่คิดว่ามีจุดอ่อนอย่างไร)5 กิโลเมตรเอามาจากไหน คือเอามาจากเมืองนอกทั้งนั้นแต่สภาพหมู่บ้านของผมมันต่างกัน โดยสิ้นเชิง บางบ้านห่างกัน 10 กิโลเมตร 5 กิโลเมตรถ้าตัดสินใจทำ เราต้องดูบางหมู่บ้าน ผมไม่ได้ทำบ้านเดียว บางบ้านทำ 5 บ้านเราดูจากภูมิประเทศบ้านที่เขาติดกัน มีส่วนไหนที่จะเกิดการข้ามของโรคได้ขนาดไหน ถ้ามีหลายบ้านก็ทำลายหลายบ้าน ปศอ.
การทำลายสัตว์ปีก น่าจะทำเฉพาะบ้านนั้นนะ หลังจากนั้นก็ให้อสม.เข้ามาดู มาพ่นยาฆ่าเชื้อประมาณ 7 วัน ผมว่าเชื่อมั่นน่าจะตายหมดนะ ถ้าฆ่าทำลายถึง 5 ก.ม. ชาวบ้านที่ไก่เขาไม่ตาย มาฆ่าได้ไง เขาจะไม่พอใจ ฟาร์มไก่เนื้อขนาดกลาง
(ไม่ใช่เพราะชาวบ้านคัดค้านหรือต่อต้าน จึงทำลายเฉพาะจุด) ไม่ใช่ครับ มันก็คืนะครับที่ทำลายทั้งหมู่บ้าน แต่ช่วงประมาณที่ใช้มันมหาศาลเหลือเกิน แล้วอีกอย่างหนึ่งที่ผมเจอ

ตอนที่ทำงานอยู่จังหวัด ช่วงทำลายครั้งแรกบางทีก็มีไก่ปลดกระวางเขาก็อ้างเลย เพื่อเอาค่าทดแทน เราก็ต้องดูข้อมูลในพื้นที่ว่ามีไก่ปลดกระวางไหม การตรวจตัวอย่างใครเป็นคนดูเอาตัวอย่างจากไหน ตรงนี้เลยคิดว่าเราต้องส่งตรวจเอง สำคัญที่สุดคือทำความเข้าใจกับชาวบ้านเพราะว่าสื่อประโคมข่าวมาก เราต้องบอกว่าเป็นอันตรายกับคนที่คุณรักนะต้องทำลาย ปศอ.

7.5.3 ความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรการฆ่าทำลายสัตว์

ความเห็นพ้องกับมาตรการฆ่าทำลายสัตว์ปีกในรัศมี ในหมู่บ้านมีผู้เห็นพ้องกับมาตรการฆ่ากำจัดสัตว์ปีกในรัศมี 5 กิโลเมตร ในช่วงดำเนินการหยุดยั้งการแพร่ระบาดในประเทศรอบแรกเมื่อปี 2547 อยู่จำนวนหนึ่ง โดยเฉพาะผู้ที่ไม่ได้เลี้ยงสัตว์และพวกฟาร์มไก่ แต่จากข้อมูลการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่มชาวบ้านส่วนใหญ่และผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ไม่เห็นด้วยการปฏิบัติคราวแรกในปี 2547 ที่ใช้มาตรการฆ่าในรัศมี 5 กิโลเมตร เกิดความวุ่นวายมาก และมีคดีฟ้องร้องกันในศาล เพราะเห็นต่างกันในเรื่องการชดเชย ดังคำบอกเล่า ต่อไปนี้

(ระบาคี่ตำบล) พื้นที่ที่ระบาดเกิดที่เวียงหนองล่อง ในลำพูน เราก็คิดไปในรัศมี 5 กิโลเมตร โคนมาทำลายเกือบ 20 หมู่บ้าน ตอนนั้นมีความวุ่นวายมาก มีคนที่วัดพระธาตุกมมาตาย วัดแทนคำมินกกระหาตาย ปศอ.

ผมก็ไม่ทราบครับว่าไข่หวัดนกเกิดขึ้นในไทยได้อย่างไร ตอบไม่ได้จริงๆ เพราะเราไม่รู้ แต่จากที่ปศุสัตว์ว่า มันมาจากนกอพยพเอาเชื้อเข้ามาในไทย ก็ไม่ทราบเท่าที่จริงแค่ไหน ส่วนตัวผมเชื่อครึ่งไม่เชื่อครึ่งที่บอกว่าเป็ดไล่ทุ่งเป็นตัวแพร่เชื้อ เพราะมันก็ไม่เคยตายเลย เว้นแต่ตายหนักๆ ตอนปี 47 ครั้งเดียว อย่างตามข่าวที่ฟลายซุมพลันนั้น ไม่ใช่แค่เลี้ยงเป็ดกันดีๆ กลับเอาเป็ดไปฝัง เค็ดรื้อกันหมด ตอนที่นโยบายของปศุสัตว์ครั้งแรกที่เจอที่วัดโบสถ์ ผมก็ย้ายเป็ดมาที่อุดรดิถี ก็เจอที่อุดรดิถีอีก ที่อำเภอตรอน ที่ตายมากๆ ผมเจอที่แรกทีนั้น ก็มาบอกผมว่า วันนี้จะมาตรวจเป็ด อย่าเพิ่งปล่อย ตอนนั้นหมอมารองเอง ช่วงแรกๆ ปศุสัตว์จะลงมาเองเลย เราก็หนีเพราะมันมีรัศมี 5 กิโลเมตร ที่พิษณุโลกรู้สึกละกัจะมีที่ตำบลท่านางงาม ที่มีระบาดแล้วมันก็เว้นช่วงไปหลายปี ก็จะเริ่มรุนแรงอีกในปีนี้ ฟาร์มเป็ดไล่ทุ่งขนาดเล็ก

ครั้งแรกที่โคนทำลายเมื่อปี 2547 โคน 10 กม ครัว ครั้งแรกสุดเลย 10 กม. ผมนี่โคน 18,026 ตัว จับมาหมดเลย เป็ดไม่ได้ป่วยไม่ได้ตายสักตัว เลี้ยงนี้ก็ยังฟุ้งกันอยู่เลย รัฐก็ชดเชยครับ ก็ตกลงไว้เลยว่า ก่อนที่จะทำลายผมก็คุยถามไว้เลยว่าให้อย่างไร การจะทำลายตรงนี้ ก็เปิดผมไม่ตายเลยเนี่ย ผมจะขายได้ตัวละ 160 บาท 5 บาทต่อรอง ผมขายได้ 165 บาท ต่อรองเหลือ 160 บาท จะมาทำลายของผมนะ ให้ผมได้เท่าไร เขาก็บอกว่าเอาความเป็นไป ได้ที่รัฐบาลประกาศไว้เขาให้กำหนดไว้ว่า ให้ตั้งราคาจากราคาตลาด พื้นที่ หรือปัจจุบันใน ตรงนี้ ว่าราคาตลาด หรือราคาตลาดจริงซื้อขายกันเท่าไร เอาราคานั้นมาตั้ง รัฐจะให้ 75% ของราคานั้น ฟาร์มเป็ดไล่ทุ่งขนาดใหญ่

รัศมีที่กำหนดให้มีการฆ่าทำลายสัตว์ปีก ชาวบ้านในทั้งสองจังหวัด มีประสบการณ์หรือได้รับรู้การฆ่าทำลายสัตว์ปีกเพื่อหยุดยั้งการแพร่ระบาดของโรค ภายในรัศมี 5 กิโลเมตร เมื่อโรคระบาดครั้งแรกในประเทศ เมื่อปี 2547 ต่อมาบางส่วนรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงรัศมี พื้นที่ที่จะทำลายสัตว์หรือควบคุม

พัฒนาการในทางปฏิบัติของมาตรการนี้ กับการยอมรับร่วมมือของชาวบ้าน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญกำหนดความสำเร็จของมาตรการ ได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ทั้งในฝ่ายรัฐและฝ่ายชาวบ้าน เสมือนกับว่าได้พบแนวทางที่ยอมรับร่วมกันได้ โดยจำกัดรัศมีพื้นที่ที่ควรจะทำลายสัตว์ให้แคบลงและเฉพาะเจาะจงขึ้น ดังคำบอกเล่าของ ประธาน อสม.ระดับตำบลผู้หนึ่ง ในจังหวัดพิษณุโลก

มันเวอร์เกิน ไม่จำเป็น ผมว่าประมาณ 4-5 หลังถัดไปก็พอ เป็นกิโลมันมากเกินไปหมด 3 หมู่บ้านเลย น่าจะทำแบบรัศมีของไข้เลือดออก 100-200 เมตร เพราะห่างเป็นกิโลคนที่ไม่รู้ก็โดนไปด้วยอสม
หมู่ 14 ต.บ้านดง เกิดโรคไข้หวัดนกจริงหรือเปล่าก็ไม่รู้ เกิดมาประมาณ 1 เดือนกว่าที่ผ่านมา มีการทำลายไก่เฉพาะในม.14 เท่านั้น แต่ตอนระบาดครั้งแรกก็ทำลายไก่ในรัศมี 5 กม.กำนัน/ผญบ.
มาตรการที่ตรวจเจอเชื้อไข้หวัดนกแล้วต้องทำลายไก่ รัศมี 5 กิโลเมตรคิดว่ามันไกลเกินไป แต่ถ้าเกิดว่ามีไข้หวัดนกในหมู่บ้านแล้วฟาร์มอยู่ในรัศมีก็ยอมครับเพราะว่าเป็นกฎฟาร์มไก่ขนาดเล็ก
การให้ฆ่าหรือทำลายสัตว์ปีกในรัศมี 5 กม.เยอะไป ฆ่าเฉพาะจุดก็พอช.เลี้ยงสัตว์
ไม่เห็นด้วยกับมาตรการการฆ่าทำลายในรัศมี 5 กม. ถ้าไก่ตายครั้งเดียวบางที่ต้องฆ่าถึง 2 หมู่บ้านน่าจะลดเหลือประมาณ 1 กม. หรือน้อยกว่า 1 กม. มันเยอะไป ก็เห็นด้วยกับมาตรการถ้ามั่นร้ายแรงก็ให้ความร่วมมือ แต่ก็สงสารไก่เหมือนกันช.เลี้ยงสัตว์
ถ้าชาวบ้านรู้แล้วว่าจะมาทำลาย จะเอาไก่ย้ายไปตามไร่ ตามนาหนึ่ไปเลย รัศมี 1 กิโลเมตร ยิ่งง่ายกว่า 5 กิโลเมตร ไม่เลี้ยง

คำบอกกล่าวของนักหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ ปชส. สะท้อนความคิดเห็นและความไม่เข้าใจของชาวบ้านต่อเหตุผลความจำเป็นในทางทฤษฎีของการต้องฆ่ากำจัดสัตว์ปีกในรัศมีตามลำดับดังนี้

มาตรการการทำลายไก่ผมว่ามันเป็นการหวานแหม่มากเกินไป เพราะว่ามันก็จะจำกัดคุมในพื้นที่ของเขา จริง ๆ แล้วตัวไข้หวัดนก ผมว่ามันเกิดเป็นบางพื้นที่แล้วครอบคลุมเฉพาะพื้นที่นะ อันนี้เล่นกระจายหมดเลย ไม่รู้ว่ามันระบาดรวดเร็วขนาดนั้นจริงหรือไม่ ในข่าวต้องฆ่าให้หมดทั้งพื้นที่ทั้ง Zone แต่ก็กะว่าทำลายทั้งหมดทีเดียว ถ้ามั่นระบาดอีก ผลสุดท้ายก็กลับมาอีก ก็มีปัญหาก็ ในจังหวัดพิษณุโลกก็ทำลายไปหลายรอบ ทางที่ดีเอาวัคซีนมาป้องกัน เวลาที่มีก็ฉีดวัคซีนป้องกัน ก็จบ ปัญหาจะได้ไม่มีนสพ.
อย่างมาตรการการฆ่าไก่ก็ต้องดูว่ามาตรการที่ออกมามันให้ประโยชน์คุ้มค่าไหม แต่ถ้ามอง

จากชาวบ้าน เขาไม่อยากให้ฆ่าไก่แรก ๆ จะรู้สึกหงวเห่นนะ ว่ารัศมี 5 กิโลเมตรไม่น่าจะถึง แต่ทางวิชาการบอกว่าถึง แล้วก็ทำลายซึ่งมันไม่สามารถชี้ชัดได้ว่ามันถึงหรือไม่ถึง ที่ถูกต้องมันไปเร็วขนาดนั้นหรือเปล่า สทท.

(ถ้าเจอโรคไข้หวัดนก ต้องทำลายไก่มีความคิดเห็นยังง) จำเป็นต้องทำ แต่การฆ่าไก่เป็น ๆ มันบาป เป็นมโนกรรม อสม.

7.5.4 ผลกระทบของการปฏิบัติฆ่าทำลายไก่ในรัศมี

ชาวบ้าน ผู้เกี่ยวข้อง จำนวนหลายคน หลายพื้นที่ให้ข้อมูลว่ามีชาวบ้านไม่ร่วมมือต่อมาตรการฆ่าทำลายสัตว์ปีกอยู่ทั่วไป บางคนตามไปที่หลุมฝังไก่ ถ้างั้นไม่ตายก็เอาออกมา มีอยู่แห่งหนึ่งทำเหมือนจับผู้ร้าย เจ้าของไก่ทำใจไม่ได้ก็โมโห เอาเป็นแก๊ปปิงจนบาดเจ็บ ที่แห่งหนึ่งอยู่ในรัศมีต้องถูกทำลาย ชาวบ้านก็ฆ่าไก่ใหญ่ต้มกิน ที่เหลือเก็บไว้ในตู้เย็น ปล่อยให้เอาฝัง แต่ลูกเจี๊ยบตัวเล็ก ๆ รวมทั้งมีเจ้าหน้าที่และอาสาที่เข้าไปทำลายไก่จับไก่ไปต้มกิน

จากคำบอกเล่าผลกระทบที่ชัดเจนก็คือ มีไก่จำนวนมากที่ไม่ได้ป่วย รวมทั้งอาจจะยังไม่ได้สัมผัสเชื้อ ต้องถูกฆ่าทำลายไปด้วย ผู้เลี้ยงไก่ซึ่งส่วนใหญ่เลี้ยงไว้เพื่อยังชีพตามแบบวิถีชีวิตชนบทจำนวนไม่น้อย ต้องเลิกเลี้ยง

ที่ตำบลนิคมพัฒนา ชาวบ้านเลี้ยงไก่มาหลายร้อยตัว ผู้นำท้องถิ่นใช้ระบบเผด็จการเหมือนจับผู้ร้าย ให้ผู้ใหญ่บ้านอบต. ไปล้อม พอไก่เข้าเล้าเสร็จก็ไปจับ เจ้าของไก่ทำใจไม่ได้ก็โมโห เอาเป็นแก๊ปปิงจนบาดเจ็บ ปธ.อสม

อาสาประจำอำเภอเข้าไปทำลายไก่ แล้วก็จับไก่ไปต้มกินเอง ให้ชาวบ้านเห็น ทำให้ชาวบ้านไม่เชื่อถือเป็นไข้หวัดนกจริง เพราะเกิดขึ้นหลังหนึ่งแต่ไก่บ้านอื่นในรัศมีที่ยังแข็งแรงอยู่เจ้าหน้าที่ก็เอามากินอสม.

ที่บ้านก็เหมือนกัน เอามาตรวจมีผลบวกตายคินัน 5 ตัว รุ่งขึ้น 10 กว่าวัน ปลัดเข้ามาทำลายรัศมี 1 กิโลเมตร หด 3 หมู่บ้าน ชาวบ้านก็เอาไปต้มกินกันคินันเลย ไก่พันกว่าตัว ตัวที่เอาไปฝังมีแต่ลูกเจี๊ยบ ตัวเล็ก ๆ ตัวใหญ่เข้าหม้อหมด ทุบเอาใส่ตู้เย็นไว้ หิวไปคนละตัวสองตัว คนที่กินก็ไม่เห็นเป็นไร อสม.

ผลกระทบ

ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคไข้หวัดนกโดยจะต้องฆ่าไก่ในพื้นที่ที่มีโรค ทำให้ในปัจจุบันไม่ได้เลี้ยงไก่แล้ว ข.ไม่เลี้ยง

ช่วงหลัง ๆ ก็จะทำให้คนเริ่มไม่เลี้ยงไก่มีหลายบ้านไม่เลี้ยงแล้ว เพราะรู้ว่าถ้าเลี้ยงเสร็จช่วงนี้เดี๋ยวก็ตายอีก เดียวปู่สัสต์ก็จะเริ่มออกมาแล้ว เขาก็จะชวนกันเดือนนี้ต้องรีบแล้วเดี๋ยวไม่ได้กินแน่ จนท.สธ.

เมื่อก่อนเกิดไข้หวัดนกยังเลี้ยงกันอยู่ พอไก่เป็นโรคเอาไถ่ลงหลุมหมด ไม่อยากเลี้ยงแล้ว

พอบ้านนี้เป็นเขาเอาลงหลุมแทบจะหมดหมู่บ้านเลย ไม่เลี้ยง
ผลกระทบอีกอัน ถ้าเกิดเลี้ยงไปแล้วในหมู่บ้านเกิดจุดหนึ่งเป็นไข้หวัดนกทางการสั่งทำลายสัตว์เป็นกิโล ๆ เราไม่เป็นหรอก แต่ก็ต้องทำลาย เขาทำสัตว์เป็นสีแดงหมดเลยทั้งอำเภอ เป็นเหตุสำคัญที่เขาไม่เลี้ยง ไม่เลี้ยง

7.5.5 ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

คำบอกเล่าของชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ชี้ให้เห็นว่า การให้ค่าชดเชยช่วยให้การยอมรับของเจ้าของไก่และเปิดที่จะต้องถูกทำลายดีขึ้นในระดับหนึ่ง ความพอใจแปรผันตามราคาที่ถูกประเมินจากทางการว่าใกล้เคียงกับราคาตลาดเพียงใด

กระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนทำลาย รวมทั้งการประชุมชาวบ้าน เพื่อชี้แจงเหตุผลความจำเป็น โดยทีมงานของทางราชการ ร่วมกับการรณรงค์หมู่บ้านและผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงการตกลงกันก่อนกับชาวบ้านในรายละเอียดของการชดเชย ช่วยให้การฆ่าทำลายสัตว์เป็นไปโดยราบรื่นยิ่งขึ้น แต่ไม่ได้หมายความว่า จะได้รับความร่วมมือหรือทำสำเร็จได้ 100% (เท่ากับกันการแพร่เชื้อไม่ได้ – แล้วทำไม)

น่าจะมีการทบทวนวิธีของสัตว์ที่ควรถูกฆ่าทำลายให้ครบและเฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น เช่นอาจเป็น 500 เมตร เฉพาะบ้านที่เกิด

การ ไม่ยอมรับของชาวบ้านนั้นส่วนสำคัญคือ การที่ทางการไม่สามารถทำให้ชาวบ้านเข้าใจว่า ไก่ที่ยังดี ๆ ไม่มีการป่วยของเขานั้น เหตุใดจึงต้องถูกทำลาย ซึ่งมีการสงสัยว่าเหตุใดจึงไม่ทำหรือแสดงผลการชันสูตร โรคอย่างเป็นทางการให้ชาวบ้านได้รับรู้

ยังดีที่รัฐยังให้ค่าชดเชย/ค่าตอบแทน..... ข.เลี้ยงสัตว์
การทำลายสัตว์ปีก ล่าสุดใครแจ้งก่อนลงพื้นที่ก่อนผลกระทบข้างบ้านจะไม่เสียหาย ถ้าตายแล้วรีบแจ้งจะฆ่าแค่หลังคาเดียวเท่านั้น ถ้าปล่อยนานวันไป 3-4 วันจะเดือดร้อนข้างบ้านก็จะโดนฆ่าด้วย ข้างบ้านก็เลยต้องรีบแจ้ง ถ้าแจ้งก็แจ้งไปที่ผญบ.เพราะมันเป็นเรื่องของปกครอง ผญบ.ก็แจ้งไปที่สธ.หรือปศุสัตว์ จะหยุดที่กำนัน/ผญบ. ไม่ได้ ต้องแจ้งต่อขึ้นไปเดี่ยวจะกระทบตัวเอง วิธีนี้ก็ใช้ควบคุมโรคในไก่ได้อยู่ กำนันผญบ.
สำหรับมาตรการฆ่าทำลายสัตว์ปีกปศุสัตว์ก็จะเดือดร้อน ผมเคยบอกให้เขาหาสาเหตุให้มันแน่ ๆ ก่อน หาสาเหตุไม่ได้ค่อยไปแจ้ง ถ้ารู้ว่ามันเกิดจากสาเหตุอะไรที่มันไม่อันตรายก็ไม่น่ากลัว แต่ปศุสัตว์ก็แนะนำว่าถ้ามันตาย 4-5 ตัว ก็เอาไปเผา หรือฝัง แล้วถ้ามีไก่ป่วยสงสัยว่าเป็นไข้หวัดนก แล้วให้ทำลายในรัศมีมันก็มีผลกระทบกับผม ๆ ต้องโดนด้วย ถ้าอยู่ในรัศมี แต่ถ้าโดนจริงก็แล้วแต่รัฐบาลจะขอมา จะได้เงินชดเชยตัวละ 40 บาท หรือคำนวณตามอายุไก่ ส่วนค่าชดเชยให้เบครับ เบทาโกรก็จะหักลบกลบหนี้ คือหักค่าอาหาร เหมือนที่สันกำแพง ที่บ้านหม้อที่ถูกทำลายไก่อายุ 22 วัน ได้ชดเชยตัวละ 40 บาท เบคคาลูกไก่ ค่าอาหาร เบคร้อย ไม่ถึง 22 บาท ก็คืนให้กับคนเลี้ยง ถือว่าความเสี่ยงก็น้อยลง แต่ถ้าไม่ไปขึ้นทะเบียนกับปศุสัตว์ จะไม่สามารถได้รับเงินชดเชยนะครับ ก็ต้องแจ้งเบคร้อยตั้งแต่ก่อนไก่เข้า ฟาร์มไก่เนื้อขนาดกลาง

การทำลายไถ่ในหมู่บ้าน ต้องดูว่าไถ่ที่ตายนั้นเกิดจากโรคไข้หวัดนกจริงไหม อยากให้ทางปศุสัตว์มาตรวจดูก่อนว่าเป็นโรคจริงหรือไม่ กำนัน/ผญบ. ไปสั่งฆ่าไถ่ในหมู่บ้าน ไม่ได้หรือชาวบ้านเขาไม่เชื่อกำนัน/ผญบ.
(ทำไมถึงไม่ฟังธงว่าไถ่ตายต้องทำลาย) อันนี้จะมีผลกระทบต่อชาวบ้านมากเพราะว่าบางทีอาจไม่ใช่ไข้หวัดนกก็ได้ ช่วงหน้าฝนหลังฝน ไถ่จะตายทุกปี ถ้าคุยกับชาวบ้านก็จะรู้ไม่ใช่ไข้หวัดนก มันเป็นโรคประจำถิ่นถึงปีมันก็ตาย พอจะตายต้องรีบขายแล้วเพราะว่าเคี้ยวตายหมดแล้ว สธ.อ.
อย่างเรื่องฆ่าไถ่ผมเองก็ไม่มีความรู้ระดับแค่รู้สึกสะท้อนใจที่ไถ่ยังไม่ตายแล้วเรามาฆ่า ในเรื่องวิชาการต้องให้ความรู้กับประชาชนว่าทำไมต้องทำ แต่ในความเป็นจริงผมว่าฆ่าไม่หมดหรอก เพราะว่าเขาต้องมีอุ้มหนึ่กัน นสพ.
ปีที่ผ่านมามีบ้านก็มีการจับไถ่ไปฆ่า ยังไม่มีการตรวจเลยเขาก็มีการสั่งฆ่า ก็เลยฆ่าหมดเลย แต่ก็ยังนำมาเลี้ยงกันใหม่ ข.เลี้ยงสัตว์
ก่อนฆ่าไถ่ ควรมีการตรวจสอบก่อน และต้องมีกลไกในการติดตามไม่ให้แบ่งฆ่าไถ่บางส่วนเพื่อรับเงินชดเชยรอบแรก แล้วนำไถ่ที่เหลือมาแจ้งฆ่าทำลายซ้ำเพื่อรับเงินชดเชยซ้ำซ้อน รวมทั้งควรมีการตรวจสอบการจ่ายชดเชยให้จ่ายเฉพาะผู้ที่เดือดร้อนและได้รับผลกระทบโดยตรงเท่านั้น ข. ไม่เลี้ยง
ต้องมีผลตรวจจากศูนย์วิจัย ต้องมีการเข้าชี้แจงก่อนให้ชาวบ้านเข้าใจ อยู่ ๆ ไปจับไถ่เขาไปฆ่า เขาไม่ให้อับแล้ว กำนัน/ผญบ.

อภิปราย

จากคำบอกเล่าผลกระทบที่ชัดเจนคือ มีไถ่จำนวนมากที่ไถ่ไม่ได้ป่วย รวมทั้งอาจจะยังไม่ได้สัมผัสเชื้อ ต้องถูกฆ่าทำลายไปด้วย ผู้เลี้ยงไถ่ซึ่งส่วนใหญ่เลี้ยงไว้เพื่อยังชีพตามแบบวิถีชีวิตชนบทจำนวนไม่น้อยต้องเลิกเลี้ยง นโยบายกวาดล้างโรคของรัฐอ้างอิงเหตุจำเป็นทางสาธารณสุขเรื่องการระบาดใหญ่ข้ามทวีปของไข้หวัดใหญ่จากการกลายพันธุ์ของไวรัสไข้หวัดนก โดยมีอุตสาหกรรมส่งออกไก่สดแช่แข็งมูลค่าหลายหมื่นล้านเป็นผู้มีส่วนได้ประโยชน์โดยตรงจากนโยบายดังกล่าว พิจารณาจากการกระทำ อาจแสดงให้เห็นว่ารัฐไม่ได้ให้ความสนใจว่าไถ่พื้นบ้านนั้น จะมีคุณค่าและมูลค่าอย่างไรต่อชีวิตของคนชนบทที่รายได้ต่อเดือนเฉลี่ยต่ำกว่า 3,000 บาทต่อครัวเรือนและ ดูเหมือนว่าไม่มีองค์ความรู้ประเด็นนี้อยู่ในระบบแห่งชาติ ทั้งที่ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นที่รู้กันอยู่ว่าไถ่บ้านเป็น แหล่งอาหาร โปรตีนของชนบท โดยเฉพาะแม่ลูกอ่อน และการเลี้ยงไถ่บ้านช่วยลดภาระเงินรายจ่ายค่าอาหาร

คำบอกเล่าของชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ชี้ให้เห็นว่า การให้ค่าชดเชยช่วยให้การยอมรับของเจ้าของไถ่และเปิดที่จะต้องถูกทำลายดีขึ้นในระดับหนึ่ง ความพอใจแปรผันตามราคาที่ถูกประเมินจากทางกรว่าใกล้เคียงกับราคาตลาดเพียงใด

กระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนทำลาย รวมทั้งการประชุมชาวบ้าน เพื่อชี้แจงเหตุผลความจำเป็น โดยทีมงานของทางราชการ ร่วมกับกรรมการหมู่บ้านและผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงการตกลงกันก่อนกับชาวบ้านในรายละเอียดของการขดเชย ช่วยให้การฆ่าทำลายสัตว์เป็นไปโดยราบรื่นยิ่งขึ้น ดังเห็นได้ว่าพัฒนาการในทางปฏิบัติของมาตรการนี้ กับการยอมรับร่วมมือของชาวบ้าน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญกำหนดความสำเร็จของมาตรการ ได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ทั้งในฝ่ายรัฐและฝ่ายชาวบ้าน เสมือนกับว่าได้พบแนวทางที่ยอมรับร่วมกันได้ เมื่อมีจำกัดรัศมีพื้นที่ที่ควรจะทำลายสัตว์ให้แคบลงและเฉพาะเจาะจงขึ้น ดังนั้นน่าจะมีการทบทวนรัศมีของสัตว์ที่ควรถูกฆ่าทำลายให้แคบและเฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น เช่นอาจเป็น 500 เมตร หรือเฉพาะบ้านที่เกิด แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าสามารถสำเร็จได้ 100% ซึ่งเท่ากับมาตรการไม่บรรลุจุดประสงค์อยู่นั่นเอง

การไม่ยอมรับของชาวบ้านนั้นส่วนสำคัญคือ การที่ทางการไม่สามารถทำให้ชาวบ้านเข้าใจว่า ใก้ที่ยังดี ๆ ไม่มีการป่วยของเขานั้น เหตุใดจึงต้องถูกทำลาย ซึ่งมีการสงสัยว่าเหตุใดจึงไม่ทำหรือแสดงผลการชันสูตรโรคอย่างเป็นทางการให้ชาวบ้านได้รับรู้

หากใช้เกณฑ์มาตรฐานสากลเป็นตัวเทียบการดำเนินการทำลายสัตว์ตามมาตรการ ในส่วนการแต่งกายป้องกันตนเอง การทำให้สัตว์ตายอย่างไม่ทรมาน และการทำลายเชื้อให้ได้อย่างสมบูรณ์ ยังมีข้อต้องปรับปรุงอีกมากในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำลายเชื้อให้ได้อย่างสมบูรณ์อันเป็นจุดประสงค์สำคัญของมาตรการฆ่าทำลายสัตว์ตามทฤษฎี เมื่อทำให้บรรลุผลไม่ได้ ยิ่งห่างเป้าหมายมากเพียงใด การใช้มาตรการก็ยิ่งไร้ประโยชน์ และด้วยการแต่งกาย การควบคุมการเคลื่อนย้าย การพันสารเคมีฆ่าเชื้อ และการขาดแคลนไม่สามารถใช้บุคลากรมืออาชีพที่มีความรู้ความเข้าใจทางเทคนิคดีพอ แต่วิธีดำเนินการที่เหมือนการขอแรงลงแขกนั้นเองจะเป็นตัวแพร่กระจายเชื้อออกไป มิใช่การหยุดยั้งหรือจำกัดวง

ในประเทศที่การควบคุมโรคระบาดสัตว์เข้มแข็ง การทำลายสัตว์ปีกในรัศมีที่กำหนด และฆ่าเชื้อโรค จะทำภายหลังจากได้ยืนยันผลการตรวจชันสูตรโรคที่แน่นอนทางห้องปฏิบัติการแล้วเท่านั้น จึงมีความจำเพาะเจาะจงสูง ซึ่งนอกจากทำให้จำกัดการฆ่าทำลายสัตว์ในวงแคบ ไม่ต้องเสียค่าชดเชยแล้ว ยังสอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสัตว์ และไม่เบียดเบียนผู้ที่ทำอาชีพเลี้ยงสัตว์ด้วย จึงควรมีการทบทวนการให้อำนาจทำลายสัตว์ได้เมื่อเข้านิยามโดยไม่ต้องชันสูตรโรค เพื่อให้ชาวบ้านเชื่อถือและร่วมมือควรชันสูตรโรคทุกครั้ง และจำกัดวงฆ่าทำลายสัตว์ให้แคบที่สุด โดยใช้การห้ามเคลื่อนย้ายพร้อมกับติดตามเฝ้าระวังโดยใกล้ชิดแทน

7.6 การจ่ายค่าชดเชยสัตว์ที่ถูกทำลายตามมาตรการของรัฐ

7.6.1 ปฏิบัติการจ่ายค่าชดเชยของทางการ

ระเบียบปฏิบัติและแหล่งเงิน : จากการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกพบว่า การจ่ายค่าชดเชย เมื่อแรกเกิดปัญหาขึ้นในประเทศ อาศัย พรบ. โรคระบาดสัตว์ 2499 ที่ใช้แหล่งเงิน จากงบประมาณของกรมปศุสัตว์เป็นหลัก แต่พบว่ามีน้อยและไม่พอเพียง ต่อมาใช้งบประมาณภัยพิบัติ (เงินฉุกเฉินตามระเบียบกระทรวงการคลัง) ของผู้ว่าราชการจังหวัด และมีบ้างที่ใช้ งบประมาณของเทศบาล, อบต. ในกรณีที่เงินจำนวนไม่มาก

กระบวนการจ่ายค่าชดเชย : การคิดค่าชดเชยมีการคิดจากน้ำหนักตัวสัตว์ โดยวิธีชั่งน้ำหนัก หรือเหมาจ่าย ชาวบ้านที่พิษณุโลก กล่าวว่า อสม. จะมาสำรวจจำนวนโดยละเอียดแล้วจ่ายตามนั้น หรือมีการคิดค่าใช้จ่ายตามขนาดตัว ตัวเล็ก ตัวใหญ่ และแยกประเภทเป็นไก่ชน ไก่พื้นบ้าน ตัวเล็ก เหมาจ่าย 5 – 10 บาทต่อตัว ตัวใหญ่ตามน้ำหนักตัว 3 กิโลกรัม / 70 บาท มีการใช้กระบวนการ ประชาคม เพื่อให้เกิดการยอมรับในเรื่องการคิดค่าชดเชย และการป้องกันความไม่ไว้วางใจ กล่าวหาว่าคดโกงจากชาวบ้าน หรือผู้เกี่ยวข้อง กระบวนการเชิงบริหารของรัฐจะมีการเก็บรวบรวม และตรวจสอบข้อมูลในเรื่องจำนวนไก่ที่เลี้ยง จำนวนไก่ที่ตาย และจำนวนไก่ที่จ่ายชดเชย อสม. เล่าว่าการจัดการจ่ายค่าชดเชย ปศุสัตว์ทำเรื่องส่งอบต. อบต. ก็โอนเงินให้ปศุสัตว์ แล้วปศุสัตว์จึง โอนให้สาธารณสุข ทำให้ใช้เวลาการดำเนินกระบวนการนาน

ปัญหาของการจ่ายค่าชดเชย : มีการบอกเล่าอยู่ทั่วไปจากทุกฝ่ายว่ามีปัญหาการตรวจสอบ ข้อมูลจำนวนสัตว์ที่จะต้องจ่ายค่าชดเชย การแจ้งจำนวนเกินจริง และความล่าช้าในกระบวนการ จ่ายค่าชดเชย

อสม. ผู้หนึ่งให้ข้อมูลที่สะท้อนปัญหาเกี่ยวกับความเข้าใจไม่ตรงกันระหว่างเจ้าหน้าที่กับ เจ้าของสัตว์ และความยุ่งยากในทางปฏิบัติของการจ่ายค่าชดเชยว่า เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จะให้ค่าชดเชย ตามจำนวนที่เห็น เฉพาะตัวที่ยังเหลืออยู่ ในขณะที่ชาวบ้านฝังไก่บางส่วนไปก่อนแล้ว เนื่องจากไก่ ตายไปแล้ว ในช่วง 3 – 4 วัน ที่ผ่านมา

คำบอกเล่าแสดงถึงงบประมาณและกระบวนการชดเชย

(เงินชดเชยช้า ไม่พอ มีวิธีแก้ไหม) ตอนแรกที่เกิดการระบาดเราปรับตัวไม่ทันเพราะเราไม่ คิดว่าต้องทำลายไก่อีกขนาดนี้ ต้องมีการชดเชยกันมากขนาดนี้ เรื่องการชดเชยก็อาศัย พรบ. โรคระบาดสัตว์ ใช้เงินงบประมาณจากกรมปศุสัตว์เป็นหลักพอเกิดเรื่องนี้เงิน งบประมาณที่กรมเรื่องนี้มีน้อย เราเลยใช้เงินงบประมาณภัยพิบัติของท่านผู้ว่ามาใช้ กฎเกณฑ์ต่างๆเราก็ไม่รัดกุม พอเกิดโรคขึ้นเราน่าที่ต้องมองจากหลักฐาน ตรงนี้เราต้อง ปรับปรุงว่าจะใช้พรบ. โรคระบาดสัตว์หรือว่าจะใช้เงินฉุกเฉินตามระเบียบ กระทรวงการคลัง ต้องมวากันอีกที การช่วยเหลือคนที่อยากได้เงิน บางคนก็อยากได้เยอะ บางทีตาย 70 80 แต่ส่งมาเป็น 100 ก็มี ถามว่าการตรวจสอบมากไหมก็ไม่มาก ชาวบ้านก็มี

การโกหกกันเองบ้าง หลังจากนั้นก็มีการทำงานประจักษ์ว่ายอมรับได้ใหม่.....ปลัดอำเภอ
การจ่ายค่าชดเชยในการฆ่าไก่ตอนปี 2547 เอาเครื่องซึ่งมาตั้งไว้ที่หน้าบ้านเลยเห็นกันทุกคน.....ก้านัน/ผญบ.
ปลัดตัวจะให้แต่ที่ยังไม่ฝัง ที่เขาเห็น แต่เขาไม่มารอ 3-4 วันชาวบ้านก็ต้องเอาไปฝังเอง มาชำ ตายไปหมดแล้ว เหลืออยู่นิดเดียว อสม.
ค่าชดเชย จริง ๆ แล้วก็ไม่มี ตอนแรก ๆ จะมีปัญหาเรื่องความเข้าใจ ก็ถามชาวบ้านว่าจะให้ทำยังไง จะให้คนฆ่าไก่หรือให้ไก่ฆ่าคน ชาวบ้านก็ยอม ถึงจะได้ไม่ก๊าบพ แต่ก็ยังคิดว่าไม่ได้เลย เลขาสภาอบต
ที่นี้ผมไปจับจุดได้ว่ารัฐบาลเขาเขียนเป็นแบบตุ๊กตา ถ้าสอบราคาตัวไหนไม่ได้ให้เอาราคาตุ๊กตามาเป็นที่ตั้ง แต่ถ้าสอบราคาตัวไหนได้ก็เอาราคากลางตรงนั้นเป็นที่ตั้ง ที่นี้เขาก็มาตั้งเอาราคาตรงนี้ เขาก็สมมติว่าเป็ดตัวละ 100 เขาก็จะเอา 75 มาเป็นตัวตั้ง ก็โดนลดไปอีก ผมก็ค้านตั้งแต่ตรงนั้นเลย ผมไม่ยอม ทำหนังสือร้องเรียนถึงผู้ว่า ผู้ว่าก็แถลงลงมาว่าให้ควรจ่ายตามราคาที่ตกลงอันแรก เขาก็เอาเรื่องเข้าที่ประชุม ที่ประชุมก็เสนอมาว่าให้ตามของคณะกรรมการฟาร์มเป็ดไล่ทุ่งขนาดใหญ่
พอประชุมเสร็จมาผมก็ไม่ยอม แต่ผมก็ไม่ได้เข้าที่ประชุมเขาอะ เขาไม่ยอมให้เข้าไป พอเห็นราคาตรงนี้ผมก็ยอมไม่ได้ ผมก็ทำหนังสือร้องไปถึงอธิบดี ที่กรมปศุสัตว์ แต่ปศุสัตว์จังหวัดเป็นคนทำเรื่องให้ผม ทำถึงอธิบดี เขาก็ตอบรับมาว่าเห็นให้ควรจ่ายตามราคาที่ตกลงครั้งแรก 2 ครั้งแล้วนะ เขาได้รับตรงนี้แล้วนะ ได้รับหนังสือของผู้ว่าและของอธิบดีแล้วนะ เขาก็ยังไม่เชื่อฟัง เขาก็ยังเอาคณะกรรมการไปประชุมครั้งที่ 3 ผมก็ไม่ได้เข้าไปประชุม เขาไม่ยอมให้เข้าไป ที่นี้ก็ตกลงตามมติที่ประชุมว่าเห็นควรให้เท่ากับ 75 บาท คือไม่เห็นด้วยกับผู้ว่า ไม่เห็นด้วยกับอธิบดีทั้งหมด นี่ เป็นครั้งที่ 3 ผมก็ยอมไม่ได้เพราะตัดของผมออกไป 2 แสนกว่ามันไม่ใช่หน่อย ๆ ตัดเยอะแล้ว ผมก็เสียหายไปตอนนั้นเยอะแล้ว ผมยอมไม่ได้ ผมก็ร้องเรียนไป ถึงรัฐมนตรี ท่านไม่ตอบรับ ปรากฏว่าสั่งมาให้จ่ายตามราคาที่คณะกรรมการลงมติ เป็นที่ถูกต้องแล้ว ผมก็ยอมไม่ได้ ต้องทำหนังสือถึงโน่นเลย ถึงศาลปกครอง ว่าเราไม่ได้รับความเป็นธรรม ฟาร์มเป็ดไล่ทุ่งขนาดใหญ่
ตอนนี้เรื่องฟ้องร้องของผมยังไม่จบครับ เรื่องอยู่ที่ศาลปกครองอยู่ ศาลปกครองนี้จะจบแล้ว แต่ที่นี้เขาสู่ว่าทางรัฐมนตรีนี้หนังสือที่เราส่งไปถึงเขาที่เขาไม่ได้รับ ที่นี้ผมก็ถอนฟ้องมา เพื่อให้เขาปรับหนังสือขึ้น เพื่อให้ทางรัฐมนตรีเอาเรื่องไปดูให้เรียบร้อยก่อน เมื่อเขาจะเยียวยาให้เรา เขาจะจ่ายให้เรา อย่างไรก็ให้เขาดู ที่นี้รอมานะแล้ว 3 เดือนกว่า มันจะขาดอายุความ ผมก็เลยไปศาลปกครองใหม่ ตอนนี้เขายังไม่ได้ดูให้เรื่องมีตั้งแต่วันที่ 1 มกร 2547 ตอนนี้ก็เข้าปีที่ 3 48-49-50 ก็ 3 ปีแล้ว 3 ปี ไม่ได้รับความเป็นธรรม เป็ดไล่ทุ่งขนาดใหญ่
ตอนนี้ให้หัวหน้าคนบางคนไม่มีไก่ ก็มาลงทะเบียนว่ามีไก่ทั้งที่ไม่มีมีสักตัวแล้วรับค่าชดเชยในการทำลายไก่ด้วย อสม.ต้องลงไปตรวจสอบบ้านถึงจะได้ข้อมูลจริงอสม
หมอ กับสาธารณสุข อสม.ต้องถ่ายรูปไปเวลาจะลงหลุม ไม่งั้นไม่ได้สตางค์

7.6.2 ความพึงพอใจเกี่ยวกับการชดเชย

ในประเด็นความพึงพอใจต่อค่าชดเชย ส่วนใหญ่ผู้ให้ข้อมูลจะกล่าวว่าค่าชดเชยที่ได้รับไม่คุ้ม เนื่องจากราคาค่าต่ำกว่าราคาตลาด ซึ่งยังเห็นชัดในไก่ชนหรือผู้เลี้ยงเป็นฟาร์ม ที่ต้องลงทุนไปด้วยเงินจำนวนมาก

ความพึงพอใจด้านความรวดเร็วในการจ่ายค่าชดเชย โดยเฉพาะในช่วงระยะแรก ๆ ของการเกิดโรคขึ้นในประเทศ สะท้อนได้จากคำบอกเล่าของเจ้าของฟาร์มนกกระทา ซึ่งใช้เวลา 3 เดือน จึงได้รับเงินชดเชยครึ่งหนึ่งของที่พึงได้ ในขณะที่การทำฟาร์มเป็นอาชีพหลักที่ใช้เลี้ยงครอบครัวที่อยู่กัน 8 – 9 คน รวมทั้งลูกที่กำลังเรียน 3 คน

จากข้อมูลเชิงปริมาณที่สอบถามชาวบ้านที่เลี้ยงไก่พื้นเมือง พบว่า ร้อยละ 67.33 ทราบเรื่องการจ่ายค่าชดเชยของทางราชการ แต่ร้อยละ 32.67 ยังไม่ทราบ ในจำนวนผู้ที่ทราบ ร้อยละ 61.27 เห็นว่าการดำเนินการคืออยู่แล้ว ในขณะที่ร้อยละ 38.73 เห็นว่าควรปรับปรุง เมื่อพิจารณาเฉพาะผู้ที่เห็นว่าการปรับปรุงนั้น เห็นว่า ควรคิดเงินค่าชดเชยอย่างเหมาะสม จ่ายเงินให้รวดเร็วขึ้น จ่ายอย่างยุติธรรมไม่ทุจริต และ ควรทำกระบวนการให้ง่ายขึ้น ร้อยละ 68.35, 12.66, 5.06, 13.92 ตามลำดับ (ดังแสดงในตารางที่ 421, 423 ,425 ในภาคผนวก ข ตามลำดับ)

คำบอกเล่าแสดงความพึงพอใจในมาตรการชดเชย

ต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลให้ตรงกันในเรื่องจำนวนไก่ที่เลี้ยง จำนวนไก่ที่ตาย และจำนวนไก่ที่จ่ายชดเชยช. ไม่เลี้ยง
ตอนจะฆ่าเขาก็บอกว่าจะให้เงิน แต่ตอนนั้นก็ยังไม่มาสักที เดือนก็แล้ว สองเดือนก็แล้ว ก็ยังไม่ผ่านมาสักทีกว่าจะได้ก็ 2 เดือนกว่า เกือบ 3 เดือน ถึงจะได้เงินมาครึ่งหนึ่งก่อน มันไม่พอนะที่เราจะมาลงทุนใหม่ เราจะมาสร้างใหม่ อีกครึ่งหนึ่งก็มาไล่หลังไปอีกสักเดือนหนึ่ง แต่ก็ยังดีที่เขาช่วย ถ้าเขาไม่ช่วยนี้เราตายเลย เพราะครอบครัวที่นี้อยู่ตั้ง 8-9 คน อาชีพหลักก็มาจากนกกระทาหมดเลย ลูกพี่ก็ยังเรียนอยู่ตอนนั้น ลูก 3 เรียนทั้ง 3 คนเลยลำบากมากเลยฟาร์มไก่เนื้อขนาดเล็ก

คำบอกเล่าแสดงความพึงพอใจในค่าชดเชย

คิดว่าค่าชดเชยที่ได้รับ ไม่คุ้ม.....ช.เลี้ยงสัตว์
ค่าชดเชยที่ชาวบ้านได้รับ ไม่คุ้มบางตัวก็ตัวโตประมาณ 3 กก. ได้แค่ 70 บาท..ช.เลี้ยงสัตว์
(ค่าชดเชย) แต่คนที่เลี้ยงไก่ราคาแพง ก็ไม่คุ้ม ไก่แต่ละชนิดราคาไม่เท่ากัน ไม่ยุติธรรม ช.เลี้ยงสัตว์
ถ้าหม้อออกมาตรวจแล้วพบว่าไม่เชื้อ จะต้องทำลายเปิด แล้วค่าชดเชยที่ได้ผมว่ามันไม่คุ้ม อย่างซื้อมา 100 จ่าย 70-80 บาท ก็พอรับได้ เพราะลงทุนไปเป็นแสนแล้ว แต่เขาก็จ่ายเร็วเหมือนกันนะ ประมาณ 10 วัน ไปรับที่ ชกส.เลยฟาร์มเปิดได้ทุ่งขนาดเล็ก
(ค่าชดเชย) คือ เลี้ยงไก่

คิดว่าเงินชดเชยที่ได้ไม่คุ้มค่าในไก่ชนเนื่องจากบางตัวราคาเป็นหมื่น แต่สำหรับไก่เนื้อ/ไก่ไข่ อาจคุ้ม หรือสูสี กำนัน/พญบ.
เงินชดเชยได้มากกว่าเมื่อก่อน กำนัน/พญบ.
ค่าตอบแทนตัวละ 70 บาท ไม่คุ้มกันอสม.
เงินชดเชยมันได้ไม่คุ้มค่าอยู่แล้ว แต่บางทีไม่ได้เลย อสม.

คำบอกเล่าสะท้อนพฤติกรรมมิชอบในกระบวนการจ่ายค่าชดเชย

การได้รับค่าชดเชย ก็ขึ้นอยู่กับบางคนถ้าชอบพอกัน/เครือญาติก็ได้รับค่าชดเชยเกิน เอาญาติไว้ก่อน มี/ไม่มีไก่ก็ได้เงิน เอาพรรคพวก..... ข.เลี้ยงสัตว์
คนที่ไม่เลี้ยงไก่ก็ไปลงจำนวนไก่ ก็ได้รับเงินชดเชย..... ข.เลี้ยงสัตว์

อภิปราย

การชดเชยช่วยให้เกิดการยอมรับ และร่วมมือในการทำลายไก่อย่างเห็นได้ชัด ดังที่มีผู้เห็นว่า การดำเนินการชดเชยคืออยู่แล้วไม่ต้องปรับปรุงอยู่ถึงร้อยละ 61.27 ของชาวบ้านที่ทราบว่ามี การชดเชยหากต้องฆ่ากำจัดสัตว์ แต่ทั้งนี้ก็มีผู้เห็นว่าควรปรับปรุงสูงถึงร้อยละ 38.73 ซึ่งส่วนใหญ่เห็นว่าค่าชดเชยต่ำไม่เหมาะสม ประเด็นการชดเชยที่ไม่พอใจให้เกิดความร่วมมือมากขึ้น ยังเห็นได้ชัดเมื่อพิจารณาคำบอกเล่าโดยเฉพาะของผู้เลี้ยงไก่ชน เห็นได้จากการพาไก่นีการฆ่าทำลาย และจากคำบอกเล่าของเจ้าของฟาร์มไก่ และเปิด ที่บอกว่าขาดทุน โดยที่เจ้าของเปิดได้ฟ้องร้องศาลปกครองในเรื่องไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการชดเชยด้วย นอกจากนั้นการใช้ราคากลางตามน้ำหนักก็ไม่สอดคล้องกับราคาตลาดโดยเฉพาะไก่ชน ซึ่งผันแปรอยู่ในช่วงที่กว้างมาก การได้รับค่าชดเชยที่ไม่คุ้มนี้เป็นเหตุหนึ่งของการไม่ร่วมมือ และการฝ่าฝืนมาตรการฆ่าทำลายสัตว์ ซึ่งยังมีการฝ่าฝืนมากเพียงใด ก็ยังห่างไกลจากความสำเร็จของการควบคุมโรคมิให้แพร่กระจายอันเป็นจุดประสงค์หลักของมาตรการทำลายสัตว์ ในกรณีของไก่ชนซึ่งมีการเลี้ยงอยู่ทั่วไปในประเทศ จึงอาจสรุปได้ว่าการกำหนดราคาให้ผู้เลี้ยงพอใจการชดเชย ยากที่จะเป็นไปได้ และจึงเป็นอุปสรรคสำคัญของการกวาดล้างหรือควบคุมโรคด้วยมาตรการฆ่าทำลายสัตว์ในจุดเกิดโรค ซึ่งน่าจะส่งผลให้คิดหาทางเลือก หรือเปิดโอกาสให้เลือกใช้มาตรการควบคุมป้องกันโรคอื่นประกอบ เช่น การทำวัคซีน ตามที่ยอมรับกันอยู่ทั่วโลกในเวลานี้ นอกจากนั้นกรณีการจ่ายค่าชดเชยควรทำโดยเปิดเผย โปร่งใส และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจะทำให้เกิดการยอมรับนับถือ และป้องกันการทุจริต

เป็นที่พึงพิจารณาว่าภาครัฐ ก็มีขีดจำกัดทางงบประมาณในการชดเชย และการเลี้ยงสัตว์ไม่มีระบบประกันภัยสำหรับรองรับภาวะเช่นนี้ ในส่วน ความรวดเร็วของกระบวนการชดเชยนั้น 3 เดือนน่าจะถือว่าได้เร็วในระบบที่เป็นอยู่ ปัญหาสำคัญน่าจะอยู่ที่การจำกัดวงของการใช้มาตรการฆ่าทำลายให้แคบที่สุด การคิดราคาชดเชยตามราคาตลาด และเงินช่วยเหลือฉุกเฉิน

บรรเทาความเดือนร้อนด้านความเป็นอยู่ที่เกิดจากการไม่มีรายได้เพราะการประกอบอาชีพถูกระงับ ด้วยมาตรการของรัฐสำหรับผู้ทำฟาร์มเป็นอาชีพหลัก

7.7 มาตรการให้เลี้ยงสัตว์ปีกในระบบปิด

7.7.1 การปฏิบัติตามมาตรการ

เพื่อเป็นไปตามนโยบายของรัฐ นอกจากการรณรงค์ให้ไก่บ้านต้องเลี้ยงในระบบปิดแล้ว จากคำบอกเล่าของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ ได้มีประกาศของกระทรวงเกษตร ให้ฟาร์มไก่ต้องเข้าสู่ระบบฟาร์มมาตรฐานที่เป็นระบบปิด เช่นเดียวกับการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง ก็ได้มีข้อบังคับของทางการกำหนดให้ต้องเลี้ยงเป็ดในเล้า แบบระบบปิด ซึ่งจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตในระหว่างการเก็บข้อมูลพบว่า

ไก่อบ้าน : แม้จะมีร่องรอยของการทำระบบปิดโดยทำกรง ล้อมด้วยตาข่ายหรือสแลนท์ แต่ไม่มีไก่ออยู่ในบริเวณที่กักขังนั้น คงเดินและหากินไปทั่วในหมู่บ้าน อย่างเสรี อันแสดงว่า ชาวบ้านไม่ได้ทำตามที่รัฐรณรงค์ให้เลี้ยงในระบบปิด

การประยุกต์ใช้ระบบปิดของชาวบ้าน ชาวบ้านจะประยุกต์วิธีทำการเลี้ยงไก่พื้นบ้านให้เป็นระบบปิดตามมาตรการที่รัฐแนะนำ โดยใช้ตาข่ายหรือ สแลนท์ล้อม

วิธีการทำเล้าไก่/ฟาร์มปิดที่ถูก ประหยัดและรวดเร็ว คือใช้ตาข่ายล้อมพื้นที่บริเวณบ้านเขากันไม่ให้บิน จะไม่รบกวนใครเลย ไม่บ่น..... กำนัน/พญบ.
--

บ้านผมติดสแลนหมดเลย ไก่ที่อื่นเข้าไม่ได้..... ชาวบ้านผู้เลี้ยงไก่

ไก่อฟาร์ม : จากข้อมูลการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์แบบเจาะลึกไก่ไข่และไก่เนื้อที่เลี้ยงในเชิงธุรกิจเป็นฟาร์มปกติจะเลี้ยงในโรงเรือนอยู่แล้ว โดยที่ก่อนเกิดโรคไข้หวัดนกระบาดในประเทศไทย ไก่เนื้อมีการเลี้ยงเป็นระบบปิดอย่างเคร่งครัด โดยมีมาตรการกันทั้งคน สัตว์ปีก และสัตว์ชนิดอื่น ๆ ไม่ให้สามารถเล็ดรอดเข้ามาถ่ายทอดเชื้อเข้าไปในบริเวณที่เลี้ยงไก่ได้โดยตรง ส่วนไก่ไข่เดิมมิได้เคร่งครัดเท่าไก่เนื้อ ในเรื่องของการป้องกันนกและหนู (เป็นระบบปิดแต่โรงเรือนยังเปิด) จนเมื่อหลังจากมีไข้หวัดนกระบาดจึงได้มีการเข้มงวดปรับให้เป็นโรงเรือนปิดที่ป้องกันนกและหนูได้ดียิ่งขึ้น ตามข้อกำหนดเรื่องฟาร์มมาตรฐานที่กรมปศุสัตว์ประกาศบังคับใช้

แบบปฏิบัติของฟาร์มเลี้ยงไก่

ฟาร์มไก่เนื้อที่ส่วนมากมีลักษณะธุรกิจ เป็นฟาร์มสัญญา กับบริษัทที่ต้องพึ่งพากันเชิงธุรกิจ จะถูกกำหนดโดยบริษัทให้เลี้ยงในระบบปิด หลังจากที่มีปัญหาโรคไข้หวัดนกระบาดในไทย การเลี้ยงระบบปิดของฟาร์มไก่เนื้อ จากคำบอกเล่า นอกจากจะได้ผลผลิตดีกว่าระบบเปิด เพราะอัตราการสูญเสียไก่อจากการป่วยตาย แล้วการควบคุมสิ่งแวดล้อมทำได้ดีกว่า ลดปัญหากลิ่นเหม็น

แมลงวันรบกวนเพื่อนบ้าน ลง แต่ข้อเสีย ค่าต้นทุนโรงเรือนและค่าไฟสูง และมีความเสี่ยง หากไฟฟ้าดับ (เลี้ยงแบบเปิด ค่าไฟ 4,000 บาท พอเป็นแบบปิด 2 หมื่นบาท) นอกจากนั้นยังมีค่าใช้จ่ายจากการใช้น้ำเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งอาจเป็นผลกระทบเชิงนิเวศได้เช่นกัน

ผมว่าเลี้ยงไก่ในระบบปิดจะดีกว่า โรงปิดจะปลอดภัยกว่า อย่างโรงปิดมันถ่ายออกมา กลิ่นเหม็นมันจะระบายออกตลอด เราเข้าไปอยู่ในนั้นมันจะไม่ค่อยมี ถ้าอย่างโรงเปิด จะมีทั้งแมลงวัน ทั้งกลิ่นโรงเปิดน่าจะอันตรายกว่า โรงปิดแมลงวันก็เข้าไม่ได้ แต่ค่าใช้จ่ายมันก็สูงกว่า ค่าไฟนี่ผมหมดไปประมาณหมื่นสามหมื่นสี่ บางครั้งก็หมื่นห้า ถ้าหน้าร้อนหมื่นห้าหมื่นหกเลย แต่สบายใจกว่าเราหมดกังวลเพราะมันไม่มีอะไรเข้าไป เราเปิดประตูแค่แป๊บเดียว ตอนแบกอาหารเข้าไปทั้งกระสอบ แล้ว เข้าไปเปิดข้างใน ก่อนเอาเข้ามา ก็ต้องพ่นยาด้วย พ่นที่กระสอบ เค้าจะคลุมผ้ามา พอมาถึงเราก็เอามาพ่นยา คนแบกคนขน ก็ต้องเปลี่ยนเสื้อผ้า อาบน้ำก่อน คนจับก็เหมือนกัน ก็ต้องให้ไปอาบน้ำเปลี่ยนเสื้อผ้าก่อน เวลาซักผ้าที่ใส่เข้าไปในฟาร์มผมก็เอามาซักที่บ้านครับ ต้องใส่ยาฆ่าเชื้อด้วย ใช้ post stop อย่างเดียวขวดละ 260 ทางบริษัทเขาจะแนะนำทุกขั้นตอนเลยว่าต้องทำอะไรบ้าง ถ้าเราไม่ทำตามที่เขาแนะนำเขาจะไม่ให้เลี้ยง ถ้าเค้าไม่ให้เลี้ยง เราจะเอาโรงเรือนไว้ทำไม ลงทุนไปตั้งเยอะลงทุนไปเยอะตอนครั้งแรกนะ ผมยังไม่หมดหนี้เลยนะ ผมก็กู้มาจาก ธกส. ครับ ได้วงก็แบ่งส่งด้วย ค่าของค่าฟ้ายางก็ร่วมสามแสนกว่า ดอกเบี้ยมันอีก ตอนนี้ผมสร้างไปล้านห้าล้านหกเลยนะฟาร์มไก่เนื้อขนาดใหญ่

เล้าปิดต่างจากเล้าเปิดคือ ถ้าเป็นเล้าปิด กันเชื้อจากข้างนอกได้ แล้วก็คุมอุณหภูมิได้ ไก่ไม่เครียด แต่ค่าไฟนี่สิ จากเล้าเปิดค่าไฟประมาณ 4 พัน เล้าปิดนี่กลายเป็น หมื่นสองหมื่นเลย ต้องควบคุมตลอดเลย ถ้าไฟดับขึ้นมาเนี่ย มีปัญหาเลย ทางโรงไฟฟ้าเค้าไม่คิดเป็นการเกษตรให้ ถ้าเราจดทะเบียนการเกษตรเนี่ย อาจต้องเสียค่าไฟฟ้าหน่อยน้อย เคยไปปรึกษากับการไฟฟ้าเค้าบอกว่าเค้าจะจดให้แต่ต้องรอให้รัฐสั่งมาก่อน ไปขออบต. เกษตรอำเภอเค้าก็ว่าๆ เฉยๆ ก็ไม่เป็นไร เดือนหมื่นสองหมื่น ถ้าหน้าหนาวนี่ก็ลงมาน้อย แปรผันกับฟ้าฝน เพราะพัดลมนี้ไม่ต้องเปิด ถ้าหน้าร้อนเนี่ย มีพัดลม 5 ตัว ต้องเปิดทั้ง 5 ตัว แต่ตอนนี้เหลือแค่ 2 ตัว แต่จะเปิดหรือไม่เปิดพัดลมก็ไม่ค่อยมีผลกับการให้ไข่ แต่ว่าเล้าปิดเปลือกไข่สีสวยกว่า น้ำหนักไข่อาจจะเยอะกว่า สุขภาพไก่ดีกว่ามันต่างกันตรงน้ำหนักไข่ไข่ เล้าเปิดนี้จะน้ำหนักเบาว่าหน่อยไข่.....ฟาร์มไก่ไข่ขนาดใหญ่

เปิดโล่ง : เมื่อแรกหลังการระบาดใหญ่รอบแรก มีความพยายามจากเกษตรกรเจ้าของเปิดที่จะเลี้ยงในเล้าหรือโรงเรือน โดยรัฐพยายามจัดหาแหล่งเงินทุนและแก้ปัญหาเรื่องอาหารโดยส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรเป็นสหกรณ์ เพื่อผลิตอาหารใช้เอง แต่ผู้เลี้ยงเปิด ไม่สามารถแบกรับต้นทุนค่าอาหารได้ จึงมีการต่อรองจนถึงการประท้วงของเกษตรกรต่อมาตรการมาตลอด ปัจจุบันรัฐไม่สามารถบังคับให้การเลี้ยงเปิดโล่งเข้าสู่ระบบการเลี้ยงในโรงเรือนแบบระบบปิดได้

ปัญหาอยู่ที่จะทำให้เข้มนวดเช่นนี้ตลอดไปได้หรือไม่ ในเมื่อเป็นอาชีพ ไม่ใช่เรื่องผิดศีลธรรม หรืออาชญากรรม ปัญหาจึงอยู่ที่ว่าการกำหนดให้การเลี้ยงสัตว์ทำได้แบบอุตสาหกรรมเท่านั้นจะเป็นไปได้จริงหรือไม่

เขายังไม่ยอมทำเป็นเล้า/โรงเรือนแบบปิด ส่วนมากจะออกเลี้ยงตามทุ่งเลี้ยงบริเวณใกล้ ๆ เฉพาะในหมู่บ้านของตัวเองออกไปที่อื่นไม่ได้ โคนจับทันที ที่หมู่บ้านผมมีเวรยามหมู่บ้าน (ตำรวจ อสตร. อสม. มีส่วนร่วมกันหมด) ดูทุกอย่างถ้าใครแจ้งเหตุทันทีถึงกันเลย จับแม้กระทั่งเปิดไล่ทุ่ง จะมีการสกัดทันทีแจ้งปศุสัตว์ให้เข้ามาตรวจว่าถูกต้องหรือไม่ อนุญาตไหม ก่อนจะทำการเคลื่อนย้าย เวรยามทำเฉพาะช่วงกลางคืนประมาณ 2 ทุ่มขึ้นไป ทำหน้าที่ช่วยเจ้าหน้าที่อีกทีหนึ่ง พอกลางวันจะเป็นเจ้าหน้าที่ หรือตำรวจทำ..... กำนัน/ผญบ.

7.7.2 ทศนคติเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติการเลี้ยงสัตว์ปีกระบบปิด

ในแง่ของผลดีและป้องกันการแพร่กระจายของโรค มีชาวบ้านส่วนหนึ่งและโดยเฉพาะฟาร์มเลี้ยงสัตว์ มีความเห็นด้วยกับมาตรการนี้ แต่ในทางปฏิบัติสำหรับไก่หลังบ้าน ส่วนใหญ่เห็นว่ายากจะเป็นไปได้ เพราะการเลี้ยงไก่หลังบ้านเป็นแบบพอเพียง การทำเล้าปิดและเลี้ยงแบบปิด ไม่คุ้มค่าเชิงเศรษฐกิจ ไก่ชนเลี้ยงจขรรวมกัน ไม่ได้จะจิกกันทั้งวัน ต้องมีต้นทุนค่าอาหาร เพิ่มทั้งภาระและค่าใช้จ่าย

อุปสรรคสำคัญของการปรับการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งมาเป็นเลี้ยงแบบในเล้า คือต้นทุนและความคุ้มค่าเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งเจ้าของฝูงเปิดไล่ทุ่งผู้หนึ่งให้ข้อมูลว่า ต้นทุนการเลี้ยงเปิด ตั้งแต่เล็กจนไขในโรงเรือน ตกตัวละ 90 บาท แต่เลี้ยงแบบเปิดไล่ทุ่งไม่เสียค่าใช้จ่ายเลย เพราะเปิดกินเศษข้าวและหอยเชอรี่ในนา ประเด็นพึงพิจารณากรณีนี้ได้แก่ “รัฐมีสิทธิสั่งไม่ให้ทำมาหากินได้หรือไม่” “การเลี้ยงเปิดไล่ทุ่ง/เลี้ยงไก่หลังบ้าน เป็นอาชญากรรมอย่างไร” พวกไก่เนื้อ และไก่ไข่เห็นด้วย แต่พวกเลี้ยงไก่หลังบ้าน เปิดไล่ทุ่งไม่เห็นด้วยกับการเลี้ยงระบบปิด

แม้กระทั่งนักปกครองระดับอำเภอยังกล่าวว่ามาตรการให้เลี้ยงไก่บ้านและเปิดไล่ทุ่งในระบบปิด เป็นการบีบบังคับทางอ้อมให้ชาวบ้านเลิกอาชีพเลี้ยงสัตว์แบบที่เขาทำสืบต่อกันมานาน

ผลการศึกษาเชิงปริมาณจากการตอบแบบสอบถามของชาวบ้านผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง มีผู้ตอบว่าเห็นด้วย และไม่เห็นด้วยกับการเลี้ยงไก่ในระบบปิด ร้อยละ 74 และ 21 ตามลำดับ ทั้งนี้ผู้ที่เห็นด้วยให้เหตุผลว่าจำกัดพื้นที่การแพร่โรค ร้อยละ 69 และ ไม่รบกวนเพื่อนบ้าน ร้อยละ 22 ขณะที่เหตุผลของผู้ไม่เห็นด้วย เป็นเพราะ ต้นทุนระบบปิดสูง มีปัญหาค่าอาหาร และมีปัญหาเรื่องเวลาดูแลจัดการ ร้อยละ 24.3 และ 18.9 และ 18.9 ตามลำดับ นอกจากนี้ ร้อยละ 35.2 ของชาวบ้านที่เลี้ยงไก่พื้นเมือง ตอบว่าสามารถเลี้ยงไก่โดยวิธีนี้ได้ โดยใช้ไม้ไผ่ทำเป็นโรงเรือน (ร้อยละ 43.6) และใช้

ตาข่ายล่อม(ร้อยละ 25) หรือเลี้ยงในกรงหรือล่อม(ร้อยละ 22.9) ดังแสดงในตารางที่ 434 – 443 ในภาคผนวก ข

คำบอกเล่าที่แสดงให้เห็นว่าเป็นไปได้ในการเลี้ยงสัตว์ปีกระบบปิด

ชาวบ้านเห็นด้วยกับมาตรการการเลี้ยงแบบฟาร์มปิด..... ข.เลี้ยงสัตว์
การเลี้ยงแบบฟาร์มปิดก็ดี ไม่ให้ล่อล่อออกไปหาใคร เล้าไหนตายก็ตายไปไม่ต้องมายุ่ง เชื้อโรคจะไล่ไม่กระจาย..... ข.เลี้ยงสัตว์
การล่อล่อสัตว์ปีกไม่ให้ออกนอกพื้นที่ เห็นด้วย..... ข.เลี้ยงสัตว์
ถ้าเราไม่เลี้ยงไก่ในระบบปิดผมคิดว่าใช้หัวคนกว่าล่อนะ คือ ไก่เปิดกินกันไม่ได้เลย เราจะขายไก่ เปิดไม่ได้ ไม่มีคนซื้อ.....ฟาร์มไก่เนื้อขนาดกลาง
ถ้าฟาร์มปิดก็ไม่มีปัญหาในการแพร่เชื้อโรคใช้หัวคนออกมา..... อสม.

คำบอกเล่าที่แสดงให้เห็นว่ายากจะเป็นไปได้ในการเลี้ยงสัตว์ปีกระบบปิด

ชาวบ้านไม่มีทุน การเลี้ยงตามบ้านเป็นการเลี้ยงแบบพอเพียง..... กำนัน/พญบ.
การเลี้ยงแบบโรงเรือนปิด เพิ่มภาระค่าใช้จ่าย ยากที่จะสำเร็จ..... กำนัน/พญบ.
(การเลี้ยงแบบปิด)ก็ดี ถ้าคุมได้ ชาวบ้านไม่เลี้ยงบนต้นไม้ ควรเลี้ยงในที่ แต่ส่วนใหญ่เลี้ยงปล่อย..... เลี้ยงไก่
(นโยบายเลี้ยงไก่ในกรง)มันก็เป็นไปไม่ได้ ไก่พื้นบ้านมันเลี้ยงในกรงได้ที่ไหน เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ระดับสูง
(ห้ามเลี้ยงปล่อย) คงยากเพราะเป็นวิถีชีวิต อย่างบนคอกก็ห้ามยากมันเป็นวิถีชีวิต ปกติถ้าเกิดว่าเขาค่านาเขาจะเลี้ยงผี แต่ถ้าเขาเลี้ยงเยอะเขาจะเอาไก่ข้างล่างขึ้นไป ตอนแรกใช้หัวคนปี 47 เขาก็ไม่เอานะ เขาก็กลัว เขาก็ไม่เอาขึ้นมา สธ.อ.
เลี้ยงทุกวันนี้ไม่ได้ลงทุน ถ้าให้เลี้ยงแบบปิด ชาวบ้านก็จะปิดข้อมูล เลี้ยงไก่ก็จะบอกว่าไม่ได้เลี้ยง..... อสม.
ไม่จำเป็นต้องกำหนดมาตรการห้ามเลี้ยงไก่ในบ้านหรือต้องเลี้ยงในโรงเรือนปิดเท่านั้น เพราะผู้ที่เลี้ยงไก่ถือได้ว่าเป็นผู้รักไก่ หรืออาจต้องการรายได้จากการขายไก่ มีหน้าที่โดยตรงจะต้องดูแลไก่อย่างที่อยู่แล้ว แต่ที่ควรกระทำคือ การยกเลิกบ่อนไก่ จะได้ไม่มีผู้เลี้ยงไก่ชนซึ่งอาจเป็นพาหะนำโรค..... ข. ไม่เลี้ยง
จากประสบการณ์ของผม อย่างเปิดที่อยู่ในเล้า กับเปิดที่อยู่ในทุ่ง ความเสี่ยงหรือว่าความตายที่มันเกิดขึ้นคือเปิดในเล้าตายมากกว่าเปิดในทุ่ง อยู่ดี ๆ ก็ตาย เปิดสมบูรณ์ก็ตาย ความเสียหาย ตายในเล้ามันจะเยอะกว่า ที่มันเป็นอย่างนั้นมันเกิดได้หลายอย่าง ด้านอาหารก็ได้ อย่างอาหารบางงวดที่เขาผสมมาไม่ดี มันก็เป็นได้ ป็นเชื้อราที่ทำให้ตายได้ แล้วเกี่ยวกับเล้า กินน้ำเข้าไปก็ทำให้เป็นได้ หากอยู่มาก ๆ ก็กินดินเป็นบ่อก็ตายได้ มันเกิดได้หลายอย่างตรงนี้ แต่ถามความรุนแรงของเปิดในทุ่งกับเปิดในเล้านี้ ในเล้ารุนแรงกว่า..... ฟาร์มเปิด ไล่ทุ่งขนาดใหญ่

แนะนำออกมาตรการไม่ให้เลี้ยงไก่ปล่อย อย่างที่นครไทยปฏิบัติกันอยู่ ทำได้แต่ไม่ 100% แต่ส่วนใหญ่ก็ให้ความร่วมมือ.....ก้านัน/พญบ.
แล้วนกที่บินไปมาจะเลี้ยงปีดยังไง คุณอย่างไร.....ก้านัน/พญบ.
ส่วนมากไม่ยอมเลี้ยงแบบปิด.....ช.เลี้ยงสัตว์
ผมว่ามันยาก เลี้ยงแบบปิดจะไปเลี้ยงอย่างไรละ ในเล้าก็ไม่ได้ เราต้องปล่อยให้มันออกมา ค่อยเหย้ากินตามประสา ที่มันยากเพราะมันขัดหลักวิถีชีวิตของไก่ ของชาวบ้าน แบบเปิด ไล่ทุ่งเนี่ย มันก็ต้องไปแหล่งน้ำ มันต้องเคลื่อนย้ายไปเรื่อย ๆ ให้มันอยู่ที่เดิมได้ไง อดตาย ก็ต้องเลี้ยงเดินเคลื่อนย้าย เลี้ยงโคนจับ เมื่อเร็ว ๆ นี้แถววังทองนี่ก็โคน เคลื่อนย้ายเปิด เขาก็บอกว่าเขาไม่รู้เรื่อง.....นักหนังสือพิมพ์
ถ้าเข้าโรงเรียนได้ก็ดี แต่ขาดทุนครับ ของผมจ่ายวันละ สองพันกว่าแล้วนี่ ขาดทุนวันละ พันกว่าบาท สองเดือนนี้ขาดทุนไปเจ็ดหมื่นกว่าบาท ตอนนี้ผมเลี้ยงอยู่กับที่ไม่ได้ไล่ทุ่งไป ไหนขุนอาหารใช้รำของเครือเจริญโภคภัณฑ์ผสมกับข้าวให้มันกิน ตอนนี้กินเฉลี่ยตกวัน ละ สองพันสี่ร้อยเจ็ดสิบกว่าบาทแต่ไข่แค่ไม่ถึงพันฟอง เพราะมันเครียด มันอยู่ในโรงเรียน ไข่ เพราะตามธรรมชาติมันมันจะต้องอยู่ตามทุ่งกินหอยเชอรี่กินไปเรื่อย แล้วพอเอามาอยู่ ในโรงเรียนมันก็เครียด ปกติก็พามันไป เห็นที่กว้างๆ ก็ปีกหลักอยู่ประมาณ 1 สัปดาห์หรือ เดือนไม่ต้องลงทุนอะไรเลย แค่ลูกจ้างวันละ 100 กินอยู่กับเรา เมื่อก่อนผมเคยทำสถิติได้ เดือนละแสนสองหมื่นบาท ในเปิดสองพันตัวที่เลี้ยงทุ่ง.....ฟาร์มเปิดไล่ทุ่งขนาดเล็ก
การเอาเปิดไล่ทุ่งมาอยู่ในโรงเรียนก็เป็นไปได้ แต่ขาดทุน อยู่ไม่ได้ เคยคิดต้นทุน ถ้าอยู่ใน โรงเรียนตั้งแต่เล็กจนไข่ ตกตัวละ 90 บาทแต่ถ้าไล่ทุ่งไม่เสียเลย ถ้าเอามาอยู่ในโรงเรียน มันขัดความรู้สึกของคนเลี้ยง แต่ถ้าอย่างที่เราบวจจะอยู่ได้ ที่เอาไข่มาทำไข่เค็ม ไข่เยี่ยว ม้า แล้วเอาอาหารมาขายถูกแล้ว ไข่ก็อยู่ได้ แต่อย่างพวกผมอยู่ลำบาก ไม่มีทุน ถ้าผมมีทุน ผมก็ทำไข่อย่างเดีย ไข่เงินคิ เมื่อก่อนก็ทำไข่อย่างเดีย แต่ตอนนี้ไม่ได้ทำครับ ไม่มี เวลาอีกอย่างการมีลูกน้องก็ทำให้เหมือนตาบอดข้างหนึ่ง ถ้าไม่มีเวลาไปดูแลลูกน้องก็ ทรยศ แต่โดยรวมก็อยู่ได้เพราะถ้าผมทำนา ผมไม่มีบ้านอยู่อยู่แล้ว ไม่มีรถใช้เพราะที่นา มี น้อย ก็ต้องหันมาเลี้ยงเปิดไล่ทุ่ง.....ฟาร์มเปิดไล่ทุ่งขนาดเล็ก
มีการไปอบรมการเลี้ยง ในโรงเรียน เรื่องข้อดี ข้อเสีย แต่เลี้ยงไม่ได้เพราะว่าขาดทุน อย่าง เปิดมันขึ้นแล้วนกมันก็มากินแต่นกมันก็ไม่ได้เข้าไปหมู่บ้าน อย่างนกพิราบที่ถูกลูกไล่ใน หมู่บ้านน่ากลัวกว่า ถ้าว่านกเป็นตัวนำเชื้อมาก็ต้องทำลายนก แต่มันก็เป็นนกสงวนก็ทำมัน ไม่ได้ แล้วอย่างเปิดนำพาโรคมานันไม่น่าเป็นไปได้ เพราะว่าเลี้ยงมาหลายปีแล้ว อย่างบาง คนเลี้ยงเปิดที่ไปประชุมกันพอเขาเลี้ยงตั้งแต่อายุ 30 ตายตอน 70 ลูกก็มาเลี้ยงต่อมันเป็นวัฏ จักร อย่างคนที่ว่าเป็นหวัดนกเป็น 2 วันแล้วดับแฟมมันไม่น่าจะเป็นไปได้ น่าจะเกิดจาก กินเหล้ามากกว่า.....ฟาร์มเปิดไล่ทุ่งขนาดเล็ก
ถ้าเลี้ยงในฟาร์มปิด ผมก็ถามว่าในเมื่อเปิดเข้าในเล้าปิดหมดแล้วเนี่ยโรคมันจะไม่เกิดหรือ เขาก็รับรองไม่ได้ ผมเคยค่าเขาด้วยว่าทำไมจะต้องมากักกันเฉพาะเปิดผม แล้วนกเป็นผู้นำ เชื้อมา ทำไมไม่ไปตรวจนก เขาก็บอกว่าตรวจไม่ได้อีก เขาบอกว่าเชื้อใช้หวัดนกมันติดที่ ขา ขานกจะไปตรวจได้อย่างไร เขาบอกว่าให้เราเลี้ยงในฟาร์มไม่ต้องไปเลี้ยงในนา ในนา มี นกมากินหอยกินอะไรก็มาติดเชื้อมัน แล้วเราก็ตามว่าถ้าเปิดอยู่ในโรงเรียนแล้วเป็นไข้หวัด

นกละเข็บก็บอกว่าคุณก็ได้ค่าชดเชยไ้จะไปเคื้อครื้อนอะไร.....ฟาร์มเปิดไล่ทุ่งขนาดใหญ่
ครั้งแรกที่เกิดใช้หัวคณขวบ้านก็พร้อมเข้าฟาร์มปีคณะ แต่ช่วงที่ชาวบ้านยังไม่ได้ทำ ฟาร์มปีคณะโรคมันก็มีการระบาคมาอีก ชาวบ้านก็กลับมาเลี้ยงแบบเดิมเพราะว่าไม่กลัว แล้ว.....นักการสื่อสารมวลชน
คือข้อแนะน้าเขาก็คือว่า คราวที่แล้วมันหนักกว่าคราวนี้ คราวก่อนนั้น มันหนักมากและก็ กระจายเยอะ ทางกรก็เลยแนะน้าให้เลี้ยงใน โรงเรือนปิด ไม่ให้ปล่อย ที่นี้ค่าชดเชยสัตว์ที่ ถูกทำลาย ชาวบ้านก็อย่างทีรู้กันว่าถ้าทำโรงเรือนปิดจะต้องลงทุนสูง อีกอย่างก็การให้ อาหารก็เป็นภาระ เลี้ยงเปิดไล่ทุ่งก็ปล่อยให้ไปหากินอะไรเอง ตามท้องไร่ท้องนากินหอย เซอร์รี่บ้าง โอกาสทีจะได้รับเชื้อจากนกอพยพก็มี พอคราวนี้ทีมาตรวจสอบเห็นว่าเป็นการ ปล่อย เขาก็เลยไม่ชดเชย ถือว่าไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำของเขา ทีนี้ไม่ถือว่าผิดกฎหมายนะแต่ การได้รับการชดเชยก็จะมี คือแถวบ้านเลี้ยงก็ปล่อยในละแวกนี้ เขาก็จะปล่อยไล่ทุ่ง หา กินเอง เย็นมาก็กลับนักการสื่อสารมวลชน

7.7.3 สาเหตุที่เลี้ยงเปิดไล่ทุ่งแบบฟาร์มไม่ได้

ข้อแตกต่างสำคัญเชิงเศรษฐกิจระหว่างการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งกับแบบฟาร์ม คือ การเลี้ยงแบบ ไล่ทุ่งไม่ต้องใช้ต้นทุนค่าอาหารเลย และไม่ต้องจัดการด้านโรงเรือน ผู้เลี้ยงเปิดไล่ทุ่งทั้งหมดที่ให้ สัมภาษณ์ เล่าถึงความสำเร็จทางอาชีพทีสามารถเปลี่ยนแปลงฐานะจากลูกจ้าง สามารถมีที่ดิน รถยนต์เป็นของตนเอง นักปกครองระดับสูงกล่าวว่า การใช้มาตรการบังคับให้เลี้ยงเปิดไล่ทุ่งในเล้า เป็นการบีบบังคับให้ผู้เลี้ยงเลิกทำอาชีพนี้

ถ้ารัฐบาลออกกฎหมายมาว่าถ้าจะเลี้ยงให้เลี้ยงในระบบปิดนะ ผมว่าดี ผมว่าเลี้ยงปิดมันดี กว่า มันต้องเลี้ยงปิด โรงเปิดมันเข้าได้ทุกอย่าง แต่ถ้าเป็นไก่ทีเลี้ยงตามบ้านทีเขาเคยเลี้ยง ปล่อยแล้วเปลี่ยนให้เขามาเลี้ยงแบบปิด ผมว่ามันทำไม่ได้นะ เพราะเขาเลี้ยงแบบนี้มาตลอด มีเป็นบางบ้านทีเลี้ยง บางบ้านก็ไมเลี้ยง คือไม่น่าจะทำได้ อย่างบางบ้าน อบต. เอาไก่มา แจก ถ้าไม่ให้เลี้ยง จะเอามาแจกทำไม.....ฟาร์มไก่เนื้อขนาดใหญ่
ช่วงแรกก็เลี้ยงไล่ทุ่งมา มาช่วง 2 เนียทีเลี้ยงเปิดฟาร์มได้ก็คือนั้นนั้ยังไม่มีใครเขาเลี้ยง เปิดฟาร์ม อาหารถูก เลี้ยงตั้งแต่อาหารของบริษัท CP เนียถุงละ 65 บาท และปลายข้าว รา ถูกมากช่วงนั้น เขาเรียกร้ากะเทย มันเป็นร้าอ่อนครั้งร้าหยาบด้วย ร้ากะเทยก็ไม่ต้องผสม กับปลายข้าวผสมกับอะไรเลย กระแทะนึ่ง ลื้อนึ่งเนีย ผสมพูน ๆ แค 35 บาท รดลื้อเลื่อน นะ ถูกมาก ตอนนั้นเราเลี้ยงเปิดไล่ทุ่งอยู่ ก็หันมาเลี้ยงแบบฟาร์มตรงนั้นก็ได้กำไรดี เราก็ หยุดเลี้ยงไล่ทุ่ง ทีนี้มาตอนหลังทีเลี้ยงไม่ได้เพราะว่าอาหารขึ้นราคามาก ปลายข้าวขึ้นราคา มาก เลี้ยงกันก็ไมคุ้ม เปิดไข่เกือบทุกตัวก็ไมไข่ ไม่เหลือเป็นค่าอาหารค่าอะไรอีก ก็เลยต้อง ใช้วิธีเก้า ทีทางทุ่ง ก็เลยต้องเลี้ยงวิธีเก้าไป แบบฟาร์มก็ต้องเลิกไป.....ฟาร์มเปิดไล่ ทุ่งขนาดใหญ่
เขาก็ลองเข้าสู่ระบบปิดกันหมดแล้วมีฟาร์มกันแทบทุกคนปรากฏว่าเลี้ยงไปแล้วไม่ไหว

ต้นทุนเยอะ เลยต้องออกจากระบบ ก็เลี้ยงไก่เล็ก ๆ ฟาร์มเขานั้นแหละวนอยู่ตามทุ่ง ถ้าเลี้ยงฟาร์มไข่จะไม่แดงไข่สีจางไม่เหมือนเปิดไล่ทุ่งกินหอยแล้วไข่จะแดง และอีกอย่างไม่ค่อยไข่ทำให้ขาดทุนอยู่ไม่ได้.....ก้านน/พญบ.
คนเลี้ยงแบบปิดนี้ขาดทุนครับ ถ้าฟาร์มนี้ไม่ได้เลย เข้าไปครั้งแรกนี้จนร่วงเลย ไม่ใช่ แต่อย่างฟาร์มไก่ไข่ที่เขาอยู่ได้ เพราะไก่จะกินอาหารถูกกว่า และ ไก่เขาจิกกินที่ละนิด ๆ เอง เป็ดมันใช้ช้อนส้อมมันโสกเข้าไปเลยนะ เป็ดมันกินจุ กินไม่เหมือนกัน แล้วกินทั้งวัน กินแล้วขี้ก็หายเรียบ ทำให้ต้นทุนของไข่เปิดก็ต้องแพงกว่าไข่ไก่ แต่ว่าบางครั้งราคาไข่เปิดจะถูกกว่าไข่ไก่ บางครั้งราคาก็จะเสมอดัว อย่างเมื่อก่อนไข่เปิดถูกกว่าเยอะนะ ไข่ไก่แพงกว่า มันจะตีราคากัน ถ้าไข่มันออกตลาดถ้าเราไม่มีไข่ญี่ปุ่น ไข่ไก่เขาก็จะขึ้นมา พุงราคา.....ฟาร์มเปิดไล่ทุ่งขนาดใหญ่
ที่ผมว่าการเลี้ยงเปิดแบบโรงเรือนมันทำไม่ได้ เพราะผมคุยกับผู้เลี้ยงโดยตรง เกษตรกรเนี่ย ก็คือมันต้องใช้งบประมาณ ต้นทุนสูง แล้วทางรัฐเองก็บอกจะให้กู้รศส. ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ รวมกลุ่มกันเป็นสหกรณ์อย่างที่บอก มี 4 สหกรณ์ในพิษณุโลก เปิดล้านกว่าตัวนะ แต่ตอนนี้อาจจะไม่ถึงเพราะมันตายไปเยอะเหมือนกัน สมาชิกของสหกรณ์ตอนนี้ก็มีประมาณ 300-400 ราย ถึง 500 ราย พอจะไปคุยกันวันก่อนที่ประชุม ส่วนมากก็ไม่ค่อยได้ผล ไม่ไปนัดประชุมไม่ได้ อะไรต่าง ๆ ก็เป็นปัญหา อย่างวันที่สมาชิกที่บางระกำ เชิญประชุมก็ไปไม่ถึง 200 คน ไม่ถึง 50% ก็ประชุมไม่ได้ ก็เป็นส่วนนี้ ก็เป็นปัญหาว่าไม่สามารถดำเนินการต่อได้ เกษตรกรเองบอกว่าให้ไปคุยกับภาครัฐ ก็บอกว่ารัฐก็ให้แล้ว ให้กู้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ แต่ชาวบ้านเขาบอกว่าต้องมีหลักทรัพย์ แต่ชาวบ้านไม่มี หาเพื่อนบ้านไปค้ำยันก็ไม่แน่ใจ เพราะเป็นอะไรกันมาที่ต้องรับผิดชอบ ก็เลยเป็นปัญหา คือสร้างโรงเรือนมันก็เป็นการลงทุน แล้วถ้าเลี้ยงในโรงเรือน คนเลี้ยงก็ต้องหาอาหารมาเลี้ยงมันอีก ต้นทุนมันจะสูงขึ้น ทีนี้เขาปล่อยไปเลี้ยงตามทุ่งมันก็ไปหากินเองของมัน เขาก็ปล่อยเขาที่ปล่อยมันเป็นลักษณะที่ชาวบ้านทำตรงนี้ แนวคิดของกรมปศุสัตว์คือเคยให้รวมกลุ่มกันทำอาหารเอง ที่สหกรณ์ เพราะอย่างน้อยต้นทุนมันก็ไม่มาก แต่กระบวนการทำมันก็ไม่ง่ายเหมือนกัน มันก็เป็นปัญหาสวท

อภิปราย

การเลี้ยงสัตว์รวมทั้งสัตว์ปีกในระบบปิดที่มีแบบลักษณะไปในทางการผลิตเชิงอุตสาหกรรมนั้นมีข้อดีในแง่ของการจัดการด้วยเทคนิคกลไก ในเชิงระบบได้ เช่นระบบให้น้ำอาหารอัตโนมัติเป็นต้น นอกจากนั้นยังจัดการควบคุมโรคได้อย่างดี อย่างไรก็ตามระบบดังกล่าวจะมีค่าใช้จ่ายทางด้านพลังงาน และน้ำดังเช่นผู้เลี้ยงไก่ฟาร์มได้เล่าให้ฟัง ว่าค่าไฟที่เขาต้องจ่ายจากหลักร้อย ขึ้นเป็นหลายพันบาท

มาตรการการเลี้ยงสัตว์ปีกในระบบปิดที่เป็นปัญหา ไม่สามารถปฏิบัติให้บรรลุจุดประสงค์ที่ต้องการของทางราชการได้ จะเป็นส่วนของการเลี้ยงไก่พื้นบ้าน และการเลี้ยงเปิดไล่ทุ่ง ปัญหาของผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองที่ไม่สามารถเลี้ยงในระบบปิดได้ คือเรื่องต้นทุนค่าอาหาร และไม่มีเวลา

จัดการดูแล ส่วนในเปิดการเลี้ยงเป็นอาชีพหลักอยู่แล้ว จึงไม่ใช่เรื่องเวลาจัดการดูแล แต่เป็นเรื่องต้นทุนค่าอาหาร ที่สูงมากและแตกต่างกันมากระหว่างการเลี้ยงแบบไล่ทุ่งกับการเลี้ยงแบบฟาร์ม หากมองในอีกแง่หนึ่งการที่ไก่พื้นเมือง และเป็ดไล่ทุ่ง สามารถอยู่รอดและทำประโยชน์ ให้มนุษย์/คนไทยที่เป็นเจ้าของ ไก่พื้นเมือง จำนวนร้อยละ 75 ของครัวเรือนในชนบท (อรุณี เผ่าพงษ์ 2548) และผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งหลายรายเปลี่ยนฐานะ เช่นที่พิษณุโลกจากชาวนารับจ้างไม่มีที่เป็นของตนเอง สามารถเก็บเงินซื้อที่ได้ 40 ไร่ หลังจากเลี้ยงเป็ดอยู่ 10 กว่าปี โดยไม่ต้องการการจัดการดูแลที่ซับซ้อน และไม่ต้องการต้นทุนการเลี้ยงดูที่สูงเกินกำลังชาวบ้านนั้น เป็นผลผลิตจากกระบวนการทางวัฒนธรรมของคนในสังคม และการปรับตัวตามธรรมชาติให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมของเป็ดและไก่บ้าน หากมองในเชิงเศรษฐกิจการเลี้ยงลักษณะดังกล่าวเกือบไม่มีความเสี่ยงที่จะขาดทุน ในกรณีของเป็ด และแทบไม่ต้องลงทุนเป็นตัวเงินในกรณีของไก่ มาตรการรัฐที่กำหนดให้ใช้จึงเป็นเรื่องที่มีได้ตั้งอยู่บนเงื่อนไขความเป็นจริงของสังคมไทย ในเชิงวิชาการ/คำถาม/ประเด็นที่น่าสนใจและจะเป็นประโยชน์ต่อชีวิตคนไทยในชนบท ที่มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 3,000 บาทต่อครัวเรือน ก็คือ เหตุใดผลประโยชน์ของชาวบ้านจำนวนมากจึงถูกมองข้ามไปอย่างง่ายดาย ด้วยความเห็นชอบของสื่อและชนชั้นนำในเมือง

การเลี้ยงระบบดังกล่าวถูกทำลายไปแล้วจำนวนหนึ่ง โดยอ้างการคาดเดาและห่วงเกรงทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ ที่นักการแพทย์และหน่วยงานปศุสัตว์ของรัฐเป็นผู้ชี้แนะ และในที่สุดอาจถูกทำลายไปโดยสิ้นเชิง ถ้ารัฐมีอำนาจกระทำการโดยไม่จำเป็นต้องมองความเป็นอยู่ของชาวบ้านได้จริง

กรณีการเลี้ยงเชิงแบบชั่วคราว ที่น่าจะเป็นไปได้มากกว่า รวมทั้งจะได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านนั้น ชาวบ้านทำได้โดยการทำเล้าชั่วคราวด้วยไม้ไผ่ และล้อมด้วยตาข่าย ลักษณะนี้น่าจะนำไปประยุกต์ใช้กับมาตรการเฝ้าระวังในช่วงสงสัยหรือช่วงที่กำลังดำเนินการกำจัดไก่เฉพาะจุดที่เกิดและสัมผัสโรคได้